

Rodna gruda

Slovenija

Prizor iz slovenskega filma »Rdeči boogie ali Kaj ti je deklica«, katerega vsebina obravnava obdobje v prvih letih po 2. svetovni vojni.

Knjiga – naša usoda	1
Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet	6
Slovenska preteklost in sedanost na filmu	8
Knjige Prešernove družbe	11
Intervju: Tone Partljič	12
Skrivnosti prastarega verovanja	14
Pesnik slovenskega Krasa	16
Po Sloveniji	18
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije: Dolina Tople	21
Slovenija v mojem objektivu	22
Sprehod po slovenskih galerijah	24
Črtice iz slovenske zgodovine	26
Umetniška beseda: Marjan Rožanc	28
Mladim po srcu	30
Vaše zgodbe	32
Naši po svetu	34
Od Porabja do Čedadada	38
Nove knjige	39
Materinščina	40
Ob jubileju Progresivnih Slovenk Amerike	41
Mislimo na glas	42
Zgodba o Jugoslaviji Johna Philipsa	44

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
 Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
 Telefon uredništva 061/210-716
 Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani

Irena Majcen

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Anna Krasna, Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
 Revija izhaja vsak mesec, 8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U.S.A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
 Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

Knjiga – naša usoda

Prav te dni mineva 400 let, odkar je bil natisnjen – z letnico 1584 – znameniti slovenski prevod biblije, eno temeljnih dejanj slovenskega kulturnega, s tem pa tudi narodnega obstajanja. Naš protestantizem je bil naša renesansa, slovenski kulturni punt, eden prvih zarodkov Slovencev kot modernega naroda, znamenje odločnosti, da mislimo z lastno glavo o svoji usodi. Obenem je bil zveza s tradicijo; Trubar navaja meje slovenskega sveta po mejah nekdanje velike Karantanije, vabi k domoljubju, samostojnosti in razsvetljenosti. Ob 400-letnici njegovega rojstva je Cankar o njem in o knjigi zapisal in rekel: »Edini resni sovražnik srednjeveške teme... je izobrazba, je knjiga.« Dalmatinov prevod biblije je potem za dolga stoletja utemeljil skupni slovenski knjižni jezik; preživel je Hrenovo piromansko napadalnost, ključoval dolgotrajnim in težavnim časom in ostal – čeprav prevod, in seveda skupaj z vsem našim protestantizmom – spomenik in opomin številnim rodovom, da je samozaupanje in vztrajanje velikanska, nepredvidljiva moč, ki ne priznava majhnosti, šibkosti in maloštevilčnosti.

Od takrat je tiskana beseda, knjiga, usodno spremljala naš boj za svobodo in enakopravnost. Slovenski narodnoosvobodilni boj je bil v osnovi tudi kulturni boj, kot je dejal Kidrič – tako sta ga nujno spremljala tisk in knjiga. 1942. je bila natisnjena prva ilegalna pesniška zbirka v okupirani Evropi, Borova Previharimo viharje, 1944. je v ilegali in na osvobojenem ozemlju izhajalo še 300 različnih glasil, tiskarne so delovale na najbolj nepričakovanih krajih, na dvorišču okupatorjeve policije in na Goteniškem Snežniku, 1300 m visoko, kjer je bila največja, s 100 tiskarji; tiskarna Slovenija v odročnem skalovju nad Kanomljico je poslala med Slovence milijon izvodov edinega ilegalnega dnevnika v Evropi in se že pripravljala na ofsetni tisk; iz zakotnih grap so prihajale bibliofilske, lepotno opremljene knjige; v boju za svobodo je padlo 26 slovenskih pisateljev in dolga vrsta tiskarjev – krvavi davek, kakršnega ne pozna noben drug narod v Evropi.

Besedna ustvarjalnost se je razcvetela podolgem in počez – kot mogočno orožje potomcev davnega protestantskega, puntarskega duha izpred 400 let.

Knjiga je bila takrat in je sedaj zrcalo naše usode, ali večkrat celo kar usoda sama! Tako postaja tudi sejem slovenske knjige zmeraj bolj eden naših največjih kulturnih dogodkov: sejem je samo še po imenu, v resnici je važen družinski praznik slovenske kulture. V naši zavesti namreč slejkoprej ostaja globoko vsajena izkušnja o pomenu besede za kulturno, politično in vsakršno civilizacijsko usodo celotne narodne skupnosti. Zato ta čas družbeno subvencioniramo knjige, založbe in knjiž-

nice z 22 starimi milijardami letno; po statistikah UNESCO smo daleč v svetovnem vrhu po številu knjižnih naslovov na prebivalstvo – založimo od 1000 do 1200 različnih novih knjig na milijon prebivalcev letno – jugoslovansko povprečje je okoli 500, razviti večji narodi zmorejo marsikdaj le po 150–350 novih knjižnih naslovov; 25 založb pomeni, da imamo po eno na okoli 70.000 prebivalcev, kar je standard, kakršnega npr. poznajo v Avstriji ali ZR Nemčiji; samo naša osrednja knjižnica, ljubljanska NUK, šteje okoli 1,500.000 različnih publikacij, tako da že poka po šivih in bo treba misliti na razširitev; v vseh knjižnicah imamo blizu 15 milijonov knjižnih enot, kar je zagotovo veliko narodno bogastvo; najvišje naklade dosegajo tudi 100.000 izvodov in v knjižnem klubu Svet knjige se je zbralo okoli 150.000 kupcev in ljubiteljev knjige. Vse to priča o globoki privrženosti knjigi in besedi, obenem pa tudi o velikanskem naporu celotne narodne skupnosti, slehernega bralca in kupca knjige, založnika, da bi ob trgu, ki je po jeziku omejen – že od srbohrvaškega desetkrat manjši, od ruskega stokrat, od angleškega tristolet – vendarle imeli čim kompletnejšo lastno knjigo.

Seveda je res, da ne smemo biti nikoli zadovoljni s tistim, kar imamo, tako zahteva že sama logika zdravega razvoja – vendar samo na ta način, da hočemo še boljše in še več. Tako je ta čas in v bližnji prihodnosti pred nami velika akcija za obogatitev slovenskih knjižničnih fondov, boj proti preneglo naraščajočim cenam knjige in za uvoz tujih knjig; bolj bo treba poskrbeti za avtorske ustvarjalce knjige, njihovo delo je vse bolj sproletarizirano, in ob tem je jasnejše ločevanje kvalitete od nekvalitete; mnogo bolj bo treba poskrbeti za knjigarne kot temeljna knjižno informacijska središča – več kot polovica založb nima nobene, vse po vrsti pa tožijo, da se jim ne izplačajo.

Rad bi se za zaključek teh besed spet povrnil k Cankarju, ki je že omenjena razmišljanja o slovenskem protestantizmu in o slovenski knjigi leta 1908 strnil in odtehtal v sporočilo, ki ni do današnjih dni prav nič bistveno zastaralo:

»Nalogo boja za osvobojenje izpod vsakega duševnega in telesnega jarma je prevzelo že zdavnaj ljudstvo samo.

Le ono je dedič in zvesti varuh vseh naših revolucionarnih tradicij, le v njem živi vroča želja, mogočna volja po svobodi. Drugačen bo v prihodnosti ljudstva boj za svobodo; višji in daljši bodo cilji tega boja, nego so bili pred štiristo leti. Ampak naši bojevniki iz davnih časov bodo gledali ta boj, spoznali bodo v borilcih svoje sinove in dediče. Spominjajmo se preteklosti, mislimo na prihodnost...«

Dr. Matjaž Kmecl

(Iz slavnostnega nagovora predsednika slovenskega republiškega komiteja za kulturo ob odprtju slovenskega knjižnega sejma)

urednik
vam

vaša
pisma

Slovenci praznujemo 8. februarja praznik, kakršnega praznujejo redki drugi narodi po svetu. To je slovenski kulturni praznik, ki so ga začeli praznovati že slovenski partizani sredi vojne vihre, odlok o samem prazniku pa je izdal slovenski narodnoosvobodilni svet 1. februarja 1945. Praznik sovпада z obletnico smrti našega največjega pesnika dr. Franceta Prešerna in velik del tega praznovanja je posvečen njegovemu spominu. Ne brez razloga, saj je bil Prešeren prvi, ki se je v celoti zavedal velike duhovne in socialne moči našega naroda, moči, ki je bila dolga stoletja nakopičena v tem narodu, vendar nepriznana in prezirana. Prešeren je oblikoval našo kulturno podobo in tako odločilno vplival na celoten duhovni razvoj Slovencev. Njegova pesem, njegova misel je živa še danes.

Zato je slovenski kulturni praznik pravzaprav nenavaden dan. To je tudi eden izmed tistih dni, ki ga praznujejo Slovenci vsepovsod po svetu enako slovesno kot doma. To je dan, ki naj bi še bolj uveljavil trditev o enotnosti slovenskega kulturnega prostora, kar pomeni, da je obogatitev slovenske kulture tudi dosežek na tem področju, do katerega je prišlo med našimi ljudmi v Avstraliji, Kanadi, Ameriki ali kjerkoli zunaj meje naše ožje domovine.

V domovini je v zadnjem času prišlo do vrste novih pobud glede oblik praznovanja tega našega praznika. V praznovanja naj bi se še bolj kot doslej vključile prav vse organizacije, tako delovne kot kulturne, ki imajo kakršnokoli zvezo s kulturo v najširšem pomenu te besede. Proslave naj bi bile ne le v kulturnih domovih temveč tudi na cestah, pred spomeniki ali na trgih, sodelovale pa naj bi vsakovrstne skupine, od značilno kulturnih do takšnih glasbenih skupin, kot je npr. punk ali narodno-zabavna glasba. Posebna skrb je posvečena razširjanju slovenske knjige, bralnih navad, knjigarne naj ne bi bile zgolj prostor, kjer kupiš knjigo, temveč kar nekakšna informativna središča o knjigah, tudi prostor, kjer se pisatelji srečujejo z bralci in podobno.

Večina slovenskih društev, kjerkoli na svetu, je kulturnega značaja. Kulturno delo je tisti povezovalni dejavnik, ki naj pritegne člane tudi k drugim društvenim dejavnostim. Kultura v širokem pomenu pa je že društvo samo – gojenje slovenske besede, ohranjanje slovenskega načina življenja v tujem svetu.

Jože Prešeren

40-let naše republike

Lani 29. novembra je bila 40-letnica naše republike, naše lepe, mlade, gostoljubne in poštene Jugoslavije. Pravzaprav vedno pozabim, da sploh nisem Jugoslovan. Rojen sem bil v Rimu pred 45 leti in sploh nimam veliko priložnosti, da bi se s kom pogovoril po slovensko. Edina, ki se z njo pogovorim, je moja mama, pa še ona živi v Livornu.

Ta obletnica me je spomnila na drugo, ki je za našo družino izrednega pomena. Leta 1883, torej pred sto leti, se je rodil moj stari oče Anton Vuk in moja stara mama Rozalija iz Mirna pri Gorici. Tam počivata v miru že kakih 15 let. Še vedno ju imam v lepem spominu, saj sem bil leta in leta pri njima in prav onadva sta mi nudila priložnost, da sem spoznal in vzljubil Jugoslavijo. Še danes rad pridem na počitnice v Miren pri Gorici, kjer živijo moje tete in cela vrsta bratrancev.

Moj stari oče, rojen pod Avstrijo, se je boril za Jugo-

slavijo, za časa fašizma je veliko pretrpel in je bil večkrat aretiran. Starejšega sina Stanka so mu ubili fašisti leta 1944 v Trstu.

Tudi jaz slavim obletnico: leta 1943 je naša družina, oče Aldo Perco in mama Mila Vuk ter sestra Alenka in jaz, v Norci (Umbria) nekaj časa živela skupaj s titovimi partizani. Prilagam dve fotografiji iz tistih časov. Takrat je bilo težko partizanom, ki so se borili za svobodo, pa tudi nam, ki smo veliko pretrpeli v tistih vojnih razmerah. Midva s sestro sva bila takrat stara 5 in 4 leta. V najhujši zimi smo bili skoraj brez vsega potrebnega za življenje.

Rad bi videl, da bi te slike objavili v Rodni grudi.

Dejan Claudio Perco, Roma, Italija

Pokojna stara starša Anton in Rozalija Vuk iz Mirna pri Gorici

Drag spomin iz leta 1943 v Umbrii v Italiji: z leve proti desni – Titov partizan Davidovič, Mila Perco, Marta Pahor, Klavdija Pahor in otroka Alenka ter Dejan Claudio Perco in na desni poveljnik Svetozar Laković-Tozo

Lepo je imeti prijatelje

Že nekajkrat me je obiskala nadležna bolezen, ob kateri so mi člani društva nenehno dokazovali, da me imajo radi in mi tako pomagali premagovati tegobe. Tako je bilo tudi ob moji zadnji boleznici, ko ni manjkalo veliko, da bi imel za dom le majhen griček. V takem primeru se zaveš, kaj pomeni, če nisi osamljen. Zato se ob tej priložnosti iskreno zahvaljujem vsem članom Slovenskega društva »Celje« za izkazano pozornost, še najbolj pa sem vesel spodbudnih besed članov mladinske sekcije. Ne bi rad pozabil tudi moje žene Marije. Kdor je bil kdaj v podobnem položaju, kot sem bil jaz, prav gotovo ve, da ne pomaga samo volja do življenja in zdravlila, temveč je med najboljšimi zdravili tudi občutek, da imaš dobre in iskrene prijatelje. Vsem še enkrat iskrena hvala.

Tone Vivod, Grevenbroich, ZR Nemčija

Društva naj bodo v vezi z domovino

Kot izseljenec se obračam na vašo revijo Rodna gruda, katere naročnik je moja žena, že odkar je v Nemčiji. Vsak mesec nam razveselite s to našo revijo, le da o nas, ki živimo v ZR Nemčiji piše vse premalo.

Temu pismu prilagam tudi odpoved članstva v klubu Zlatorog v Schwäbisch Gmündu. Drugače res nisem mogel ukrepati. Klub sem si predstavljal tako, da se tam zbirajo vsi Slovenci, da se lahko pogovarjamo v našem lepem slovenskem jeziku ter se tako počutiš bolj povezanega z rojstno domovino.

Prišlo pa je vse drugače. Ko sem prvič videl Lojzeta Zorgerja, koordinatorja slovenskih društev v Baden-Württembergu, sem takoj videl, kakšne namene ima ta človek, ko mi je rekel, da on nima nobenega opravka s Slovensko izseljensko matico in da kot izseljenec ne morem biti enakopraven član društva. Vidite, ravno

ta človek je dal pobudo za izpade na nas slovenske izseljence, kot je bil primer z menoj v Schwäbisch Gmündu. Sramotno je, da je prišlo do tega ravno pri Slovencih, ki so drugače znani kot pridni in pošteni ljudje.

Zdi pa se, da takih ljudi nihče ne pokliče na odgovornost. Tega si v resnici nisem zaslužil, ko sem šel na delo v Nemčijo uradno s potnim listom. Ko smo se izselili, smo se pa tudi uradno z odpustom iz jugoslovanskega državljanstva, ne iz sovraštva, temveč iz osebnih razlogov. Res mi ni razumljivo, zakaj izseljenci ne bi mogli biti pošteni Slovenci, zakaj nas imajo nekateri za odpadnike slovenskega naroda.

Midva z ženo se drživa srednje poti, tudi v cerkev hodiva dvakrat na mesec k slovenski maši in dvakrat na mesec k nemški. Tega nama ni očitil še nihče. Vsa čast ljubljanski škofiji, ki pošilja med nas slovenske duhovnike in tako skrbi za svoje vernike tudi v inozemstvu.

Prosim, da to moje pismo objavite v celoti, naj si Slovenci, ki ga bodo brali, ustvarijo sodbo sami.

Alois Bajt, Heubach, ZR Nemčija

Opomba uredništva: mnenje o vašem »sporu« s slovenskim društvom Zlatorog v Schwäbisch Gmündu smo objavili že ob vašem prvem pismu, pred nekaj meseci obširnejši komentar pa je bil objavljen tudi v reviji Naš delavec. Seveda pa je to le mnenje, društveni pravilniki pa so stvar presoje samih članov društva. Slovenska izseljenska matica, ki se res povezuje predvsem z izseljenskimi društvi, se s podobnimi problemi ne srečuje pogosto, saj pri teh ni nikoli vprašanje državljanstva, temveč pripravljenost za društveno delo, za ohranjanje slovenskega jezika, kulture in sploh za negovanje slovenske kulturne dediščine. Ob tem menimo tudi, da je poslanstvo kulturno-prosvetnih društev med našimi delavci na začasnem delu v tujini, naj bo v ZR Nemčiji ali kjerkoli drugje, zelo podobno.

Oddaljeni od Slovencev

Pošiljam vam naročnino za letalsko pošiljanje Ro-

SREČNO NOVO LETO

Nekaj ur samo je staro »Novoletje«, mlado in nedolžno, nepoznano svetu. Z upanjem prešerno vanj smo prestopili, srečni smo, le rahlo nas tesnoba stiska – kot na noč poročno v srcu je dekletu.

Niti za minuto čas se ne ustavi, tudi za spoznanje ni ga zadržati. Vsakdo naj poskuša dneve te pred nami kakor sladko vino s čaše zaužiti – za preteklost, vemo, ni kaj žalovati.

Mnogo dni pustili »praznih« smo za sabo, prav gotovo čaka jih še več pred nami. Z leti pa učimo starih se modrosti, vse bolj smo si v svesti, čim več dni je mimo, da za lastno srečo smo kovači sami.

Drobno nesoglasje naj nas ne premami, sto ljudi, kot vemo, sto čudi predstavlja. Vsak ima pravico, da po svoje misli; kar je meni, tebi to morda ni sveto – majhna stvar nam često srečo ugonablja.

Polno presenečenj, prav tako kot staro mlado »Novoletje« zdajle je načeto... Naučila nas je marsikaj preteklost. Dobri si bodimo, cenimo sedanjost, da zares nam vsem bo SREČNO NOVO LETO!

Avguščina Budja, Landskrona, Švedska

dne grude. Mi vsi jo radi beremo, ker smo daleč od vseh večjih mest, kjer živijo Slovenci. Do Brisbana je od nas 1800 kilometrov, kar je dva dni vožnje z avtom, najbližji Slovenec pa živi 50 kilometrov stran od nas. Za lanske praznike smo šli v Brisbane, ko je tam gostoval ansambel Ottavia Brajka. Zelo lepo nam je bilo in takoj nam je bilo dolgčas po domovini. V Brisbanu sta bila tudi sin in hčerka ter njuni družini in vsi smo bili zelo zadovoljni. Tukaj si moramo zabave narediti sami. Ker ni Slovencev, se pomešamo z drugimi Jugoslovani, Poljaki, Rusi in s priseljenci iz drugih držav. Nikoli se ne pripravimo. Prosim, da bi v Rodni grudi kdaj objavili kako sliko Cerknega ali okolice, od koder sem doma jaz, moj mož pa je iz Dornberka. Pozdravljamo vas vsi, tudi sin Nino z družino in hčerka Kristina z družino.

Maria in Ivan Harej, Tully, Qld., Avstralija

Ravne na Koroškem

Pošiljam naročnino za Rodno grudo, hkrati pa poravnavam tudi račun za knjigo Med dvema svetovoma, ki ste mi jo poslali. To priložnost bi rad izkoristil tudi za to, da bi se vam zahvalil za dobro delo pri urejanju Rodne grude in upam, da bom enkrat našel tudi kak članek o Ravnah na Koroškem.

V nedeljo, 16. oktobra 1983, je pri nas v Windsorju gostoval ansambel Henček in njegovi fantje. Prinesli so nam lepe slovenske pesmi in glasbo in dosti spominov na stare kraje. Imeli smo veselo in družabno popoldne, ki je prehitro minilo.

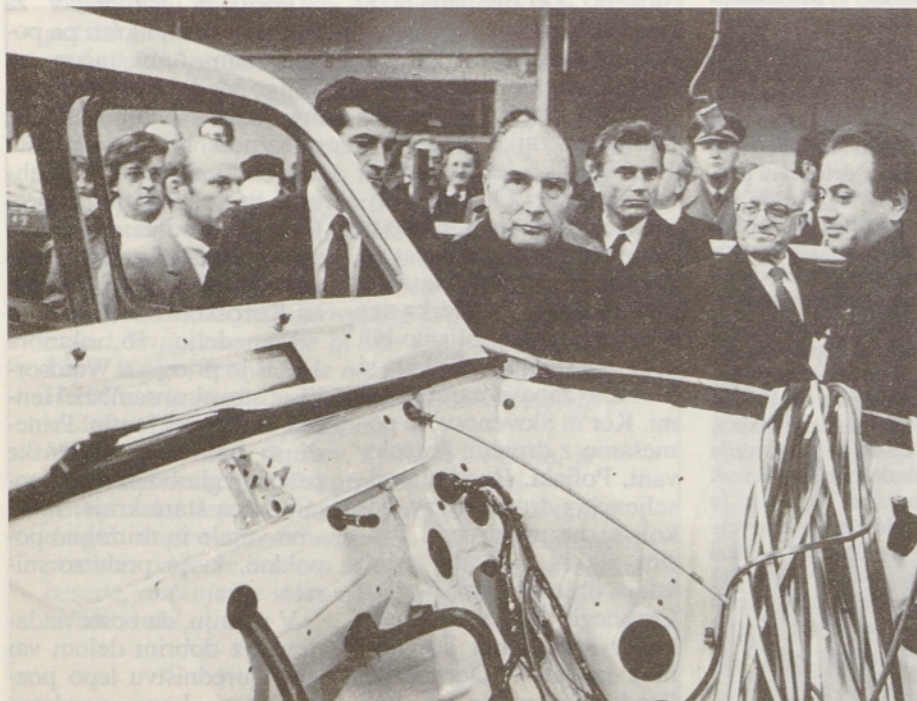
V upanju, da boste nadaljevali z dobrim delom vas vse v uredništvu lepo pozdravljam. Lepe pozdrave tudi vsem rojakom širom sveta.

Ivan Petric, Windsor, Ont., Kanada

dogodki

Med obiskom Ljubljane se je francoski predsednik ustavil tudi ob Napoleonovem spomeniku v spremstvu Viktorja Avblja, predsednika predsedstva SR Slovenije (obe sliki: Joco Žnidaršič).

Francoski predsednik François Mitterrand je med decembrskim tridnevnim obiskom v Jugoslaviji obiskal tudi Slovenijo. Na lastno željo je obiskal Industrijo motornih vozil v Novem mestu, ki je največji francoski kooperant v Jugoslaviji. Sodelovanje z Renaultom se bo v prihodnje še okrepilo.

François Mitterrand v Sloveniji

Francoski predsednik François Mitterrand je bil v decembru na uradnem obisku v Jugoslaviji. Zadnji dan obiska je bil tudi v Sloveniji, kjer si je najprej v Novem mestu ogledal proizvodne dvorane novomeške tovarne avtomobilov in počitniških prikolic IMV. Tovarna sestavlja avtomobile Renault, pred nedavnim pa je s to francosko tovarno podpisala pogodbo o nadaljnjih skupnih vlaganjih. Za tem se je francoski predsednik odpeljal v Ljubljano, kjer si je ogledal Cankarjev dom, položil venec pred spomenik revolucije in si ogledal Napoleonov spomenik.

Z vodstvom SR Slovenije se je François Mitterrand pogovarjal v prostorih predsedstva SR Slovenije. V teh pogovorih, ki jih je s slovenske strani vodil Viktor Avbelj, so obravnavali konkretne možnosti za nadaljnje sodelovanje. Na Slovenijo odpade, kot so poudarili, nad polovico jugoslovanskega izvoza v to državo, poleg tega pa so razvite tudi višje oblike sodelovanja. Pri tem so v pogovorih omenili sodelovanje IMV-Renault, Cimos-Citroen in tudi pravkar sklenjeno pogodbo med Airbus Industrie in Inex-Adrio-avioprometom.

Po končanih pogovorih je François Mitterrand odpotoval na Brdo pri Kranju, kjer mu je priredil slovesno kosilo predsednik predsedstva SFR Jugoslavije Mika Špiljak.

Za prometne poti skozi Jugoslavijo

Evropski parlament je Evropski gospodarski skupnosti priporočil, da Jugoslaviji pomaga pri gradnji cest in drugih prometnih poti skozi našo državo.

Obseg tranzita skozi Jugoslavijo se je v zadnjih desetletjih strmo povečal. Še dodatno se je ta promet okrepil po vstopu Grčije v Evropsko gospodarsko skupnost.

Kako bomo gospodarili?

Predsednik slovenske vlade Janez Zemljarič je na posvetu s predsedniki občinskih izvršnih svetov posebej poudaril, naj bi same občine pazile na to, da bi gospodarstvo ne bilo preveč obremenjeno, naj poskrbijo za povečevanje produktivnosti, zmanjševanje nepotrebne režije in za boljšo izkoriščenost zmogljivosti.

Lanske gospodarske razmere so bile sorazmerno ugodne, boljše od leta pred tem, za bližnjo prihodnost pa je pričakovati večjo finančno disciplino, delovne organizacije pa bodo morale pokazati več vitalnosti in spretnosti.

Štipendije Slovenske izseljenske matice

Slovenska izseljenska matica je doslej posredovala že vrsto štipendij za potomce slovenskih izseljencev z vseh kontinentov, ki so se odločili za nadaljevanje študija na eni od slovenskih univerz (Ljubljana, Maribor) ali pa zgolj za učenje slovenskega jezika v enoletnem obdobju. V tem šolskem letu prejema štipendije Slovenske izseljenske matice deset štipendistov.

Vabimo vse zainteresirane, ki bi radi študirali v Sloveniji, naj se čimprej prijavijo za štipendije za šolsko leto 1984/1985. Predvpis na univerzi je za naslednji letnik že v marcu 1984, zato pohitite s prijavi. Prijavite se lahko tudi za študij v naslednjih letih. Tudi tokrat bo na voljo omejeno število štipendij. Slovenska izseljenska matica hkrati poskrbi tudi za sprejem v študentske domove. Pišite na naš naslov: Slovenska izseljenska matica, 61001 Ljubljana, p.p. 169, Cankarjeva 1, Slovenija, Jugoslavija.

Letos presežek v plačilni bilanci?

Po večletnem primanjkljaju v plačevanju s tujino je za letošnji načrtovan presežek v plačilni bilanci v višini 800 milijonov dolarjev. Celoten presežek naj bi dosegli na konvertibilnem področju, kar bi znatno olajšalo zunanjo likvidnost države.

Za leto 1984 je predvidena 4-odstotna rast mednarodne trgovine. Ob izpolnjevanju obveznosti do tujine pa bomo tudi letos še potrebovali zunanjo finančno podporo.

Positivni rezultati blagovne menjave s svetom v letu 1983, nadaljnje

Nagrajenci AVNOJ

Ob lanskem dnevu republike so ponovno podelili nagrade Avnoja, ki pomenijo najvišje priznanje za ustvarjalnost in delo, ki je velikega pomena za razvoj Socialistične federativne republike Jugoslavije. Nagrade je prejelo 15 posameznikov in 10 delovnih organizacij. V Sloveniji sta to pomembno družbeno priznanje prejela akademik Anton Ingolič na področju književno-

sti in Vida Tomšič na področju družbenih ved (sociologija). Med nagrajenimi delovnimi organizacijami iz Slovenije je tudi tovarna športnega orodja in opreme Elan iz Begunj na Gorenjskem (predstavili smo jo v 12. številki Rodne grude).

V obrazložitvi nagrade je med drugim zapisano, da je **Anton Ingolič** že s svojim prvim romanom »Lukarji« izpričal, da je slovenski socialni realizem dobil novega in pomembnega predstavnika. Svoji temeljni slogovni usmeritvi je ostal zvest tudi kasneje. Pisal je o svojem izgnanstvu v Srbijo med vojno, pa tudi o slovenskem izseljenstvu. Podlaga štirih pomembnih Ingoličevih romanov je osnovna življenjska problematika naših narodov: izseljevanje v zahodnoevropske države in Ameriko oziroma vračanje naših izseljencev po vojni in njihove osebne dileme.

Nagrajenka **Vida Tomšič** je narodni heroj, družbenopolitična delavka, rezervni podpolkovnik, redna profesorica za področje družinskih razmerij, predsednica družbenega sveta SR Slovenije za mednarodne odnose in častna doktorica ljubljanske univerze. Domača in svetovna javnost jo pozna tudi kot avtorico številnih knjig in drugih del s področja družinskih razmerij in meddržavnih odnosov.

Vida Tomšič

oživljanje proizvodnje in ugodne napovedi s svetovnega tržišča dajejo možnosti za povečanje izvoza v tem letu za 16 odstotkov in za nekoliko večje nakupe v tujini (za 7 odstotkov).

Križaj bo prebral olimpijsko prisego

V imenu vseh udeležencev zimskih olimpijskih iger, ki se bodo začele 8. februarja v Sarajevu, bo olimpijsko prisego prebral najboljši jugoslovanski smučar vseh časov Bojan Križaj. Olimpijski ogenj bo prižgala umetnostna drsalka Sanda Dubravčić.

JE Krško je dobro delovala

Jedrsko elektrarna v Krškem je v prvih 11 mesecih lanskega leta proi-

zvedla 38 odstotkov celotne pridobljene električne energije v Sloveniji. Če ne upoštevamo trimesečne ustavitve zaradi garancijskega pregleda in remonta je nuklearna delovala s približno 94,1-odstotno zmogljivostjo, kar je precej več od svetovnega povprečja jedrskih elektrarn v prvem letu obratovanja.

Izum našega rojaka

Jugoslovanskemu rojaku Stojanu Mitroviću iz Leskovca, ki je začasno zaposlen v tujini, so ponudili 200.000 nemških mark za odkup patenta o »najcenejši proizvodnji električne energije«. Gre za izum, ki po trditvah avtorja, omogoča proizvodnjo elektrike tudi s pomočjo vodnih curkov z močjo navadnega hišnega pritiska.

Stojan Mitrović pa želi, da bi njegov izum odkupili v Jugoslaviji.

jugoslavija in svet

Palestinci

»Cilj naše misije je pomagati pogumnemu palestinskemu ljudstvu in njegovemu zakonitemu predstavniku Palestinski osvobodilni organizaciji, da prebrodi sedanjo krizo, obnovi enotnost in dobi neodvisnost.«

To je izjavil jugoslovanski zvezni sekretar za zunanje zadeve Lazar Mojsov konec novembra, ko je štiričlanska misija neuvrščenih držav začejala svoje poslanstvo na Bližnjem vzhodu.

Skupino zunanjih ministrov neuvrščenih držav je vodil šef indijske diplomacije Narasima Rao, v njej pa sta bila poleg jugoslovanskega še zunanji minister Kube in veleposlanik Senegala pri Združenih narodih.

Ko je skupina uglednih diplomatov neuvrščenih držav odhajala na negotovo pot, so sirske, libijske in enote odpadnikov Palestinske osvobodilne organizacije vse bolj stiskale obroč okoli Jaserja Arafata in njemu zvestih borcev Palestinske osvobodilne organizacije. Na libanonsko mesto Tripoli, njihovo zadnje oporišče, so se vsipale granate in mine in zdelo se je, da bo vsak trenutek konec odpora.

V tako dramatičnem vzdušju je šla na pot misija neuvrščenih, da pet minut pred dvanajsto ustavi prelivanje palestinske krvi in omogoči Palestincem, da sami rešijo svoje notranje probleme.

Pred tem so to poskusili storiti že drugi (med njimi poseben komite arabskih držav), vendar brez uspeha. Poskus neuvrščenih je bil vsekakor dobrodošel, čeprav se je mogoče vprašati, zakaj so čakali tako dolgo, zakaj niso poskusili že prej.

V trenutku, ko nastaja ta zapis, je še povsem neznano, kaj se bo z njihovim posredovanjem zgodilo; to je pač davek opazovalca, ki mora pisati nekaj, kar bodo bralci dobili v roke šele čez več tednov.

Toda ta davek je vsekakor zanemarljiv v primerjavi s tistim, ki ga plačujejo Palestinci v svojem, zdaj že skoraj štiri desetletja dolgem boju za svobodo. V tem boju so šli skozi izjemno hude preizkušnje in marsikatera bi jim bila prihranjena, če bi bilo v arabskem svetu več sloge. A žal je ni in konec novembra se je to še enkrat potrdilo v vsej okrutnosti.

Na Arafatove borce, obkoljene v Tripoliju na severu Libanona, konec novembra niso streljali Izraelci, marveč njihovi bratje po krvi, odpadniki Palestinske osvobodilne organizacije, Sirci in Libijci. To se vsekakor ni zgodilo prvič. Dovolj bo, če se spomnimo na spopade med Sirci in Palestinci v Libanonu pred štirimi leti ali spopade med Jordanci in Palestinci v Jordaniji pred več kot desetimi.

Ena izmed nesreč nesrečnega palestinskega ljudstva je brez dvoma to, da so jih v vsem njihovem boju za svobodo in neodvisnost praviloma vselej izkoriščali za svoje zasebne interese in cilje tudi Arabci. Zdaj so to Sirci in Libijci (a predvsem prvi), nekoč so bili to Jordanci, Egipčani in

Res je, da so bili največji nasprotniki Palestinev vselej Izraelci, toda to je bilo tekmovanje dveh narodov za isti košček ozemlja. Prav tako je res, da so bili Palestinci vselej eden od elementov ameriško-sovjetskega merjenja, toda to je bilo nasprotje dveh blokov, ki tekmujeta za prestiž po

In zato je to nekako mogoče razumeti, čeprav ne tudi sprejeti. Ampak grobo in kar se da odkrito vmešavanje njihovih bratrancev iz Sirije, ki želi Palestine obdržati pod svojim nadzorom in uporabiti za svoje smotre, je vendarle udarec, ki prav zaradi tolikokrat poudarjene arabske sloge in sklicevanja nanjo, še toliko bolj boli.

Izkazalo se je, da je sorazmerno lahko obsojati Izraelce (in seveda tudi upravičeno) zaradi njihovega odnosa do Palestinev. Iz doslej malo raziskanih razlogov pa izostaja podobna graja Sircev in drugih neuvrščenih arabskih držav. Zanesljivo ne zaradi tega, ker bi je ne zaslužili.

Janez Čuček

gospodarske novice

Jabolka z zaščitnim znakom

Pred štirinajstimi leti smo Slovenci ob proslavljanju 1900-letnice Ptuja dobili vino z zaščitnim geografskim poreklom **rimljan anno 69**. Danes večino vin podravskega in posavskega vinorodnega okoliša že prodajajo z zaščitnim znakom.

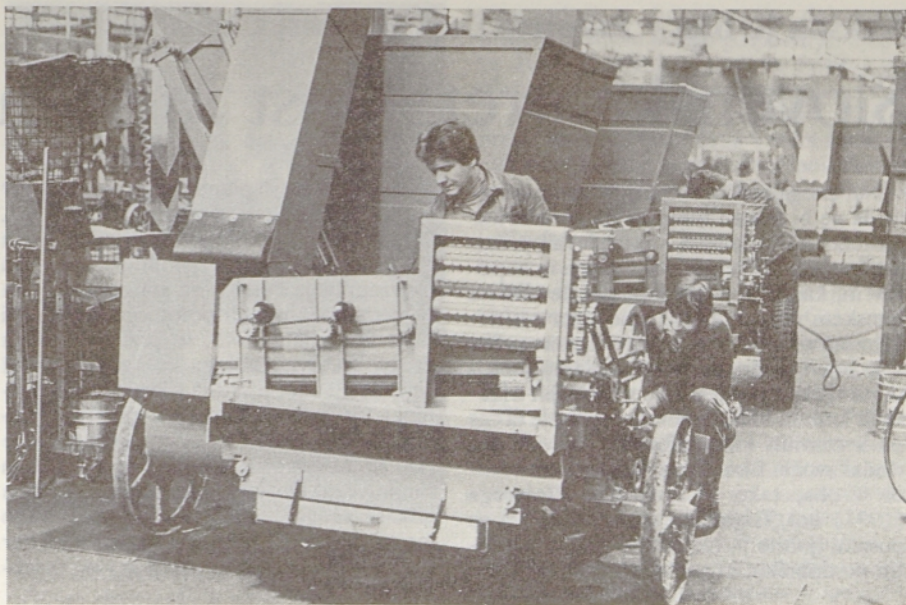
Manj znano je, da je poslovna skupnost Styria takrat zaščitila tudi štajerska jabolka z znakom »styria fruit«. Zanimivo je, da belgijski kupci pri slovenskih sadjarjih kupujejo jabolka s tem znakom, nekaj vagonov pa jih vsako leto potuje tudi v ZR Nemčijo. Slovenski in tuji sadjarski strokovnjaki so že dolgo tega ugotovili, da imajo štajerska jabolka poseben okus in jih zato tudi bolj cenijo. Žal v domačih trgovinah jabolok z zaščitnim znakom ni mogoče kupiti, zato lahko le pozdravimo pobudo članov izvršilnega odbora poslovne skupnosti za sadje, krompir in vrtnine, naj bi pridelovalci in trgovci čimprej poskrbeli tudi za uveljavitev doma. Pravijo, da imajo težave predvsem z embalažo, vendar bi to prav gotovo lahko rešili, ne samo zaradi tega, ker bi za jabolka posebne kakovosti lahko uveljavili višje cene, temveč tudi zavoljo dobrega imena.

Avtobusi za Egipt

Združenju industrije vozil TAM se egiptovsko tržišče ponovno odpira. Prek kratkim so predstavniki temeljne organizacije Zunanji trg podpisali s kupcem iz Egipta pogodbo o izvozu večjega števila avtobusov za primestni promet. Gre za avtobuse, ki jih izdeluje delovna organizacija Avtokaroserija iz Novega Sada. Celotni posel mora biti zaključen v začetku tega leta, prvo pošiljko vozil pa so odposlali v Egipt pred koncem lanskega leta. Sklenitev tega posla seveda še ne pomeni, da je Egipt postal tako pomemben kupec kot nekdaj, kaže pa le ponovno oživljanje poslovnih odnosov. K temu bo precej pripomoglo tudi predstavništvo, ki ga je odprla Avtotrgovina skupaj z ljubljanskim Intertrade.

Tovarna stolov Lesnine na Kitajskem

Predstavniki ljubljanske Lesnine so na Kitajskem z ministrstvom za lahko industrijo podpisali pogodbo o postavitvi tovarne stolov v pokrajini Ji-lin. Lesnina bo izdelala tehnologijo in načrte tovarne, dobavila strojno opremo, opravila montažo in zagon ter s svojimi strokovnjaki vodila poskusno obratovanje. Vrednost podpisane pogodbe je 1,75 mio dolarjev, ki jih bo kitajski partner plačal v gotovini. Lesnina je v ta projekt vključila 75 odstotkov domače opreme. Ob podpisu pogodbe so sklenili tudi dogovor o pripravi naslednjega projekta za graditev tovarne ploskovnega pohištva. Kot meni glavni direktor Lesnine Marijan Planinc, se na kitajskem trgu odpirajo velike možnosti prav s takšnim načinom sodelovanja.

V tovarni SIP v Šempetru v Savinjski dolini so izdelali tudi kombanj za obiranje koruze (foto: Janez Zrnc)

Licenca v tujino

Tobačna industrija v Nišu postaja vse pomembnejši izvoznik licence za proizvodnjo elektronskih naprav za perforiranje cigaretnega papirja. Na nedavnem mednarodnem sejmu strojev in opreme za tobačno gospodarstvo v ameriškem mestu Richmond so dosegli sporazum o prodaji prve serije teh naprav znani firmi Philip Morris.

Elektronsko napravo za perforiranje papirja je razvil inženir Radmil Marinković s skupino delavcev iz niške tobačne tovarne.

Farma valilnih jajc

PK Pivka je v bližini Neverk zgradila novo farmo za pridobivanje valilnih jajc. V osmih objektih z 8000 kvadratnimi metri koristnih površin bo 40.000 kokoši zneslo 5,5 milijona valilnih jajc na leto. Gradnja farme je stala 156 milijonov dinarjev. Naložba je posredno tudi izvozno usmerjena. Valilnih jajc sicer ne bodo izvažali v večjih količinah, zato pa bodo povečali izvoz mesa. Pred dvema letoma je pivška farma izvozila 800 ton mesa, lansko leto je izvoz porastel na 4000 ton, letošnji načrt pa govori o 4800 tonah piščančjega mesa, prodanega na konvertibilni trg.

Splošna plovba Piran je obogatila ladjevje s čezoceancko Bled

Splošna plovba Piran je pred nedavnim v španski ladjedelnici v Seville prevzela v dolgoročni najem novo čezoceancko Bled od podjetja Gen Shipping. Gre za podjetje v tujini, katerega delničar je slovenski ladjar. Cena

za tako ladjo se v svetovnih ladjedelnicah trenutno vrtili okrog 2,5 milijarde dolarjev. V amortizacijskem obdobju (to je deset let) pa naj bi ladja povrnila tri do štirikratno vrednost naložbe.

Ladja Bled je namenjena prevozu razsutega tovora in se ponaša s skoraj 35 tisoč tonami nosilnosti, dolga je 197 metrov, opremljena je s sodobnimi motorji, ki premorejo 8017 kW in pri hitrosti 16 navtičnih milj na uro porabi na dan 36,3 tone goriva. Opremljena je z dvema radarjema, s samodejnim krmilom, z napravami za satelitsko navigacijo.

Sir in cement namesto denarja

Mariborski Konstruktor je sklenil z madžarskim ministrstvom za kulturo pogodbo o obnovi več gradov na Madžarskem, med njimi tudi monoštrškega. Za vsa obnovitvena dela bi Konstruktor dobil 400 milijonov dinarjev, vendar je v pogodbi določeno, da bo namesto tega KIK Pomurka uvozil sir, tiskarsko barvo, cement in podobne izdelke.

Izvoz črnogorske vode

V Črni gori bodo kmalu uresničili nekaj let staro zamisel, ki se sliši kot šala, vendar je resnica: izvažali bodo pakirano pitno vodo. V dveh tovarnah bodo letno napolnili po 50 milijonov poldrugolitriških plastenk in računajo, da bodo ustvarili okrog 200 milijonov dinarjev deviznega priliva. To je skoraj polovica neto deviznega priliva črnogorskega turizma v lanskem letu. Vodo bodo izvažali v Zahodno Evropo, ZDA, nekatere sredozemske, bližnjevzhodne in zahodnoafriške države.

Prvi domači avtomobilski računalnik

Iskra Avtoelektrika je prva v Jugoslaviji in med prvimi v Evropi razvila avtomobilski računalnik, zasnovan na mikroročunalniškem vezju, ki omogoča kontrolo porabe goriva, registrira pa tudi hitrost vožnje, točen čas, čas potovanja, prevoženo razdaljo, povprečno potovalno hitrost ter povprečno in skupno porabo goriva. S pritiskom na ustrezen gumb se podatki pokažejo na ekranu s tekočimi kristali. Z zvočnim signalom opozori računalnik na prekoračitve nastavljene oziroma zelene maksimalne porabe goriva in hitrosti vožnje, ravno tako pa tudi na prižgane luči ob zapuščanju vozila. Ob sedanjih omejitvah in varčevanju z gorivom vsekakor dobrodošla novost, ki jo je Iskra prvič predstavila na beograjskem salonu avtomobilov.

Trimo bo gradil v Libanonu

Industrija montažnih objektov Trimo iz Trebnjega je podpisala v Parizu pogodbo o izdelavi in montaži tovarniške dvorane za predelavo mesa in hladilnice v Libanonu. Objekt meri skupaj z etažnim delom 19.000 kvadratnih metrov, kar je tudi za Trimo dokaj veliko naročilo. Dogovorjeno je, da bodo z montažnimi deli pričeli že marca prihodnje leto. V Trimo se zavedajo, da je prvi objekt, ki ga bodo postavili v Libanonu, preizkušnja njihovih sposobnosti in da je od kakovosti opravljenega dela precej odvisno, kako bo z nadaljnimi naročili. Zanimivo je, da so prvi posel za delo v tej državi dobili prek Zahoda.

Slovenska preteklost in sedanost na filmu

Ne, enega si Slovenci ne moremo očitati: da ne bi marali filma ali da si ne bi kar pošteno – in uspešno – prizadevali prikazati svojega življenja, svojih želja in naporov in, kajpada, svoje lepe dežele tudi na filmskem platnu. Začeli smo sicer res nekam pozno, prva slovenska dolgometražna – se pravi poldrugo uro ali dve trajajoča – filma sta bila posneta šele v zgodnjih tridesetih letih in bila sta nema, čeprav je ta čas po svetovnih kinematografih že odločno vladal zvočni film. Toda – in to ni karsibodi – oba, tako **V kraljestvu Zlatoroga** (1931) kot **Triglavske strmine** (1932) so posneli ljubitelji, ne kakšno podjetje z željo po dobičku, in v obeh so nastopali naši

takrat najvidnejši planinci in prikazali prav čudovite plezalne spretnosti. Filma sta, kajpak, predvsem govorila o lepoti naših gora in težavnosti vzpenjanja nanje in pravzaprav je čudno, da sta ostala v tem pogledu brez pravih potomcev. Slovenski filmi se po letu 1945, se pravi po koncu druge svetovne vojne, ko se je v novi Jugoslaviji začela redna filmska proizvodnja, z ustvarjalno kamero zlepa niso povzpeli na naše vršace; mogoče zato, ker se je pod njimi dogajalo kar preveč novega in zanimivega, kar je veljalo posneti. Zadnja leta se filmarji sploh nekam rajši držijo mesta, posebno Ljubljane, pa ne samo, ker so jim tukaj na voljo ateljeji in vsa potreb-

drugim, ne da bi se prav poznali. Jane Kavčič je že enkrat prej pokazal takšno naselje, namreč v filmu **Sreča na vrvi** (1977), kjer je šlo za fantka, ki bi hotel imeti psa, pa mu tega sostanovalci v bloku nikakor nočejo dovoliti; zdaj, pri **Učnih letih** pa imajo podobne težave z mladim, štirinajstletnim izumiteljem, ki ga sošolci kličejo Polž, ker je nekam počasen za vse tisto, kar druge fante njegovih let zanima in mika, zato pa je neverjetno bister za fiziko in matematiko in se v času, ko imamo težave z nafto in elektriko, ukvarja z mislijo, kako bi zvoke – muziko, govor, pa tudi neprijetni hrup vseh vrst – spremenil v koristno pogonsko energijo.

V puščobno enoličnih blokhi in stolpnih blizu tovarn na robu mesta so menda naselili svoje junake tudi trije mladi režiserji, ki so pravkar končali šolanje in so skupaj posneli »omnibus« film, sestojec iz treh zgodb in naslovljen **Trije prispevki k slovenski blaznosti**, (1983). Režiserji so Žare Lužnik, Boris Jurjašević in Mitja Milavec in film je doživel premiero lani novembra na vsakoletnem Tednu domačega filma v Celju, v kinematografe pa še ni prišel, zato ne moremo o njem ničesar reči. Razen tega, seveda, da nas veseli priložnost, ki so jo imeli mladi avtorji, da pokažejo, kaj znajo; doslej so morali slovenski režiserji čakati precej dlje, preden so prišli do prvega filma; in zadnji čas so ponavadi sploh začeli na televiziji.

Tako, recimo, Franci Slak, ki je svoj prvi film **Krizno obdobje** (1981) posnel na 16 mm trak za ljubljansko televizijo in so ga šele nato presneli na 35 mm, da je prišel tudi na kinematografska platna. Svoj drugi film, **Evo** (1983) po scenariju Ane Rajh, pa je snemal že za podjetje Viba-film. Film je zbudil veliko pozornost na 30. festivalu jugoslovskega igranega filma v Pulju, kjer je bila posebnih pohval deležna glavna igralka, Tržačanka Miranda Caharija. **Eva** je film o današnji ženski, arhitekti in vdovi z dvema doraščajočima otrokoma. Takole na prvi pogled ji nič ne manjka, lepo stanovanje ima, avto, službo, s katero je še kar zadovoljna, tudi prijatelj, ki se z njim kdaj pa kdaj po telefonu domeni za srečanje. Res, telefonirati mora zmeraj sama, prijatelj se tega ne domisli, toda kaj je pravzaprav narobe z njenim življenjem, tega se nekako zave šele, ko dobi novo delovno nalogo: napravila naj bi načrt za zapore. In ko si ogleduje stare zapore, ki jih mislijo podreti, in pogleda skozi rešetke celice ven, na morje, začuti, da živi tudi sama v nekečnem zaporu, v kletki med domom, službo, nezadovoljivim razmerjem z ljubimcem... in da bi hotela ven, ven, v svobodo. V tem svojem »kriznem obdobju« napravi Eva nekaj čudnih, povsem nepremišljenih dejanj, krađe, skoraj povzroči prometno nesrečo, nemara celo ustrelji prijatelja – strel slišimo, a ne vidimo žrtve – mogoče pa je Eva ustrelila v zrcalo, uničila svojo staro podobo in zdaj odhaja, odrešena preteklosti, da bi začela bolj smiselno, na novo? Kakor koli že: **Eva** je zanimiv, zelo moderen film.

Grogovčeva družina v »Pustoti«

Igralec Lojze Rozman v filmu »Pustota«, katerega dogajanje je zajeto iz 18. stoletja, po tolminskih kmečkih uporih.

na tehnična oprema in so arhitekti, kostumografi in, seveda, dobri igralci, pri roki; predvsem zato, ker se je pač v Ljubljano priselilo vse polno ljudi iz bližnje in tudi oddaljenejše okolice; kjer je veliko ljudi, pa je tudi veliko zgodb in problemov.

Seveda tisto, da bi pri tem na hribe čisto pozabili, ne drži. Če nič drugega, se je prvi mladinski film, ki smo ga posneli Slovenci, **Kekec** (1951) režiserja Jožeta Galeta po zgodbah Josipa Vandota, dogajal v visoko v breg potisnjeni gorenjski vasi in prav tako obe »nadaljevanji« tega filma, **Srečno, Kekec** (1963) in pa **Kekčeve ukane** (1968). Toda že drugi slovenski režiser, ki se je resno lotil mladinskega filma, Jane Kavčič, se je s svojimi mladimi junaki preselil v mesto, čeprav pri zadnjem filmu, ki ga je posnel, **Učna leta izumitelja Polža** (1982) ni rečeno, da se dogaja ravno v Ljubljani. Okolje so tiste brezosebne stolpnice, kakršne so zadnja leta zrasle okoli vseh večjih mest in v katerih žive ljudje drug poleg drugega in drug nad

Tudi v **Dihu** (1983), filmu režiserja Boža Šprajca, je glavna junakinja današnja ženska, mlada zdravnica (igra jo Draga Potočnjak), ki dela na oddelku za intenzivno nego dojenčkov – in ki ji malčki pred očmi drug za drugim umirajo, čeprav se zdravica in sestre na vso moč trudijo, da bi jih rešile. Pljuča otrok so nezadostno razvita, že pred rojstvom okužena z nekakšno umazanijo – neznano zakaj – zaradi onesnaženega okolja, ki nas obdaja? Zdravnica bi hotela javnost opozoriti, kaj se dogaja – treba je vendar ukrepati – toda kolegi zdravniki in šef so proti: pravkar zbirajo denar za novo otroško kliniko in kdo bo prispeval, če se razve, da dojenčki v njihovi oskrbi kar množično umirajo?! Film seveda ne govori samo o otroški boleznih – takšne epidemije na srečo ni, četudi je bolezen, ki jo film obravnava, znana – temveč o poštenju in nepoštenju, o tem, kaj in kako mora človek storiti, kadar so na tehtnici njegove osebnosti koristi in pa splošna blaginja. In govori, kajpada, tudi o onesnaženem okolju, ki nam ne sme več mazati ne zraka ne duš.

Pa pustimo za nekaj časa mesto in današnji dan in se napotimo s slovenskimi filmarji v preteklost in na podeželje – nemara so našli tamkaj čistejši zrak in bolj vesele zgodbe? Skoraj zagotovo da, čeprav o enem filmu, ki bi o njem posebno radi govorili, še ne moremo nič pravega povedati. To je novo delo Franceta Štiglicca, režiserja, ki nam je podaril prvi slovenski igrani celovečerec **Na svoji zemlji** (1948); zdaj, kot izkušen filmski človek, pa se je s svojo ekipo vgnedil v Pomurju in posnel metre in metre traku po knjigi pisatelja Miška Kranjca **Strici so mi povedali**. Iz vsega tega gradiva naj bi nastala televizijska nadaljevanka, iz najbolj sočnega dela pa si obetamo film **Strici** (1984), kjer se bodo naši igralci kar kosali, kateri bo boljši in v katerem bodo lepote Pomurja gotovo prišle do enake veljave kot v filmu **Povest o dobrih ljudeh**, ki ga je bil isti režiser posnel po Kranjčevi knjigi že leta 1975. Toda, kot rečeno, na **Strice** še čakamo.

Pač pa se je že leta 1982 na puljskem festivalu predstavil **Deseti brat**, filmska podoba leta 1866 napisane Jurčičeve povesti, ki velja za prvi slovenski »roman«. Režiser Vojko Duletič se je zvesto držal Jurčičeve zgodbe o mladem domačem učitelju Lovretu Kvasu in grajski gospodični Manici, pa o Krjavlju, ki je hudiča na dvoje presekal, o hudobnem doktorju Piškavu in o skrivnostnem Desetem bratu, po čigar zaslugi se Lovre in Manica nazadnje dobita – toda z ljubeznive Dolenjske je prestavil dogajanje na slikovitejšo Primorsko in vse okolje je pogospodil, da je veliko bolj grajsko kot graščinsko ali celo kmečko. Seveda pa je **Desetega brata** zmeraj vredno videti.

Nekje v 19. stoletju – ali, nemara, v začetku 20. – je zasidrana tudi zgodba **Boja na Požiralniku** (1982) režiserja Janeza Drozga po povesti Prežihovega Voranca. To pa je trda kmečka povest s Koroka in posneta prav na krajih, kjer se je dogajala in s tamkajšnjimi otroki; tudi Jerica Mrzelova, ki igra mater, je domačinka. Boj na Požiralniku je boj z zemljo, ki vrača kmetu za trud samo v sušnih letih; brž ko se z neba ulije dež, pa se zbudi na previsni njivi nešteto hudournikov, ki odnašajo zemljo in posevek v dolino. Film

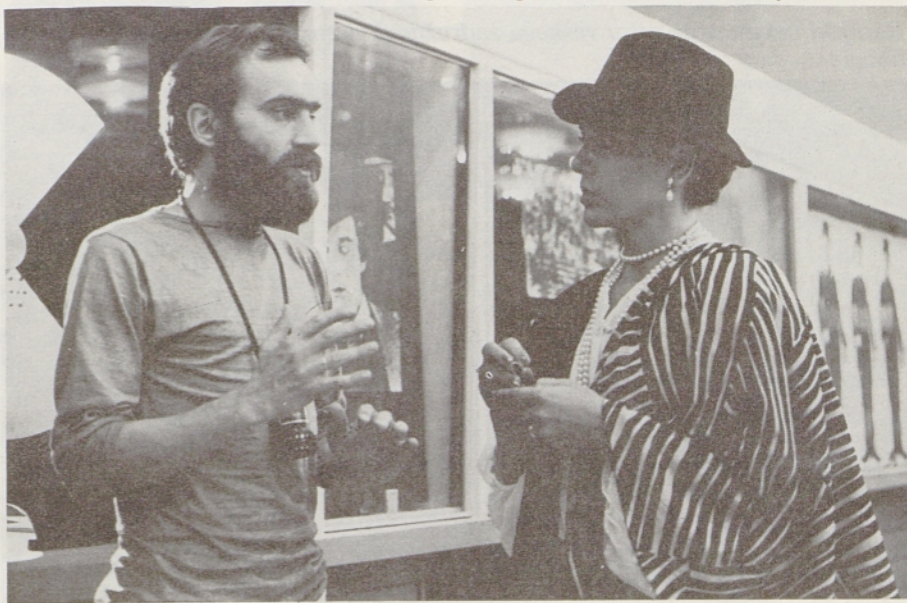

Prizor iz filma »Upor« enega od treh, ki sestavljajo celovečerni film »Trije prispevki k slovenski blaznosti«.

Draga Potočnjak kot mlada zdravnica v filmu »Dih«.

Film »Eva« – režiser Franci Slak in glavna igralka Miranda Caharija.

pripoveduje o prizadevanju delovnega, poštenega in trmastega gospodarja, njegove žene in otrok, da bi na Požiralniku obstali, pa so jim nasprotni zemlja, sosede in gosposka in morajo odnehati. Film te prime za srce, tako čutiš s temi ljudmi v njihovem boju in porazu. Prežihov Voranc je bil velik pisatelj in je poznal svojo Koroko.

Zanimivo je, da je istega leta – 1982 – ko se je režiser Drozg lotil **Boja na Požiralniku** (film je bil prvotno namenjen televiziji in posnet na 16 mm) Jože Gale, nekdanji avtor **Kekcev**, pripravil scenarij za film **Pustota**, ki prav tako govori o spopadu z zemljo, le da je ta – v nasprotju s požiralniško – nadvse trda in pusta. Podlaga filmu je roman **Pustota** Vladimirja Kavčiča in dogajanje je predstavljeno še bolj nazaj, v 18. stoletje, ko po ponesrečenem tolminskem puntu izženejo grajski valpti družino kmeta Grogovca z domačije in najdejo pregnanci vsaj začasen dom nekje v Poljanski dolini, pravzaprav v bregovih nad njo, na »pustoti«, ki je nihče noče obdelovati in ki je nekako nikogaršnja last. Grogovci se zagrizajo vanjo – v večnem strahu pred biriči, ki jih lahko poženejo dalje, v strahu pred naborniki, ker imajo dva za vojsko pripravna sinova, v strahu pred županom Brložnikom, ki vsak čas lahko izda njihovo novo domovanje gosposki, v strahu pred ujmami, sušo, pred... Zadene jih vse slabo, kar jih more zadeti, mati, oče, hči, umrejo za krvavo grizo, mlajšega sina, ubežnika iz vojske, ogrizejo stekli psi, da postane »volkodlak«, starejši, zaljubljen v županovo hčer, se mora odreči ljubezni in upanju, da se lahko obdrži na kruti Pustoti in spravi pod streho še osirotela otroka prijatelja oglarja. Pa vendar se **Pustota** konča s kančkom upanja. Oglarjeva hči je noseča, Grogovčev rod bo ostal.

In za konec še beseda o dveh delih, ki sta posegli v slovensko zgodovino tamkaj, kjer najbolj boli. **Rdeči boogie** ali **Kaj ti je, deklica** (1983) Karpa Godine je pravzaprav vesel, celo malce razposajen film, vsaj začne se tako. Pišemo leto 1948 in spremljamo radijski ansambel zabavne glasbe na poti po Sloveniji, same mlade fante, ki naj bi igrali mladinskim delovnim brigadam in

Prizor iz filma »Eva«, ki pripoveduje o osamljenosti sodobne ženske.

Film »Rdeči boogie ali Kaj ti je deklica« pripoveduje o radijskem orkestru, ki potuje po deželi in z glasbo spodbuja k novim delovnim uspehom. Dogaja se v letu 1948.

Radijski orkester na odru vaškega zadružnega doma. Prizor iz filma »Rdeči boogie«.

vaščanom pri akciji za obiranje kolarad-skega hrošča s krompirja, da jim bo šlo delo hitreje in bolj veselo od rok. Fantje bi sicer rajši igrali jazz kot koračnice, a znajo tudi to. Na poti po domovini, ki je še vsa izčrpana od pravkar končane vojne, pa sredi svojega veselega romanja nalete na prizore, ki padejo kot senca na njihovo mlado razposajenost. To je čas po agrarni reformi, čas prisilne oddaje kmečkih pridelkov, da bi nasitili lačna mesta in delavstvo. Kmetje hudo občutijo nujne zahteve trenutka in skrivajo živino in poljščine, pooblaščenim izterjevalci pa tudi niso ravno nežni z njimi in enemu izmed fantov se spričo njihovega ravnanja tako zamegli pogled, da počaka ugodne priložnosti in skuša pobegniti čez mejo. Medtem ko poteka veselo praznovanje v kraju, ki naj bi ga ansambel obiskal, srečajo fantovi kolegi džip z mrtvim truplom svojega tovariša. Hud, težak čas so bila leta obnove tik po vojni in film boleče razkriva nekatere nesporedne, ki smo jih morali odstraniti, preden smo zares zadihali v svobodi. Pa je vendarle večji del veder in pristrčen, poln optimizma in vere v mlade ljudi, njihovo svobodoljubje in nezadržno voljo ustvariti drugačen, boljši, bolj človeški svet.

Za takšen svet gre tudi Marjanu Cigliču v filmu **Razseljena oseba** (1982), ki se dogaja sicer »danes«, posega pa s spomini v kruta leta druge svetovne vojne na Slovenskem. Peter Dolenc je mlad arhitekt slovenskega rodu, rojen v Argentini, kamor so njegovi po vojni pobegnili, ker sta bila oče in stric belogardistična častnika. Peter, zdaj odrasel, izkoristi nekakšno mednarodno štipendijo za študij grajske arhitekture v Sloveniji, da bi si ogledal »matično« domovino, ki jo je dotlej poznal samo iz pripovedovanja. S seboj prinese kajpada od svojih privzeto gledanje in se le stežka vključi v družbo kolegov, ki tako samoumevno in brez misli na prikrajšanost svojih »razseljenih« rojakov sprejemajo izid narodnoosvobodilnega boja in življenje v svobodni Sloveniji. Peter gleda nezaupljivo prijateljsko naklonjenost Gorazda, čigar oče je bil partizan (in je celo poznal – in sovražil – Petrovega očeta) in tudi v ljubezen s študentko Vido vloži le polovico srca. Sprosti se samo pri teti, edini od družine, ki je ostala na domačiji in ki želi, da bi ostal tudi Peter, čeprav mora priznati, da jo zaradi bratov belogardistov starejši sosedje še zmerom gledajo postrani. Peter ji ne more ustreči. Po divjem sporu s kolegi in spopadu z Gorazdom, kateremu očita, da je za njim vohunil, odpotuje »domov«, v Argentino. In tukaj, na proslavi, ki jo priredijo emigranti, opevajoč »svojo« Slovenijo, presunjen spozna, da tudi mednje ne sodi več, da je zdaj, po srečanju z domovino, postal v polnem pomenu besede »displaced person«, razseljena oseba. Film kot bi se bridko spraševal, kakšen svet je to, kjer morajo še vnuki plačevati za spore dedov? In je ves na strani Vid in Petrov in Gorazdov, mladih ljudi, ki bi hoteli skupaj ljubiti, upati in ustvarjati.

Takšna nekako je filmska žetev zadnjih nekaj let na Slovenskem. Zanimiva, ni dvoma; in prav gotovo najde vsak Slovenec v filmih nekaj zase, po svojih željah in okusu. Seveda pa jih je v ta namen treba videti.

Rapa Šuklje

zanimivosti

Knjige Prešernove družbe za leto 1984

Tudi letos je izšlo v redni knjižni zbirki Prešernove družbe šest knjig. Tradicionalna med njimi je **Prešernov koledar 1984**, ki ga je skrbno uredil Ivo Tavčar.

V Prešernovem koledarju je precej tehtnih in zanimivih sestavkov. Tako se Vladimir Krivec spominja revolucionarja Franca Kimovca-Žige, Bratko Kreft pa nedavno umrlega pisatelja Miška Kranjca. Alenka Puharjeva je napisala zanimiv pogovor z Vido Tomšičevo, v kateri razpravljata o enakopravnosti žena, zaščiti materinstva, brezposelnosti in družini, Franc Šetinc pa razmišlja o Socialistični zvezi, ki je matica slovenskega naroda. Opozoriti velja tudi na sestavek Lojzeta Kanteta o boju Slovencev v Italiji za zaščitni zakon, Ferda Gestrina zapis Od Luthra do Trubarja in Sandija Sitarja reportažni zapis o geometričnem središču Slovenije.

Zanimiv in kakovosten je tudi literarni del koledarja; imena kot so Mira Mihelič, Milan Šega, Janez Vipotnik pa Marko Kravos, Janez Menart, Miroslav Košuta in Miloš Mikeln so zagotovilo vsebinske tehtnosti.

Koledarski del in ovitek sta opremljena z barvnimi reprodukcijami slovenskega slikarja Ive Šubica, oprema in oblikovanje pa je delo Matjaža Vipotnika.

Jesen v soteski

Med tri slovenske leposlovne knjige redne letne knjižne zbirke Prešernove družbe sodi povest MIMI MALENŠKOVE z naslovom JESEN V SOTESKI. V njej razkriva ta ljudska pisateljica dramo Bernarda, kmeta in žagarja, partizanskega borca in danes upokojenega gozdarskega delavca. To njeno skozi in skozi občuteno in osebno prizadeto pripovedovanje išče in odkriva vzroke nezdravega propadanja domačije, da jih najde v sebi in zunaj sebe, v svoji okolici in v velikih zgodovinskih in družbenih premikih. Tako je pisateljico pisanje stiska osebnih razočaranj, stiska kmeta v naših že preteklih in polpreteklih časih,

ko je tok drsel v dolino, koder so rasle tovarne in so se širila mesta, njega, kmeta, pa so odrinile na rob.

Petrijin venec

V naši povojni literaturi je bilo napisanih malo knjig, ki bi tako ljudsko in tako človečansko pristno spregovorile o usodi naše ženske, kakor je to o njej pripovedovano v romanu DRAGOSLAVA MIHAILOVIČA z naslovom PETRIJIN VENEC. Gre za povsem navadne zgodbe iz našega vsakdanjega življenja, od predvojnega časa do naših sedemdesetih let; gre torej za današnji čas. Zato nas pripovedovanje te preproste ženske v zao-

stalih razmerah toliko bolj prizadene: prvi mož, ki mu je rodila dva otroka, ki pa sta ji oba umrla, jo nažene kot jalovko, saj je ženska zato, da rodi delavce in dediče. Vendar pa Petrija tako z ljudsko modrostjo kot s silno vero v življenje vse to prenaša.

Roman je dobil Andričevo nagrado, prevedel pa ga je z vsem občutkom za domačo, ljudsko govornico Janko MODER.

Ob koncu naj še zapišemo, da je cena za vseh šest broširanih knjig le 600 dinarjev, za vezane knjige pa 1000 dinarjev.

Spomini in pričevanja

Tako življenjska kot pisateljska pot LOUISA ADAMIČA je del naše slovenske poti, kakor je tudi del naše napredne jugoslovanske poti in hkrati del ameriške napredne poti, skratka del napredne in revolucionarne poti vseh ljudstev tega sveta. Da bi takšna Adamičeva podoba čim bolj pristno zaživela med nami, se je Prešernova družba dogovorila z Louisovim bratom, z dr. FRANCETOM ADAMIČEM, da je orisal tako Louisovo življenjsko ter politično pot: Adamičev rod in bratova mlada leta, odhod v »obljubljeno« deželo in srečanje z ameriško stvarnostjo, zatem srečanja s staro domovino in s kulturnimi delavci, pisateljeva prizadevanja za Titovo Jugoslavijo in srečanje s Titom, vse do pisanja zadnje knjige »Orel in korenine« in do pisateljeve tragične smrti.

*Naslovnica Franceta Adamiča
Spomini in pričevanja (o življenju in delu Louisa Adamiča)*

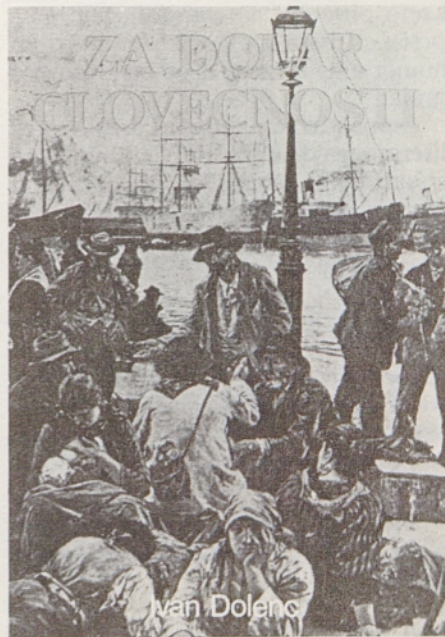

FRANCE ADAMIČ
**SPOMINI
IN PRIČEVANJA**
O ŽIVLJENJU IN DELU LOUISA ADAMIČA

Za dolar človečnosti

Romanopisno pričevanje izseljenca IVANA DOLENČA z naslovom ZA DOLAR ČLOVEČNOSTI, kakor smemo označiti to včeraj Mariborčano in danes Kanadčanovo živo pripovedovanje, je pristna izpoved in občuteno popisovanje neke izseljenčeve usode, kakor je tudi pripovedovanje o tragični usodi izseljenstva sploh. Izginjajo iluzije o daljnih Indijah Koromandijah, pa naj gre za Kanado, Združene države, Južno Ameriko ali Avstralijo. Trpko pisateljevo pričevanje, kakor so ga prestajali tudi tisočeri izseljenci, ki so zapustili svojo domovino, nosi v sebi sporočilo o nezamenljivosti domovine, o trpki tragiki vraščanja v novo okolje, v tujstvo, zlasti pa družbenoekonomske in medčloveške odnose, ki jih določa zgolj in samo dolar.

Naslovnica Ivana Dolenca Za dolar človečnosti

Ivan Dolenc

Naš tokratni prijetni, šegavi – in odrezavi sobesednik je TONE PARTLJIČ. Redno je zaposlen kot dramaturg v Slovenskem narodnem gledališču v Mariboru, vendar se ne zadovoljuje zgolj s tem poklicnokulturnim poslanstvom. Je še bivši šolnik, zdajšnji pripovednik, dramatik, humorist, publicist pa za nameček še predsednik društva slovenskih pisateljev.

Rojen pred 43 leti v Mariboru je otroštvo in mladost preživel v bližnji Pesnici, potem z vso vnemo učiteljeval v Ribnici na Pohorju, Vuzenici in na Sladkem vrhu, od koder ga je SNG Maribor zasnelo za svojega dramaturga. Tako skrbi za repertoar mariborske Drame že dobrih trinajst let.

Biti dramaturg v kakšnem gledališču je sicer zelo lep, hkrati pa tudi odgovoren in včasih tudi nevhvaležen poklic, zavoljo katerega ne postaneš kaj prida slaven in popularen. Vendar je Partljičevo ime že kar precej let zelo znano na Slovenskem. Uveljavil se je – kot pisec. Po prvih literarnih poskusih je kar hitro dozorel v svojstvenega humorista, lahko bi celo rekli v nekam otožnega humorista, kar pa je seveda več in globlje. Za sabo ima že lepo število črtic in povesti, tudi scenarij za film, po prvem dramskem besedilu – Ribah na plitvini – je spisal nekakšno dramsko nadaljevanko Ščuk (ki so ali jih ni) in prav s temi dramskimi deli je postal najbolj »razvpit« slovenski dramatik. Kritiki so se ob uprizoritvah Ščuk razdelili v dva tabora – za in proti, občinstvo pa se je – kar množično – stisnilo le v tisti tabor, ki je bil ZA. Tako so te sporne Ščuke igrali – in jih še igrajo po slovenskih odrih – poklicnih in amaterskih – že vsa leta od njihovega rojstva. Pa kaj bi jih ne, saj z njimi razgalja avtor marsikatero našo družbeno in človeško napako; vendar ne z bičem v roki in kruto obsodbo na ustnicah, temveč s prizanesljivim, a nič manj učinkovitim humorjem, ki zaleže mnogo več kot graja.

Ampak to še ni konec Partljičevega literarnega dela. Za RTV Ljubljana je spisal nekaj radijskih in televizijskih iger, nadaljevanko iz dni našega narodnoosvobodilnega boja Oblaki so rdeči zadnje tedne vrtijo na ljubljanski televiziji, v ljubljanski in mariborski Drami pa igrajo to sezono že deseto Partljičevo dramsko delo – žalostno komedijo z naslovom Moj ata, socialistični kulak, ki je postala takšna uspešnica, da so vstopnice razprodane za nekaj tednov vnaprej.

Biti dramaturg v času, ko navdušenje za gledališče nekam upada, najbrž ni lahko?

»Ni lahko. Čim večja je ogroženost gledališča, tem večja je dramaturgova

intervju

Brez počitka in samozadovoljstva

Tone Partljič: »Tesneje se bo treba povezovati z vsemi Slovenci izven domovinskih meja...«

odgovornost, tem pomembnejše je njegovo delo. Znajde se pred dilemo: zasledovati umetniške zahteve ali zgolj upoštevati okus občinstva. Prav je oboje in ne zgolj slednje. Danes je pri nas biti težko dramaturg zavoljo depozitne izključenosti iz sveta, pomanjkanja deviz za ogled predstev v drugih državah, za stike s tujimi pisici... Še težje je biti dramaturg v mariborski Drami, kjer je razmerje med igralci in igralkami 1:1, znano pa je, da dramatik v svojih delih dajejo očitno prednost moškim vlogam. Vse to naštetu daje vse manj pravic do tvegavanja glede izbire repertoarja, se pravi, da je dramaturg na Slovenskem prisiljen delati verz počitka in samozadovoljstva.«

Potemtakem morda žalujete za šolniškim poklicem?

»Vse življenje sem bil okrožen s šolniki, vse sorodstvo je namreč v tem poklicu, zato ni nič čudnega, če žalujem za šolskim razredom, predvsem za svojimi urami slovenskega jezika. Vesel pa sem, da sem se izognil dolgovsnim konferencam, nič kaj mikavnim šolniškim zdraham in ukazujočim okrožnicam; z eno besedo – kot učitelj sem se počutil nesvobodnega, utesnjeneega. Jaz pravim – vsak naj misli s svojo glavo...«

Seveda pa tudi v gledališkem poklicu ne cvetijo venomer rožice. Že res, da nimaš določenih delovnih ur, da lahko prideš, kadar se ti zljubi, ampak svoje delo moraš opraviti. Tako se mi delavnik razpotegne običajno na deset ali dvanajst ur, potem pa je še doma treba kaj prebrati, preštudirati, potuthtati in skleniti.«

Pa reciva kakšno o vaši najnovejši žalostno-humoristični drami *Moj oče, socialistični kulak, ki je tolikšna uspešnica, kot je nismo na odru vajeni na Slovenskem!*

»V najhujših povojnih časih smo krepko čutili pomanjkanje hrane, oblek, bile so prisilne oddaje, agrarna reforma, oznovske metode, informbiro... O vsem tem govorim v tem delu, humoristično, olajšujoče in verjetno zato tako ugaja občinstvu.«

Izvolili so vas za predsednika društva slovenskih pisateljev in vaš mandat sovпада z razpravljanjem o tako imenovanih jedrih, se pravi o vsejugoslovanskem načrtu za pouk književnosti. Ker je v tem načrtu zapopadeno premalo slovenske književnosti, je v slovenski javnosti odpor zoper njegovo uresničevanje. Kaj menite, slovenski pisatelji, o tem?

»Vesel sem, da je pogovor o slovenskem jeziku in književnosti ter o tako imenovanih skupnih jedrih prešel na tisti teren, kamor sodi, na teren javnosti in politike. Vse to je postala slovenska javna in politična zadeva, s katero se ukvarjajo slovenska SZDL, Zavod za šolstvo, slavisti in drugi. Nedvomno se je to zgodilo po zaslugi našega društva pa Zavoda za šolstvo. Prepričan sem, da slovenski pisatelji ne morejo molčati ob takšnih priložnostih, odklanjamo pa nacionalizem in šovinizem, ki nam ju radi podtaknejo.«

Prav naše – slovensko-društvo pisateljev stori v Jugoslaviji največ za povezovanje z društvi v ostalih republikah in pokrajinah; tri četrtine našega akcijskega programa za letošnje leto je namenjeno prav tesnejšemu in prijateljskemu povezovanju z ostalimi društvi pisateljev v državi.«

Pred kratkim ste bili kot delegat na spominski proslavi zgodovinskega kongresa PEN klubov, ki je bila v Dubrovniku. Znano je, da je vsaj tretjina članov vašega društva včlanjena tudi v PEN klub v Ljubljani. S kakšnimi vtisi ste se vrnil iz Dubrovnika?

»PEN, kar po angleško pomeni pero, je kratica za angleške besede (International Association of Poets, Playwrights, Editors, Essayists and Novelists). PEN klub je bil ustanovljen v Londonu leta 1921, danes je teh klubov po svetu 82. Z vsem spoštovanjem je treba govoriti o vsebinskih izhodiščih prvih klubov, ki so si prizadevali za »obrambo pravice duha, zbliževanja narodov na intelektualni osnovi in predvsem moralno obsodbo verskih, rasnih in nacionalističnih fanatizmov... Zato ni čudno, da so v tistih majskih dnevih leta 1933 delegati obsodili fašizem v Nemčiji, požiganje knjig, zpiranje pisateljev oziroma prisilno emigracijo... Kongres je bil tega leta v Dubrovniku, slovenski PEN klub pa je zastopal na njem Izidor Cankar.«

Na tokratnem sestanku – ponovno v Dubrovniku – smo vehementno razpravljali o mnogih vprašanih sodobnega časa. Ali je prav, da pisatelji posameznih literatur nimajo svojega PEN kluba, kakor recimo albanski pisatelji? Ali je prav, da delujemo eni mimo drugih? Naj izdelamo skupno sporočilo javnosti o zaskrbljenosti pisateljev, zbranih na tej proslavi, spričo dogajanj? Kaj storiti, da bo naša literatura krepkeje prodrla v svet...«

In kakšna je povezanost slovenskega PEN centra z ostalim svetom?

»Zaskrbljujoče se krnijo ti odnosi (depozit na meji, denarne težave, omejen uvoz tuje literature). Trudimo

se, da bi ohranili srečanja, tako je bilo prav dobro organizirano in plodovito srečanje pisateljev treh alpskih dežel v Radencih. 150 udeležencev je bilo, veliko pa smo jih morali zavrtni, ker ni bilo možnosti za tolikšno udeležbo, kot je bila prijavljena.«

Razmišljate v društvu pisateljev kaj v zvezi s povezavo z izseljenci?

»Slovenski narod ne tvorimo samo Slovenci v domovini, temveč tudi v vseh treh zamejstvih (Italija, Avstrija, Madžarska), delavci na začasnem delu v tujini in izseljenci po vsem svetu. Tega se naša družba premalo zaveda in premalo stori za povezavo. Naše društvo pisateljev si je za letošnje leto zadalo nalogo tesneje se povezovati z vsemi zvrstmi Slovencev izven domovinskih meja, več jim nuditi lepe slovenske besede, boljše skrbiti, da bi pri njih ne zamrla... Morda bi kazalo tudi posebno številko Rodne grude v celoti napolniti s prispevki najboljših sodobnih slovenskih pisateljev in komentarji o njih, da bi Slovenec na tujem dobil vsaj bežen pregled sodobnega literarnega ustvarjanja v stari domovini...«

Poleg gledališkega poklicnega dela, pisateljevanja, organizacijskega dela v Društvu slovenskih pisateljev vam morda ostaja še nekaj časa za dodatno ustvarjalno veselje?

»Za režijo. Že nekaj let amatersko režiram v pionirskem dramskem krožku na eni izmed mariborskih osnovnih šol (Bratje Polančič). Zanj pišem tudi dramska besedila, eno sem tudi priredil po njihovih odgovorih na anketo. Skušam pripraviti otroke, da bi prek mene povedali, kaj mislijo o šoli, meni, starših, družbi... Ta osnovnošolska dramska skupina sodi med najboljše tovrstne skupine v Sloveniji. Posneli so nas že tudi na ljubljanski televiziji.«

In za konec – kot se spodobi – beseda o vašem zdajšnjem ustvarjalnem delu in načrtih?

»Nerad govorim o načrtih, povem naj le to, da pišem roman o Mariboru, pa da bi bilo ljudstvo bolj veselo, ustvarjam še komedijo z delovnim naslovom Sekretar za humor, ki jo bodo na pomlad skupno uresničili Cankarjev dom v Ljubljani, RTV Ljubljana in igralci mariborske Drame. Ostali načrti naj bodo še malce zaviti v temo...«

Skrivnost prastarega verovanja

Nad vasjo Rožanec v Beli krajini je še ohranjen stari tempelj poganskega božanstva Mitre – Ljudje verujejo v skrite zaklade

Za hip se bomo pomudili v Beli krajini, slovenski deželi, ki je bržkone dobila ime po belem razdrapanem kraškem kamenju. In pomudili se bomo med preprostimi ljudmi, ki hranijo v ustnem izročilu brez števila starih vraž in legendarnega izročila svojih dedov ter pradedov. A žal so Slovencem ti kraji vse premalo znani, vse premalo je o njih zapisanega in povedanega.

ČRNOMELJ ALI ZRNO-MLIN

Gotovo je eno najstarejših belokranjskih naselij prav mestece Črnomelj. Kdaj so ga prvič pozidali, iz zgodovinskih virov žal ni znano. Zgodovinar Rutar je bil mnenja, da je stal mestni mlin dosti prej, preden so pozidali graščino in se je okoli gradu razvilo mesto. Po njegovem mnenju so okoličani v mlinu na Lahinji mleli zrno in tako se je mlina oprijelo ime »zrno-mlin«. Po mlinu pa je kasneje dobilo ime tudi mesto. Drugi pa so zopet mnenja, da je bil že v davnem času, preden se je začelo mesto sploh razvijati, ročni mlin, za katerega najdemo v staroslovansčini ime »žerna«. So pa tudi taki, ki ime izvajajo iz »čer«

in »mel«. Prva beseda namreč pomeni pečino. Pečina ali skalna plošča, na kateri se je razvilo mesto, je bila bržkone podobna snežnim nametom, za kar je bil v staroslovansčini izraz »metel« ali skrajšano »mel«.

Pa pustimo etimološka razmišljanja ob strani. Vendar pa nam le dokazujejo, da mora biti mesto Črnomelj dokaj staro. Ni namreč dvoma, da je bila že v rimski dobi v Črnomlju ali njegovi neposredni bližini vojaška postojanka in večja rimska naselbina. Še danes se pod jezom mestnega mlina vidi v vodi tlak iz kamenitih, z železnimi kljukami zbitih plošč. In skoraj vsaka od teh plošč je porisana s skrivnostnimi podobami in napisi, kar bi lahko prištevati vsaj v rimsko obdobje. V spodnji zid mestnega mlina pa je celo vzidan nagrobni kamen že davno umrlega rimskega veljaka Apuleja Rufine. Takšnih in podobnih spominov na rimsko vladavino je v Črnomlju še precej. Žal le, da se nihče zanje kaj prida ne zmeni in jih zato oko naključnega obiskovalca le stežka opazi.

PODOBA V ŽIVI SKALI

Kakor navaja zgodovinar Müllner, je zgodovinsko dokazano, da je bila

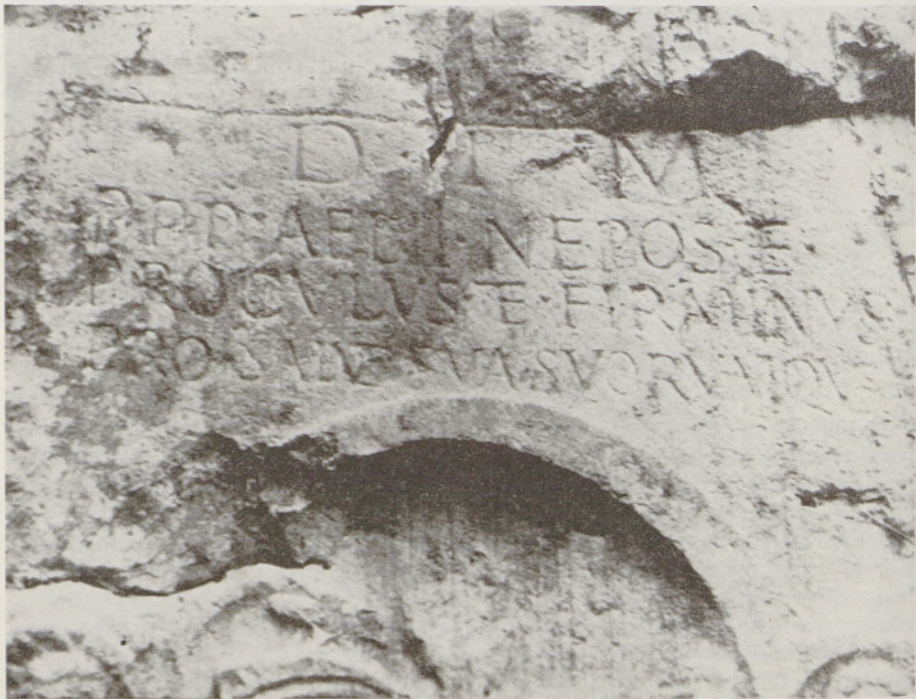
rimski naselbina v Črnomlju povezana s čezgorjanskimi cestami. Še danes se da stari rimski cesti slediti od Gradca do vasi Rožanec, ki je komajda kaj več kot uro hoda oddaljena od Črnomlja proti Semiču.

Ne, v Rožancu ne bomo zasledili karšniškoli ostankov rimske preteklosti. Zato pa je toliko bolj zanimiva gozdna reber nad vasjo, tik nad železniško progo Semič-Črnomelj.

Brž ko prestopimo železniške tire, se znajdemo na strmem kamnitem kolozevu, ki sili v strmine Gorjancev. In menda je prav tu v davnih dobah vodila čez gričevje pomembna rimska cesta. Ozka stezica nenadoma zavije v gosto podrast in nam odkrije pravcato kraško pokrajino z brezštevilnimi škrapami in kotlički. Nenadoma pa se pred nami zasveti večja čistina, ki je drevju še ni uspelo popolnoma zarasti. Smo v nekdanji podzemeljski jami, kjer se je v davnih geoloških dobah sesul strop in nam razkril prostorno udorno dolino. In zdi se, da smo v naravni dvorani, nekakšnem koloseju, ki ga ni zgradil človek. Toda ne. Dober opazovalec bo lahko zaslutil, da so bočne strani doline bile, kdo ve kdaj, umetno zagrajene z velikimi skalnimi balvani, ki pa sta jih v dolgih stoletjih že zarasla mah in podrast.

Tudi Ivan Joh iz Rožanca je prepričan, da mora biti zlato tele še vedno zakopano v bližini oltarja.

Latinski napis nad Mitrejevim oltarjem dokazuje, da so podobo vklesali Rimljani.

V najbolj temnem kotu kraške doline pa nenadoma vstane pred nami čudna reliefna podoba, vsekana v živo skalo belega apnenca.

Domačini pravijo temu skrivnostnemu kraju »Judovje«, v trdnem prepričanju, da so skalni relief izklesali veliki »ajdi«, ki so verovali v skrivnostna božanstva. Vse mogoče zgodbe in pripovedke so svojčas krožile o za preprostega človeka nerazumljivi skalni podobi. Žal pa so se zvečina pozabile in le še malo starodavnega ljudskega izročila se je ohranilo do danes.

LEGENDA O ZLATEM TELETU

Pa mi je pripovedoval 59-letni Ivan Joh, ki že 30 let biva v Rožancu, da je slišal stare ljudi pripovedovati, naj bi tisto podobo v skalovju vklesali davno tega stari prebivalci, ki pa si niso bili posebno dobri v rimskimi osvajalci. Pravi, da naj bi tam imeli prastari prebivalci svoj skriven tempelj, kjer so častili svojega boga vojne. In zbalo se je prastaro pogansko ljudstvo, da bi jim Rimljani odvzeli silne zlate zaklade, ki so jih čuvali na nekem skrivnem mestu. Zato so vse zlato pretopili in vlili veliko soho zlatega teleta ter jo zakopali v bližini templja svojega božanstva.

Okoličani še dandanes verujejo, da je ajdovski zaklad neprecenljive vrednosti še vedno zakopan v bližini skrivnostnega oltarja. Da, še pred drugo vojno je marsikateri vaščan skušal zlato tele izkopati, toda brez uspeha. Danes zaklada ne išče nihče več, čepravno je še vedno marsikdo prepričan, da legenda ni izmišljena in da je neizmerno bogastvo še vedno zakopano med skalovjem.

Leopold Podlogar pa v Kroniki mesta Črnomlja iz leta 1906 navaja še drugo pripovedko, ki pa, kakor zatrjuje domačin Ivan, ni več ohranjena med vaščani. Po tej legendi naj bi dal skrivnostno podobo v pečevju vklesati davno tega bogat lovec, nemara graščak, ki ga je prav na tem mestu napadla neka huda zver. In ker je zver premagal, je dal v zahvalo vklesati spomenik.

KAKŠNA JE RESNICA?

Zgodovinska resnica se deloma pokriva s pripovedko, ki jo navaja Ivan Joh. Podoba v pečevju je res poganski oltar, posvečen čaščenju enega izmed ilirsko-poganskih bogov. To je namreč sloveči Mitrej, kjer so častili perzijskega boga sonca in vojske Mitra. V Sloveniji je sicer ohranjenih več Mitrejev. Nekaj več o njih, posebno o treh ptujskih, najdemo v drobni knjižici »Mi-

treji na Slovenskem«, ki jo je leta 1972 izdala dr. Iva Curk.

Po vsej verjetnosti so Mitrejeve oltarje postavljali med leti 180 do 240, in prav naši slovenski Mitreji so večinoma nastajali v III. stoletju. Bržkone je iz tega obdobja tudi rožanski oltar. Iz zgodovinskih virov je razvidno, da je Mitrovo čaščenje vpeljeval že cesar Holio gobal, ki je bil prej sirski nadduhovnik v Emezu. Krščanski vladarji so kakor vsako tudi Mitrovo čaščenje zatrli, nekaj oltarjev pa je vendarle ostalo tudi pri nas.

In prav ta nad Rožancem se zdi najzanimivejši, kajti nepojasnjeno je, zakaj so ga postavili v tako samoto, saj po vsej verjetnosti v neposredni bližini ni bilo večjega naselja.

Oltarna podoba, vsekana v skalno steno, je razdeljena na tri oddelke, nad katerimi je vsekana latinski napis, ki bi se v prevodu glasil nekako takole: »Nepremagljivemu bogu Mitri so postavili trije Publiji Elijevi: Nepos, Prokul in Firmin v svoj in svojih blagor.«

Srednja reliefna podoba nam predstavlja versko obhajanje Mitrovega čaščenja. Mladenič v kratki tuniki z vihrajočim plaščem in v frigiški čepici, sloni na biku, ki je zgrnjen pod njim. V desnici drži bodalo, ki mu ga je zasadil v prsi. V skalo je vsekana tudi podoba psa, ki grabi bika za prsi; podoba kače, ki je žival prijela na strani in podoba škorpijona na lakotnici. Na obeh straneh opazuje darovanje po ena moška oseba. Leva se opira na narobe obrnjeno baklo, desna pa na pokonci postavljeno. Nad omenjenima moškima likoma pa se vidita v vdolbinah reliefni doprsni podobi, ki se zdita ženska lika.

Stena v podzemni udorini z Mitrovim oltarjem je prastaro pogansko svetišče.

Kaj pravzaprav predstavlja ta prastara upodobitev?

Eden najpomembnejših sodobnih raziskovalcev starih verovanj F. Cumont poudarja, da se je mitraizem, češčenje poganskega božanstva Mitra, ohranil daljše obdobje tudi v rimskem imperiju. Rimski osvajalci so prevzeli od domorodcev vsaj spočetka precej lokalnih bogov, med njimi še najbolj Mitra, in ga šele kasneje zavrgli. Latinski napis nad oltarjem torej podpira domnevo, da so podobe vklesali najbrž Rimljani in ne Iliri ali Kelti. Tudi v mitraizmu je svet, kot v večini religij, temeljil na dveh nasprotujočih se silah, ki se večno bojujeta, na načelu dobrega, svetlobe in pravice na eni ter načelu krivice, zla in teme na drugi strani. Bik je bil, kakor navaja perzijska legenda, prvo ustvarjeno bitje. Ariman, ki se kasneje pojavlja kot Mitrov lik, ga je ubil in iz njega je izšel človek, rastline in živali. Bil je torej začetek vsega dobrega. Na Mitrovi strani sta bila kača-zemlja in pes, porajajoče življenje pa je hotel zastrupiti škorpion, sestavni del zla. Pri daritvi sta mu pomagali še božanstvi sončnega vzhoda in zahoda, Cavtes in Cavtopates, torej moška lika, ki ju vidimo na rožanskem Mitrovem oltarju.

Vse, kar vemo o tem starodavnem verovanju, je samo rekonstruirano z reliefov in napisov o Mitrih. Zato sta nam še bolj nerazumljiva doprsna lika, ki se zdita ženski podobi, saj vemo, da v Mitrovem kultu ženske niso smele biti prisotne.

Rado Radešček

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Drevo se na drevo
naslanja, človek na
človeka.

Drevo se upogne mladó.

En cvet še ne naredi
pomladi.

Gobe ne rastejo, če ne
grmi, kadar dežuje.

Iz vsakega lesá ni mogoče
zrezljati bogá.

Jurček (goban) ni nikdar
sam.

Kadar bob cvete, še pes
svojega gospodarja ne
pozna.

Pesnik slovenskega Krasa

Letos mineva 80 let od rojstva pesnika Srečka Kosovela – rojen je bil 18. marca 1904 v Sežani na Krasu – katerega pesmi ostajajo naše »neiztroh-njeno srce«. Veliko je bilo že napisanega o tem pesniku slovenskega Krasa, iz katerega je izhajal, kljub temu pa so še vedno manj znane nadrobnosti iz njegovega življenja.

Pesnik je po kratki bolezni, prehladu z meningitisom, umrl 27. maja 1926 – star komaj 22 let...

O Srečku smo se pogovarjali z njegovo sestro Tončko v Kosovelovi spominski sobi v Tomaju.

Kosovelova domačija med zelenjem v Tomaju. V njej živi pesnikova sestra Tončka sama.

Pogled na idilično cerkvico nad terasastimi vinogradi nad Kosovelovo hišo v Tomaju.

Če gremo lepo po vrsti, se je treba ustaviti najprej v Sežani. Tam je bil Srečko porojen v šoli, kjer je bil oče učitelj. Ta soba v sežanski šoli je zdaj zelo zanikrna in pozabljena.

Kmalu se je oče kot nadučitelj preselil v Tomaj in tam je na šoli zdaj pritrjena tabla z napisom: »V tej hiši je rasel, se učil in pesnil Srečko Kosovel.« V eni izmed tomajskih učilnic je končal prvi razred, ko je imel komajda nekaj več kot pet let.

Vštric, na drugi strani hodnika, je razred, v katerem je kasneje študiral in ustvarjal, ko se je vračal s fakultete v Ljubljani. Spočetka so Kosovelovi še stanovali v šoli; nato je oče, umni vinogradnik, zborovodja in gospodar, postavil domačijo pod šolo, nad klan-cem, ki se spušča proti Novi Gorici. Ta domačija je postala Srečkov pravi dom.

Preseneča, da je ta svetlolasi mladenič, katerega prameni las v škatli izpri-čujejo, da je zares bil tak in čigar dragoceno pesniško izročilo je zapisa-no v sam vrh naše lirike, nekoč prav rad in z ljubeznijo pasel kozico na rdeči sipini. Kozici je bilo ime Brus.

Ampak ni je pasel zato, ker bi bil ljubil mleko. Ne, mleka sploh ni pose-bej maral. Tja na rdečo sipino se je zatekel po mir. In tam, nekoliko niže od tedanje samostanske kapele, pod poslopjem, kjer je bila nekoč dekliska šola, je napisal znano »baržunasto« pesem o rdeči sipini, iz katere je na-slednja kitica:

*»Topoli vršijo in uklanjajo krone,
kot v sivih blazinah zvezda vzblesti,
košček korakov, živina v temo zatone,
za težkim oblakom mesec žari...«*

Ni dočakal, da bi to pesem prebral v knjigi Zlati čoln, ki jo je pripravljaval za tisk, saj je umrl 27. maja 1926. Zaradi vnetja sinusov v čelnici, kar se je razvilo v vnetje možganske mreže, ga je pobralo potem, ko se je prehladil na poti v Trbovlje; tam je delavcem pre-daval o proletariatu in literaturi. Po predavanju se je kanil peljati iz Sežane v Ljubljano, saj je tam zadnje leto študiral slavistiko, a je zamudil vlak. Tako je prenočil na postaji.

Ko je prišel domov 28. marca 1926 na velikonočne počitnice, ga je strašno bolela glava. Obležal je. Oče je poklical zdravnike iz Sežane in Trsta. Vse zaman, ni več videl Ljubljane. Po dveh mesecih je umrl v sobi, v kateri sem zdaj jemal v roke predmete, ki jih je nekoč uporabljal. Proti koncu ga je tako bolela glava, da ni smel slišati niti najmanjšega šuma in so morali domači hoditi po prstih. Večkrat je potožil, da bi mu nič ne bilo, ko bi ga ne bolela glava. Zlasti mati mu je pozorno stre-gla. Dali so mu, kar pač bolnik potrebuje. Sam pa si ni pozelel posebne hrane.

Ko je bil še zdrav, ga ni mikal alkohol, čeprav je vsenaokoli po terasastih vinogradih rasel odličen teren, ki je bil tedaj číslan celo na Dunaju.

Morda bo kdo pomislil, da je bil Srečko sladkosned. Mogoče bi bil, ko bi bil živel v drugačnih časih. Toda starši mu niso v vsem življenju niti enkrat kupili niti enega bonbona. Do slaščic in bonbonov je vendarle prišel, ker so imeli starši veliko prijateljev, ki so jih včasih obiskali in otroke obdarovali s sladkarijami. Toda tudi takrat je mama sladkarije shranila in jih postavila na mizo, ko je bil kakšen praznik.

Prav kisto za otroke je bilo, ko so šli z mamo po nakupih v Trst. Počakali so jo na postaji, kjer so bili avtomati – vrgel si krajcar in dobil bombon. Da bi očetu stresli drobiž iz žepov, na to se niso upali otroci niti pomisliti. Za avtomat ni bilo drobiža.

Skoraj pretresljiva je zgodba o Srečku in sestri Anici, ko sta študirala v Ljubljani. Imela sta nekaj dinarjev in hotela sta nekoč kupiti jabolka, ki so vabila iz izložbe. Zadnji hip ju je premamila umetniška slika Beethovnovе glave. Kupila sta sliko ne jabolk. Ta slika je še zdaj v posebni sobi v prvem nadstropju, nad klavirjem, na katerega je Srečko prav rad igral. Vsi doma so bili namreč glasbeniki. Oče je Srečka že v zgodnjem otroštvu posadil na koleno, da sta skupaj zapela pesmico »Prišla je miška iz mišnice«. Tako je preizkusil posluš tudi drugim otrokom. Vseh je bilo petero.

V sobi s klavirjem je tudi stara violina, ki jo je Srečku dala sestra Tončka in na katero je rad igral. Kosovelova družina je bila pojoča, glasbena. Srečko je ljubil glasbo, toda na ples ni šel menda nikoli.

Tončka se ga spominja kot postavnega in vedrega mledeníča, ki je znal navezati stike z ljudmi in imenitno zabavati družbo s svojo bistrostjo in duhovitostjo. Bil je prijetne in mehke narave. Hitro je znal navezati stike z ljudmi, ki jih je imel rad. Nikoli ni bil čemerin in vase zaprt.

Tudi za kakšno deklico se je rad ozrl, čeprav je bil v tem oziru bolj plah. Zato so se deklice bolj ozirale za njim. V Sežani je vendarle vzkliła njegova ljubezen do Vide Štolfa, ki živi še dandanašnji.

V otroštvu je rad recitiral Prešerna in Vodnika, stoječ na vodnjaku pred šolo zraven bezgovega grma. Bral pa je rad Gregorčiča.

Njegova lastnost je bila tudi vročernost, bojevitost. Toda v športna bojevanja se ni nikoli podal. Rad je igral šah. Tončka se spominja, da je bil hudo jezen in je v njem vzkípelo, kadar sta skupaj igrala šah in je zmagala Tončka.

Kosovelov oče je želel, naj bi Srečko študiral tehniko. Ukvarjal se je bil z mislijo o pogozditvi revnega Krasa s črnim borom, ki naj bi izboljšal kraško zemljo, spremenil vegetacijo in kljuboval burji.

Toda zmagala je Srečkova volja: ljubljanska univerza s slavistiko. Na postajo v Sežano je njega in Anico odpeljala sosedica z osličkom. Ta se je trmasto ustavil pod borovci in kmalu bi bili zamudili vlak. Srečko je domiselno napolnil stari »piksni« s kamenjem. Rožljanje je poginolo osla naprej, da so pravočasno ujeli vlak za Ljubljano.

Med prazniki in počitnicami se je vračal peš z vlaka. Sestra Tončka ga je rada pričakala. Potem so šli večkrat peš v Trst, pa tudi v Devin. V Trstu so bili koncerti, igre. Devin je zibel narodnih pesmi o lepi Vidi, oče se je kanil preseliti v Devin. Zamisel je preprečila vojna – leta 1915 je Italija napovedala vojno Avstro-Ogrski. Devin je Srečku tako prirasel k srcu, da je po njem posnel srhljive vizije pesmi Tragedija na oceanu, ki je poleg Ekstaze smrti dosegla višek njegove lirike...

V roke vzamem tobačnico, pipico za cigarete iz slonovine, pero, siv šal, torbico, ročno uro, njegova pisma; natakne si njegova očala. Skozi te predmete, čedalje jasneje stopa predme Srečko kot mladenič, kot človek, ki še

ni dodobra zajel življenja s polnimi pljuči, a je moral na drugo stran našega »atomskega veka«. Za hip se dotakne njegovega »zlatega čolna«, ki je odplul, da je brinjevka obležala... obležala...

Miroslav Slana-Miros

Za glasbo in poezijo navdušena mladina rada prime v roko violino, na katero je nekoč igral tudi pesnik Srečko Kosovel.

Tončka – sestra pesnika Srečka Kosovela

Vsi posnetki: Miroslav Slana

po sloveniji

V **DOBROVNIKU** so z nabiralno akcijo zbrali 400 tisoč novih dinarjev, ki jih bodo porabili za ureditev gasilskih vodnjakov. Tri od šestih, kolikor jih načrtujejo, so že izkopali, ostale pa bodo ob koncu zime. Na požarnovarnostne vodnjake nameravajo namestiti tudi ročne vodne črpalke, da bi tako občani lahko črpali vodo, kadar usahne vaški vodovod, na primer takrat, ko ni elektrike.

Precej časa je minilo, kar so v **DOBROVNIKU** postavili nov, sodoben kulturni dom, zaradi pomanjkanja denarja pa je notranjost ostala neopremljena. Sedaj pa so z denarjem, ki ga je prispevala republika, le nakupili 240 stolov in 50 miz. Dobrovničani sedaj nestrpno pričakujejo, kdaj se bo v novem domu pričel napovedani program. Za začetek obljublja organizatorji filmske predstave in vsaj eno gledališko uprizoritev mesečno.

Agrokombinat Maribor namerava v širšem hidromelioracijskem sistemu Pesnice izboljšati 60 hektarov zemljišč na področju **DRAGUČOVE**. S tem naj bi zemljišča usposobili za intenzivno kmetijsko pridelavo. Tod bodo pridelali koruzo, pšenico, oljno repico in sladkorno peso.

V **IVANCIH** se bo prebivalcem v kratkem izpolnila dolgoletna želja, da dobijo telefon. Pred kratkim so namreč začeli z izgradnjo telefonskega omrežja od Bogojine do Ivanec v dolžini 3 kilometre. Ko so začeli z delom na omrežju, je bilo le 15 naročnikov, danes pa jih je že 27.

Gorsko turistično središče **KOPE** se je dobro pripravilo na bližnjo smučarsko sezono. Partizanski in Grmovškov dom sta že razprodana, nekaj prostora za smučarje pa imajo še v slovenjegra-

Preserje pod Krimom (foto: Janez Zrnec)

ških hotelih. Letos bo še bolj poskrbljeno predvsem za tiste goste, ki bodo na pohorska smučišča prihajali vsak dan iz doline. Na Pungartu je namreč že dograjena nova samopostrežna restavracija z 200 sedeži, na Kopah pa v letošnji zimi dela sedem vlečnic, ki na uro lahko prepeljejo več kot 6100 smučarjev.

LENDAVA ne bo več le mesto belih rudarjev, ampak se bo čez noč razvilo v nov slovenski premogovniški center. V globini od 50 do 250 metrov so pri raziskavah naleteli na 1,6 do 2,7 metra debele plasti premoga. Njegove kurilne lastnosti so blizu trboveljskemu premogu. Lendavski premogovnik naj bi od leta 1991 k energetski bilanci naše republike prispeval pol milijona ton premoga, v njem pa bo dobilo delo 500 novih delavcev.

Ob vrtcu so v **LIMBUŠU** dogradili tudi tako potrebne otroške jasli. Trije oddelki so že zasedeni, saj je bilo veliko prijavljenih otrok. Poleg igralnic so zgradili še mlečno kuhinjo, pralnico in skupne prostore.

Približno tristo metrov vzhodno od Pekrske gorce gradijo v **MARIBORU** nov radiotelevizijski dom, ki naj bi bil zgrajen oktobra 1984. Ob trinadstropnem radijskem domu je že zgrajen energetski objekt.

Kolinska iz **MIRNE** na Dolenjskem bo v kratkem ponudila gospodinjam in restavracijam nove izdelke. Med drugim velja omeniti »matevža« (fižol, krompir z dodatki), »cmok« testo (krompir, jajca, moka, mleko, vitamini), otroci pa se bodo razveselili novih izdelkov otroške hrane z okusom po sadju in medu. Računajo, da bodo 220 ton otroške hrane prodali v Sovjetsko zvezo.

Člani ljubljanskega CB Adriatic kluba, ki delujejo na področju **MUR-SKE SOBOTE** in Pomurja, so začeli s humano akcijo zbiranja denarja za gradnjo kirurškega oddelka soboške bolnišnice. V ta namen so pripravili tekmovalne v vzpostavljaju radijskih zvez, ki je teklo iz Mohokosa in Ivanjščice na Hrvaškem. Vsak operater na območju države, s katerim vzpostavijo zvezo, prispeva za soboško bolnišnico petdeset dinarjev, za kar prejme pisano zahvalo CB kluba in bolnišnice.

Gasilci v **MURSKIH PETROVCIH** so nabavili novo motorno brizgalno. V preteklih letih so kupili gasilsko vozilo in preuredili gasilske prostore. Ob otvoritvi prostorov so pripravili kulturni program in zaslužnim gasilcem podelili priznanja.

V lesni industriji v **NAZARJU** so nabavili sodoben stroj za lupljenje hlodovine. Zmogljivost novega stroja je 80 do 90 tisoč kubičnih metrov hlodovine na leto. Z njim bodo odpravili težka telesna dela v gozdarski proizvodnji, kar je pomembno ob pomanjkanju delavcev. S strojem bodo na leto pridobili 8 tisoč kubičnih metrov skorje in drugih odpadkov, ki jih bodo porabili v kotlovnici za pridobivanje toplote.

Gasilsko društvo **POLJANE** ima 187 članov, ki so letos dogradili prizidek gasilskemu domu. Kupiti nameravajo tudi posebno vozilo za gašenje z vodo, prahom in peno ter novo terensko vozilo.

Odkar so v **POSTOJNI** preuredili knjižnico, je postala mreža izposojevališč široko razpredena. Vsak prebivalec postojnske občine si letno izposodi 7,3 knjige, poleg tega pa se v knjižnici vrste likovne in knjižne razstave ter literarni večeri. Lani je bilo devet takih prireditev, ki si jih je ogledalo 7800 prebivalcev.

Letošnji 31. gostinsko-turistični zbor v **RADENCIH** je imel v dveh dneh več kot 12 tisoč obiskovalcev iz vse Slovenije. Kuharji in natakariji se niso pomerili le v poklicnih spretnostih (kot so na primer flambiranje, poznavanje in mešanje pijač, razstava pogrinjov in kulinarike), temveč tudi v športnih igrah. Srečanje so spremljale še druge prireditve in strokovna posvetovanja.

Radenska iz **RADENCEV** bo začela letos v Beogradu graditi nov poslovno-prodajni center za mineralno vodo in brezalkoholne pijače. Na 1500 kvadratnih metrih skladiščnih prostorov bo tako prostora za en milijon steklenic, kar je glede na vsevečje zanimanje za radensko, swing in stil v Srbiji, še posebej v Beogradu, tudi primerna tržna količina. Radenska je namreč v zadnjem letu povečala prodajo slatine in brezalkoholnih napitkov v Srbiji kar za 80 odstotkov.

V **RENKOVCIH** nameravajo zgraditi vaški gasilski dom, ki je zelo potreben, saj vas ne premore večjega prostora za razne prireditve. Stavba bo merila 23-krat 12 metrov, v njej pa bo tudi prostor za družbenopolitične organizacije in seveda večja dvorana. Gasilsko društvo Renkovci šteje 50 članov.

V podjetju Riko v **RIBNICI** so po zamisli strokovnjakov v razvojnem oddelku naredili prototip stiskalnice za izdelovanje lesnih briketov. Ta bo stiskala primerno suho žaganje z dodatki v brikete, s katerimi bi mogoče kuriti vse peči na trda goriva. V letošnjem prvem četrletju bodo naredili poskusno serijo stiskalnic, redna proizvodnja pa bo odvisna od naročil.

Ob občinskem prazniku so v **RUŠAH** odprli tudi nove jasli zgrajene z denarjem samoprispevka. Prizidali so jih k vrtcu, v katerem se že devet let igra kakih 150 otrok. V novih jasliah sta dve igralnici za 30 malčkov, starih do dveh let.

Tovarna dušika **RUŠE** izvažajo v Italijo, ZR Nemčijo, Turčijo, Veliko Britanijo, na Japonsko in še nekatere druge države, ki kupujejo ferokrom in ferosilicij, ZR Nemčija pa še korundov in silicijev karbid. Z Romunijo in Poljsko so se dogovorili za kompenzacijsko sodelovanje; v Romuniji dobijo za svoj izvoz komponente za proizvodnjo umetnih gnojil, na Poljskem pa metalurški premog in elektrode.

Ker se je v **SEMICU** število otrok skokovito povečalo, bodo še letos začeli graditi novo šolo. Gradbeni načrti so že izdelani, zaenkrat pa so si uredili dislocirana oddelka na Štrekljencu in Črešnjencu.

Na **SVETINI** so ustanovili kulturno društvo, za katerega je v tej prijazni planinski vasi veliko zanimanje. Sklenili so, da bodo imeli več sekcij. Prva bo godba na pihala, ki ima že dolgoletno tradicijo. Posebna sekcija bo združevala domače zabavne ansamble, dramsko recitacijska pa šolarje. Odločili so se še za filmsko gledališče in dramsko sekcijo. Predsednik novega društva je Ciril Pesjak.

Kristal iz Maribora je začel v **SELNICI** ob Dravi graditi nov proizvodni obrat. Gre pravzaprav za preusmeritev sedanje proizvodnje v Mariboru, kjer izdelujejo elemente in opremo iz ploščatega stekla za pohištveno industrijo, trgovine in muzeje. Izvozili bodo 40 odstotkov izdelkov.

Konfekcija Lisca v **SEVNICI** je še vedno največja jugoslovanska tovarna ženskega perila in med največjimi tovrstnimi evropskimi proizvajalci. Na delovni dan izdelajo 45 tisoč izdelkov, predvsem nadržkov in steznikov. Prižadevajo si, da še povečajo izvoz, zlasti v Francijo, Belgijo, Skandinavijo in Anglijo.

Z morebitno gradnjo rekreacijsko-turističnega centra **SORIŠKA PLANINA** bi bila škofjeloška občina bogatejša za 1530 novih ležišč. Sam center bi ponudil delo 280 ljudem, domačinom, da bi ostali na zemlji pod Ratovcem. Na planini naj bi postopoma zgradili 50 objektov, od sindikalnih domov, apartmajev, gostinskih lokalov, smučišč in podobno, vse na obstoječih jasih, da ne bo treba krčiti gozda.

Skoraj 200-članski kolektiv Emmi iz **SLOVENSKE BISTRICE**, ki se duši na premajhnem prostoru v starem mestnem jedru, je pričel graditi novo tovarno v industrijski coni na jugovzhodnem obrobju mesta. Osnovni dejavnosti – žaganju in predelavi lesa – so delavci Emmija pred leti dodali še proizvodnjo profilov iz aluminija. Tako so danes edini proizvajalec profilov za potrebe celotne jugoslovanske proizvodnje izolacijskih stekel.

Gradnja farme za pitana goveda v **SPODNJIH VERJANAH** gre h koncu. Letna zmogljivost farme bo 1500 pitancev po 500 kg ali 750 ton žive teže, tj. 450 kg mesa. Za krmo bodo uporabljali silažno koruzo in suho koruzo, ki jo v celoti pridelajo na kmetijskih površinah Agrokombinata Lenart.

Moški pevski zbor iz **STRAŽIŠČA** je proslavil 30-letnico obstoja. Že leta 1959 je zbor prvič posnel nekaj pesmi za Radio Ljubljana, potem pa so se vrstila gostovanja in koncerti. V teh tridesetih letih so naštudirali 230 skladb.

V **ŠKOFJI LOKI** bodo v letu dni zgradili novo pekarno, ki bo imela za polovico večje zmogljivosti kot sedanja, v njej pa bodo spekli za petino več kruha kot sedaj. Škofjeloški peki oskrbujejo poleg domače občine tudi del Kranja, Medvod in Ljubljane, z nekaterimi slaščicami pa vso Gorenjsko.

V kmetijski šoli v **ŠENTJURJU** zidajo dijaški dom. V novi stavbi bo poleg spalnic in drugih prostorov za učence tudi kuhinja, pomembno pa je, da se bo z novim domom zmanjšala prostorska stiska v šoli in bo delo v učilnicah lažje.

V občini **ZAGORJE** bodo do leta 1985 zgradili 340 družbenih stanovanj. Letošnji marec je v Mediji vseljivih 83 stanovanj, od tega 46 za upokojence. Tod so že začeli zidati še 42 stanovanj, ki bodo predvidoma končana letošnjega septembra.

V Selški dolini so začeli polagati telefonski kabel, ki bo okrepil povezavo med **ŽELEZNIKI** in Škofjo Loko s sedanjih 20 na 60 zvez. Hkrati polagajo krajevne kable, ki bodo kasneje omogočili širiti telefonsko omrežje in priključevati nove telefone po vseh krajih Selške doline.

Največjo slovensko gledališko nagrado – Borštnikov prstan je na zadnjem Borštnikovem srečanju v Mariboru prejela **ŠTEFKA DROLČEVA**, znana slovenska gledališka umetnica in članica Drame SNG iz Ljubljane. Svojo umetniško pot je začela že leta 1945 v mariborski Drami. V 38 letih je oblikovala vrsto odličnih glavnih ženskih vlog. Kot filmska igralka je nastopila prvič v filmu Na svoji zemlji, opazno pa je oblikovala tudi vlogo Francke v filmu Na klancu. Omeniti velja še, da je bila ta vrhunska slovenska igralka nagrajena že leta 1970 s Prešernovo nagrado.

Eden velikih Korošcev, prvi ravnatelj gimnazije na Ravnah, dolgoletni ravnatelj koroške študijske knjižnice, pisatelj in proučevalec literature **dr. FRANC SUŠNIK** bi bil pred kratkim star 85 let. Ob tem njegovem jubileju in ob triletnici njegove smrti so na Ravnah na Koroškem odkrili njegov doprni kip, delo kiparja Mirsada Begiča, ravnska knjižnica pa nosi zdaj naslov Koroška osrednja knjižnica dr. Franc Sušnik.

JOŽE SPACAL, akademski slikar, grafik in televizijski scenograf, sodeluje v tem času na nekaj imenitnih kolektivnih razstavah v tujini. Na povabilo organizatorja v ZDA se udeležuje v San Franciscu, v Museum of Modern Art, World Print Four, svetovne razstave grafike v veliko mednarodno udeležbo. Letošnji januar pa je ta razstava pričela dvoipolletno krožno potovanje po razstaviščih Severne Amerike. Jože Spacal je v tem času sodeloval še na eni kolektivni razstavi v ZDA: Basic Black: Expressions by International Artists exhibition, prav tako v San Franciscu. Udeležil se bo tudi prihodnjega, osmega angleškega mednarodnega bienala grafike v Bradfordu in sodeloval na mednarodni razstavi grafike Biella v Italiji.

HENRIKA NEUBAUERJA, zdravnička in plesalca ter koreografa iz Ljubljane, je izvršni odbor Mednarodnega gledališkega inštituta UNESCO v Parizu izbral za svetovalca za glasbeno gledališče in ples, kar je veliko priznanje znanemu slovenskemu kulturnemu delavcu.

GREGOR KLANČNIK, popularno imenovan oče nove Kredarice, je dopolnil sedemdeset let življenja. Zarj sta značilni zlasti dve življenjski usmeritvi – železarstvo in planinstvo. Rojen v Mojstrani, pod očakom Triglavom, pravi:

»Triinštrideset let sem opravljal vodilne naloge v slovenskih železarnah, največ (24 let) v železarni na Ravnah, toda v zadnjih letih sem se z vsem srcem zagrizel v gradnjo nove Kredarice...«

Gregor Klančnik je bil samo na vrhu Triglava dvestokrat, več kot petdesetkrat pa je priplezal na vrh po Triglavski severni steni!

turistični vodnik

Zimska ponudba 1983/84 v hotelih in zdraviliščih

Dolenjske in Šmarješke toplice

Od 1. januarja do 30. aprila 1984 velja vikend paket 1500 dinarjev, 7-dnevni paket 5000 dinarjev, 10-dnevni paket 7000 dinarjev in 10-dnevno zdravljenje 10.000 dinarjev. Cene veljajo za bivanje v dvoposteljni sobi, doplačilo za enoposteljno sobo v obeh zdraviliščih je 200 dinarjev dnevno.

V ceni vikend paketa sta vključena dva polna penziona in kopanje v termalnem bazenu.

7-dnevni paket obsega poleg penzionskih storitev in termalnih kopeli še zdravniški pregled in kontrolo krvnega pritiska.

10-dnevni paket obsega poleg penzionskih storitev in termalnih kopeli še zdravniški pregled in kontrolo krvnega pritiska. 10-dnevni program zdravljenja obsega poleg penzionskih storitev in termalnih kopeli še zdravniški pregled in dve storitvi fizikalne, termalne ali elektroterapije na dan.

Lendava

Polni penzion v enoposteljni sobi je 600 dinarjev, polpenzion pa 550 dinarjev, v dvoposteljni sobi je polni penzion 530 dinarjev, polpenzion pa 480 dinarjev.

Tedenski paket (7 polnih penzionov, neomejeno kopanje v bazenu s termalno vodo, zdravniški pregled in 3 terapije) je 3881 dinarjev. Popust za otroke do 10. leta je 30 odstotkov na polni penzion.

Podčetrtek

Od 1. januarja do 30. aprila 1984 je polni penzion v enoposteljni sobi 925 dinarjev, polpenzion pa 750 dinarjev, polni penzion v dvoposteljni sobi je od 750 do 850 dinarjev, polpenzion pa od 570 do 670 dinarjev.

Vikend paket (dva polna penziona) je v istem času od 1560 do 1760 dinarjev.

Tedenski paket je od 5385 do 6085 dinarjev, popust za otroke do sedmih let je 30 odstotkov.

Rogaška Slatina

Hotel Donat (L kategorija) nudi polni penzion v enoposteljni sobi za 1050 dinarjev, polpenzion pa 890 dinarjev, v dvoposteljni sobi je polni penzion 920 dinarjev, polpenzion pa 760 dinarjev.

Vikend paket velja v enoposteljni sobi 2100 dinarjev, v dvoposteljni 1840 dinarjev, rekreacijski paket (5 dni) pa v enoposteljni sobi 4980 dinarjev, v dvoposteljni sobi pa 4500 dinarjev. Hotel Sava (A ka-

tegorija) ima vikend paket v enoposteljni sobi za 1820 dinarjev, v dvoposteljni sobi 1560 dinarjev, rekreacijski paket je v enoposteljni sobi 4380 dinarjev, v dvoposteljni sobi pa 3900 dinarjev.

Uporaba pokritega bazena je v obeh hotelih za penzionске goste brezplačna.

Hotel Slovenski dom (B kategorija) ima vikend paket v enoposteljni sobi za 1650 dinarjev, v dvoposteljni sobi pa 1400 dinarjev.

Triglavski narodni park

Uprava Triglavskega narodnega parka je izdala brošuro o parku, ki obsega 16 listov barvnih fotografij in 4 liste besedila, format pa je 21 cm krat 21 cm.

Namen publikacije je s slikami predstaviti nekatere vrednote največjega jugoslovanskega narodnega parka. 19 fotografov je prispevalo 98 barvnih diapozitivov: poleg celostranskih panoramskih slik parka s savske, bohinjske in tolminske strani so v brošuri še manjše fotografije značilnih pogledov, naravnih znamenitosti, kulturnih spomenikov ter rastlin in živali. Pojasnjujejo jih kratki podnapisi.

Podatke o Triglavskem narodnem parku so delavci Zavoda SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine zbrali v zgoščen, pregleden prispevek, ki je preveden v angleščino, nemščino in italijanščino.

Brošura vsebuje tudi pregleden zemljevid parka. Označena je samo zunanja meja, vrisane pa so nekatere najbolj dostopne naravne znamenitosti in kulturni spomeniki.

Naklada brošure je 5 tisoč izvodov, pripravljajo pa že novo izdajo v 10 tisoč izvodih. Brošura velja 180 dinarjev.

Pohorje in Maribor – poleti in pozimi

Certus Maribor je v nakladi 20 tisoč izvodov izdal letni in zimski prospekt Maribora in Pohorja. Obe publikaciji sta štiri-delni zbiranki, zloženi v format 10,5 krat

21 cm. Prikazujeta številne možnosti, ki jih pozimi in poleti nudi Mariborsko Pohorje skupaj z mestom Maribor in njegovo okolico.

Besedilo v slovenščini, srbohrvaščini, nemščini, italijanščini, francoščini in angleščini je natisnjeno na posebnem vložku.

Večje količine prospektov je moč naročiti pri Certusu, 62000 Maribor, Partizanska 3/L, pp 205.

Pomembna turistična obogatitev

Slovenski turizem je bogatejši za dve hidrokrilni ladji, ki so ju krstili v Portorožu, dobili pa sta imeni »Kmila Portoroža« in »Kmila Brionov«. Nosilec investicije, turistična agencija Kompas, je za nakup porabila 220 milijonov dinarjev, pri nakupu pa sta z 11 odstotki denarja sodelovala Iskra-Telematika in z 9 odstotki Ljubljanska banka – Gospodarska banka.

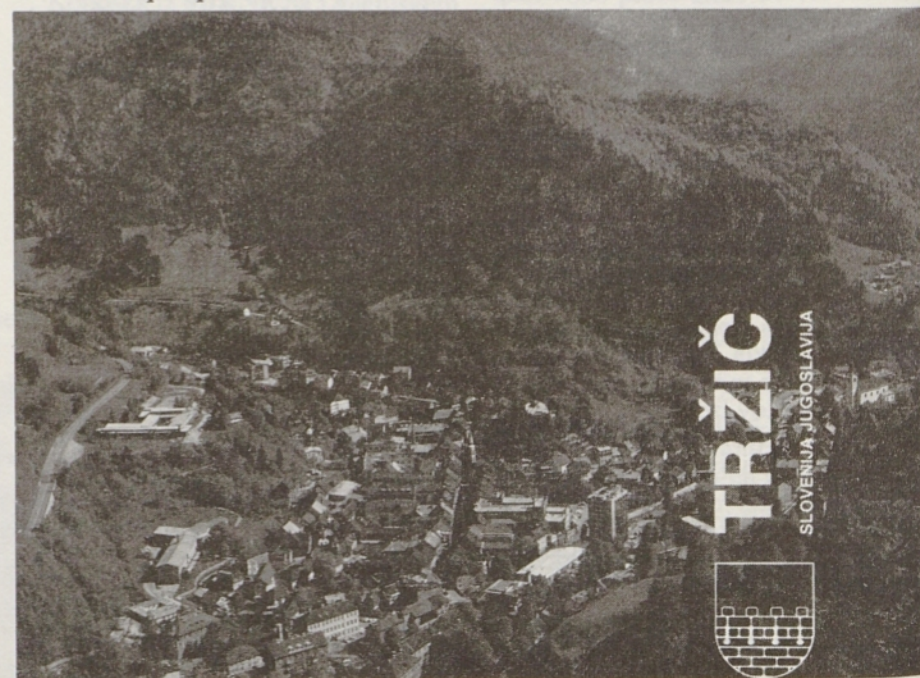
Ladji, ki so ju zgradili v ladjedelnici Poti v Gruziji, lahko sprejmeta po 116 potnikov, dosežeta pa hitrost do 33 navtičnih milj. Ta nakup je zanimiv tudi zaradi sodelovanja Kompas z zadrsko delovno organizacijo Turist, ki bo zagotovila posadke in servis, ladji pa bosta vozili predvsem na izletniških progah med Istro in italijansko obalo. Težav s potniki ne bo, saj so pri Kompasu lani na morskih izletih naštel kar 158 tisoč potnikov.

Prospekt Tržiča

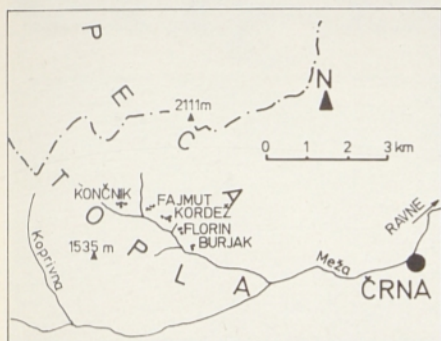
Turistično društvo Tržič je izdalo prospekt svojega kraja. Je formata 20,6 krat 20,6 cm in obsega 6 listov. Besedilo je zelo kratko in prepušča 52 barvnim fotografijam s podnapisi, da predstavijo privlačnosti in pestrosti tržiške pokrajine.

Poleg slovenščine je besedilo napisano še v francoščini, nemščini in angleščini. Prospekt lahko naročite pri Turističnem društvu Tržič, 64290 Tržič, Trg svobode 18.

Naslovnica prospekta o Tržiču – stari del mesta

naravni zakladi slovenije

Dolina Tople

V Sloveniji je izredno malo prvobitne narave. Takšni so le nekateri gorski vrhovi in posamezne jame, povsod drugod pa je bolj ali manj zaznaven vpliv naših prednikov. Vendar tudi preoblikovano pokrajino, pravimo ji kulturna krajina, lahko uvrščamo v naravno in kulturno dediščino.

Že samo v naši pestri ožji domovini razlikujemo številne krajinske vzorce, ki so vsi po vrsti tudi značilni za določena območja: krajina je drugače oblikovana v gričevnatih in sončnih Slovenskih gorah, na strmih pobočjih idrijskih grap, gorenjskih rečnih ravninah ali kamnitem in vetrovnem Krasu. Ta različnost ni slučajna, ampak je pogojena zlasti z naravnimi danostmi. Naši predniki so z izkušnjami, poskusi in zmotami iskali najbolj smotrni način preživetja: s čim manj energije pridobiti čim več. Posledica tega podzavestnega sožitja z naravo je značilna krajina. Tudi po tem se razlikujemo od drugih narodov. Na primer kapelico, lipo in kozolec na polju bomo videli le v Sloveniji, lahko pa prepotujemo po dolgem in počez vse kontinenta, zaman bi kje drugje še pričakovali prizor.

Zanimiva kulturna krajina je ohranjena v Topli, dolini pod Peco. Kadar vas bo na Koroško zvalil kralj Matjaž, si oglejte še to slikovito dolino. Pod strmim skalnim glavnim grebenom se svet nekoliko zaobli, prav zravna pa se nikjer. Še v osrednjem delu doline, kjer bi pričakovali dolino, je grapa, ki jo je vrezal potok Tople.

V sončnih južnih bregovih, na mestih, kjer se je strmina vsaj malo unesla, so pred stoletji prvi naseljenci v mogočem gozdu izsekali prve jase. Pozneje so se krčevine razširile v večje površine, imenovani celki. Postopoma so rasla tudi poslopja, zato dajejo samotne kmetije vtis zaselka. Včasih je bilo potrebnih več ljudi, da so lahko vztrajali v samoti, da so bili čim bolj neodvisni od oddaljene doline.

Danes je drugače. Do vseh petih kmetij pelje cesta, delovno silo so že dokaj zamenjali stroji. Zaradi spremenjenega načina življenja so nekatere zgradbe nepotrebne, skrb za vzdrževanje manjša, zato jih že načenja zob časa. Pojavile pa so se potrebe po novih objektih: zlasti garažah in strojnih lopah. Pri Končniku nas ob mogočni hiši, pravem kmečkem dvorcu in

velikem hlevu, zbode v oko betonska »škatlica«. S svojo obliko ne sodi med ostala poslopja. Neupoštevanje stavbenega izročila pa se ne kaže le v porušeni estetski skladnosti: po obilnem sneženju je treba z ravne strehe skidati sneg. Delo, ki ga doslej Končniki niso poznali.

Da bi čim bolj ohranili značilen razvoj doline, je zaradi naravnih lepot, etnoloških in kulturnozgodovinskih vrednot dolina Tople od leta 1966 razglašena kot krajinski park.

Doline Tople si ne smemo ogledati bežno. Šele pozornemu obiskovalcu se bo odprl svet pod Peco. Prav nič ni tu slučajnega. Vsaka podrobnost ima svojo zgodbo, svoj razlog. In ko se bomo ob takšnih podrobnostih naučili spoznavati preteklost, se bomo zavedli tudi bistva narodne pripadnosti, začutili bomo, da smo člen verige od naših prvih prednikov pa vse do prihodnjih generacij. Takrat se bomo srečali s kraljem Matjažem.

Foto:
Ančka Tomšič

1
Stara Fužina v Bohinju

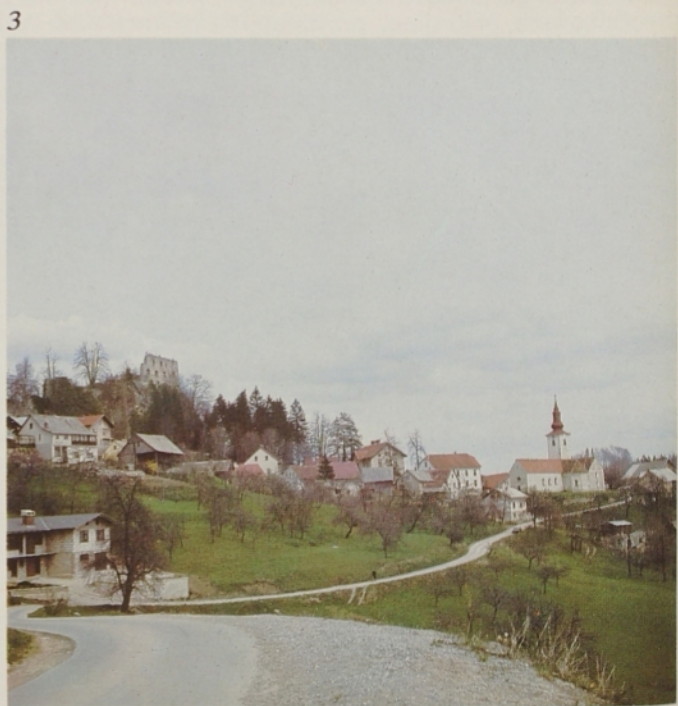
2
Želin z Idrijco

3
Planina pri Sevnici

4
Podlipa pri Vrhniku

5
Sladka gora

slovenija
v
mojem
objektivu

english section

The "Slovenska izseljenska matica" Scholarships

In past years "Slovenska izseljenska matica" has provided a number of scholarships for the descendants of Slovene emigrants from all continents, who decided to continue their studies at one of the Slovene universities (Ljubljana, Maribor) or to learn the Slovene language over a one-year period. For this academic year a total of ten scholarships were awarded.

Applications for scholarships are now invited from all those who would like to study in Slovenia during the academic year 1984/85. Preliminary

registrations at the university for this academic year will be made during March 1984, so applications should be made as soon as possible. There will be a limited number of scholarships available. "Slovenska izseljenska matica" is also prepared to arrange for the provision of accommodation in one of the students' halls of residence. Write to us at the following address: Slovenska izseljenska matica, 61001 Ljubljana, p.p. 169, Cankarjeva 1, Slovenija — Yugoslavia.

He Returned to Grandfather for his School Years

We're sitting in the pleasant farm kitchen of the Cegnar family in Škofja Loka. We're chatting, talking about all kinds of things, recalling forgotten memories, and in front of us are five large photograph albums. Fifteen-year-old Stane tells us, as he looks at the pictures, about himself, his father, and Canada, whence he has returned. He gives a detailed description of each picture. In this way we get to know him and a part of his life.

"This was our house in Canada. Look, here my Dad has his workshop, here is the swimming-pool, where my brother and I used to bathe a lot, and here is grandfather when he came over for a visit."

When he mentions Grandfather to us, his eyes suddenly shine. He looks roguishly across the table, where he catches Grandfather's gaze.

"Stane came over to us in Škofja Loka this Summer," Grandfather Franc tells us. "It was in May. He

had decided to stay for several years here, with us, and I was very glad about his decision. I'm fond of this lad of mine, and the days are much fuller since Stane has been here."

It was in May that Stane decided that he would return to Slovenia, to his grandfather. He quite likes Canada, but certain things which happened to him there and which he doesn't like to remember persuaded him to leave Canada and his father for a while. He had been great friends with his father, and the latter had felt bad when Stane decided to go to Slovenia. They agreed that Stane should only go for a period of several years, until he finishes his schooling. Then he will go back to Canada, where he was born and where he spent his childhood.

In fact Stane is still a child, although mature for his years. All the same he is roguishly frank in his conversation.

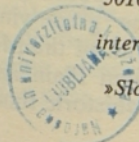
RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/II. 61001 Ljubljana, Slovenija-Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)

and Jagoda Vigele.
English translations: Milena Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and 9 are published together as a double issue.

Yearly subscription for overseas countries is 11.—U.S., 13.—Canadian or 10.—Australian dollars. Payment can be made direct to our Account No. 50100-620-010-32002-2818/5 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

Stane Cegnar, the 15-year-old boy from Canada, who has come for several years of schooling to his Grandfather in Škofja Loka.

“Dad got married for the second time, and I have a small brother, too. I am very fond of him. We played a lot together. But somehow I didn’t belong to that family. So I went to my grandfather, who was very glad to have me. I’m very fond of him, too.”

In May 1983 everything was very lively at the Cegnars’ house. The whole house had come to life, and was full of expectation, worries and fearfulness: how will things be, how will Stane get on, where will he sleep, what will we cook for him, and where will he find friends. But there was no need for fear.

“As soon as he got out of the aeroplane and we embraced, I knew that everything was going to be all right,” Grandfather laughed. “I told Stane’s father not to worry too much about him. He felt bad about leaving the boy here.”

Stane found his feet in Škofja Loka straightaway. He met a lot of boys and girls of his own age, and luckily older schoolchildren in Slovenia already know quite a lot of English. Otherwise Stane would certainly have felt a lot more lost and probably lonely.

Grandfather Franc and his wife — neither of them know a word of English and Stane hardly knows any Slovene. However one word gave way to another, and sentences became longer and longer. There was less waving of hands and foreign accents slowly began to disappear! Stane learnt Slovene, the language of his father. For all the years before he had lived in Canada. His mother came from London.

When the teachers at the “Peter Kavčič” Elementary School in Škofja Loka, where Stane now goes to school (to the Eighth Grade), found out that a boy from Canada had come to the Cegnar Family, they invited him to join them on their summer holidays. He went with the pupils of this school to a camp by the Sea, and it was there that his intensive lessons in the Slovene language began. Stane was surprised to find that he had many excellent friends, who spent all their time with him. They didn’t leave him alone for a moment, particularly if they saw that he was sad or worried.

The holiday season was over, the first difficulties had been surmounted, the first friendships had been concluded, and Stane had got used to his new home, when suddenly the new school year started. Stane started immediately in Eighth Grade.

Can he do it? Yes, he can, decided Grandfather, and what Grandfather decides upon can’t be changed. Stane laughs: “Every day I have to read Slovene for one hour. Grandfather

sits next to me and doesn’t let me go even a minute before the hour is up. At the start I couldn’t understand a word of what I was reading. I couldn’t understand the story, and I pronounced all the words wrong. But Grandfather told me to keep on trying, and so I did. Now I can understand a lot of what I read.”

His fellow-pupils and teachers help him a lot. Stane wasn’t used to that in Canada, and that’s what surprises him the most. He’s never had such friends before, and he just can’t get used to the way in which here in Slovenia everyone helps one another and looks after one another.

“I will certainly finish Eighth Grade. I must, that’s the goal I’ve set myself. I must also do it for my father’s sake. He would certainly be very disappointed if I didn’t finish the class,” Stane told us. “When I finish elementary school I am going to learn to be a craftsman. I’d like to be auto-mechanic. That’s what father, in Canada, is. At home, in Canada, I was able to help him quite a lot. When I qualify, then I don’t know what I’ll do. Maybe I’ll go back, at least that’s the idea we had before I came to Škofja Loka. However, that won’t be for five years, and in that time a lot can happen,” Stane explained, seriously.

Stane’s father in Canada would certainly be very glad to see how satisfied and happy Stane is in his new home. Then he wouldn’t worry so much about his son being so far from him. Maybe then he would be a bit upset, too, if he saw that his son was so happy and satisfied, so that it is a question how Stane will decide in four or five years’ time, when he will be wondering where his home is, where he is to go, and where he will be happier.

At this remark of ours, Grandfather smiles, gives Stane a squeeze, and they give each other a knowing glance.

Yes, who knows where Stane’s real home is.

Tanja Pirš

Slovenia’s Many and Varied Wines

Nature has endowed Slovenia with a variety of climate and landscape which can be found in few places covering such a small area in the world. The specific kinds of climate have

provided many and varied possibilities for the growing of the grape-vine. Thus, at this meeting-point of the Mediterranean, the Pannonian Plain and Central Europe, since prehistoric times

people have been occupied in growing grapes and making wine.

Before the Romans, the Celts had cultivated vineyards, and this process was certainly improved by the Romans in Pannonia. By the Middle Ages, vineyards had been developed in all those areas where they still exist today.

The cultivation of vineyards went through good times and bad times. Sometimes historical circumstances were favourable for such work, and sometimes, for instance at the time of the Turkish raids, they were unfavourable. At the time of Maria-Theresa, the cultivation of the grape-vine was at a high level, and during the last century the Archduke John of Hapsburg paid particular attention to the viniculture of Styria, as hismorganatic marriage connected him with Pekri-over-Maribor.

During the last century a lot of damage was caused to Slovene vineyards by the vine flea. Not all the damaged vineyards were renewed. For comparison, today there are approximately 21 thousand hectares of vineyards in Slovenia, whereas one hundred years ago there was a total of 32 thousand hectares of vineyards, not counting the Slovene Littoral area. Of course, due to modern methods of work, the amount of grapes grown is far greater today than it was then.

In the past, historical conditions were not favourable for the small-scale Slovene viniculturalist. For long centuries, he had to serve the needs of his feudal masters and the monasteries, and later on all the best vineyards were in the hands of the rich, mainly foreigners. These conditions were only changed at the time of reform, after the victory of the Slovene people against the oppressors in the last world war. After many years of development, Slovene viniculture has reached a high standard, so that large quantities of selected grapes are grown in a modern way in the large vineyards belonging to both society as a whole and to individual growers. Today, in some areas, those farmers who cultivate their own vineyards have joined together to form collective-farms, which provide better opportunities for progress and development.

The wine-producing regions

Today Slovenia can be divided into three wine-producing regions: the Podravsko region, the Posavsko region and the Karst-Primorsko (Slovene Littoral) region. These regions can again be divided into individual wine-producing areas («okoliši»), and so on. Of course it is always true that the

HOTEL PRICES IN LJUBLJANA

In our October issue, 1983, we published the list of the hotel prices in Ljubljana. These dinar rates were valid when rate of exchange was Din 60.— to a dollar. We apologize for the misinformation and for your reference please note that we are bringing the official rates for 1984 in Ljubljana hotels. These prices are in the main unchanged from the year 1981. The tourist tax is not included.

HOLIDAY INN	single-bedded room	52,40 US \$
	twin-bedded room	81,10 US \$
	three-bedded room	121,65 US \$
GRAND HOTEL UNION	single-bedded room	27,20 US \$
	twin-bedded room	38,20 US \$
	three-bedded room	57,30 US \$
HOTEL LEV	single-bedded room	32 US \$
	twin-bedded room	42,50 US \$
	three-bedded room	54,50 US \$
HOTEL SLON	single-bedded room	27,65 US \$
	twin-bedded room	35,35 US \$
	three-bedded room	47,35 US \$
HOTEL KOMPAS	single-bedded room	24 US \$
	twin-bedded room	36 US \$
HOTEL ILIRIJA	single-bedded room	18 US \$
	twin-bedded room	26 US \$
	three-bedded room	36 US \$
HOTEL TURIST	single-bedded room	23 US \$
	twin-bedded room	32 US \$
PRI MRAKU	single-bedded room	22,20 US \$
	twin-bedded room	31 US \$
	three-bedded room	35,90 US \$
MOTEL MEDNO	between 16. 9.—15. 6.	
	single-bedded room	15 US \$
	twin-bedded room	28 US \$
	three-bedded room	41 US \$
	between 16. 6.—15. 9.	
	single-bedded room	13 US \$
twin-bedded room	25 US \$	
three-bedded room	37 US \$	
TOURIST SETTLEMENT JEŽICA	single-bedded room	18 US \$
	twin-bedded room	23 US \$
	three-bedded room	31 US \$

particular kind of grapes which is most suited to a particular area is that which grows best there. However, by means of modern vinicultural methods efforts are being made to achieve even more, to introduce improvements and to eliminate weak points.

The Podravsko wine-producing region is particularly famed. This is the region where the best Yugoslav wines are produced, which can stand with pride next to other top-quality wines produced in other countries. This region includes the Ljutomer-Ormož district, the Radgona-Kapela district, Pohorje, Kozjak, the Maribor district, and Haloze with its nearby areas.

The Posavsko region is well-known for its very potable, mainly red wines, which have quite a high degree of acidity, but are not very high in alcohol content. The best-known wine-producing districts are the following: Bizeljsko and the slopes of Orlica all the way to Brestanica, the Krško-Gorjanci district with Posavje, the Šmarje-Savinjsko district, the Novo mesto-Mokronog district and Bela krajina.

Goriško, Vipavsko, Brda, the Karst and Slovene Istra are the most important wine-producing districts of the Karst-Primorsko (Slovene Littoral) region. Both white and red wines are produced, the excellent red wines being particularly famous. Who hasn't

heard of Rebula, Teran, Kabernet, Refošk and Merlot? These areas get a lot of sunshine, so the wines are relatively strong in alcohol content.

The *Podravsko Wine-producing Region* is the largest wine-producing region in Slovenia. The main types of wine produced are similar to those which are known in the other wine-producing regions of Central Europe, from France to Hungary. The most popular wine produced is Laški Riesling (approx. 25 %). The conditions for growing grapes for this kind of wine are excellent in this area, and top-quality wines are produced. In second place is Sauvignon, which covers up to twenty percent of all vineyards. "Šipon" is also produced in this picturesque area, whose slopes and hill-tops are graced by little white churches and wine-cottages ("zidanice"). White burgundy wines of excellent quality are produced in the Maribor district, and particularly in the Ljutomer-Ormož district (Svetinje). These wines are followed by Rhenish Riesling and Traminac. The best kinds of Traminac, of top-quality, are produced in the Radgona-Kapela district, at Haloze and Svečina. The best Yellow Muscat wine of the Podravsko region comes from the slopes of Kozjak, whereas some of high-quality comes from Haloze.

Other kinds of wine which are produced in the Podravsko region are as follows: Rulandec, Zeleni Silvanec, Radgonska ranina, Portugalka, Blue Burgundy and Blue Frankinja. There are not many red wines grown there, as this region is best-known for its famous, top-quality white vines, which are grown with love and pride.

The *Posavsko wine-producing region* lies in the south-eastern part of Slovenia. Good-quality white and red wines are produced in this area, particularly light wines. Connoisseurs particularly praise the Red Bizeljsko wine. Similar white and red wines are produced in the Šmarje district. The hill-slopes are very suitable for the growing of the following types of grapes: Virštajn, Sladka gora, Vinski vrh, Tinsko, Buče.

And now we have reached the Dolenjsko wine-producing districts. Dolenjsko is the cradle of Slovene literature, that romantic, dream-like countryside, which is full of hills which are covered with woods. The sunny hill-slopes at the edge of the woods are ideal for the growing of grapevines. The most famous wine of these areas is "Cviček", which is produced mainly from the "Žametna črnina", "Rdeča kraljevina" and "Modra Frankinja" kinds of wine. The best areas for growing grapes for "Cviček" are

on the slopes above the River Krka, i. e. Gadova peč, Bočje, Trška gora nad Krškim, Velika trn and Drenovec. The following areas are known in the central part of Dolenjsko: Trška gora nad Novim mestom, Knežija, Malkovec and Gradišče. "Cviček" is brought to maturity in the cellars of the former Cistercian monastery at Kostanjevica and Krško, whose barrels have a total capacity of 40,000 hectolitres of wine.

On the south side of the Gorjanci mountains, in Bela krajina, the following types of grapes are grown on the sunny slopes: "Žametovka", "Modra frankinja" and "Šentlovrenka". The wine produced from these grapes is used, together with some "Portugalka", to produce the famous "Meliška Črnina" wine.

These areas are not rich ones, but the countryside is very beautiful. The vineyards are split up into small fields, which are mostly cultivated in the old way. The grapes are mainly processed in the attractive old cottages ("zidanice"), which are spread about the vineyards. Here Nature is unspoilt, and all kinds of wild animals graze at the edge of the vineyards. This area also contains a number of famous health-spas with mineral water, such as Čateške and Dolenjske toplice, Rogška slatina and Dobrno.

The *Primorsko wine-producing region* is situated in the southwesterly part of Slovenia, which partly borders on Italy, and partly, in the Koper area, on the Adriatic. There are approximately 9000 hectares of vineyards in this region, which represents approximately one quarter of all Slovene vineyards. However, in this region one-half of Slovenia's total produce of wine is made. Farthest to the south, along the Adriatic coast and on the Karst, grapes for red wine are grown. In the Vipava valley and in the Goriška brda, however, white wines predominate. The most famous wines coming from this area are Refošk and Teran, about which the Roman writer Pliny wrote. Not to be considered any less in worth are the following wines: of the red wines, Kabernet, Barbera, and Merlot, and of the white wines, Rebula, Malvazija, Tokaj and Vipavec.

The trademarks and classification of Slovene wines

Those countries which value their wines have made sure that the latter are clearly distinguishable and that the geographical origin of individual wines is carefully protected.

Thus in Slovenia, in 1968, a set of

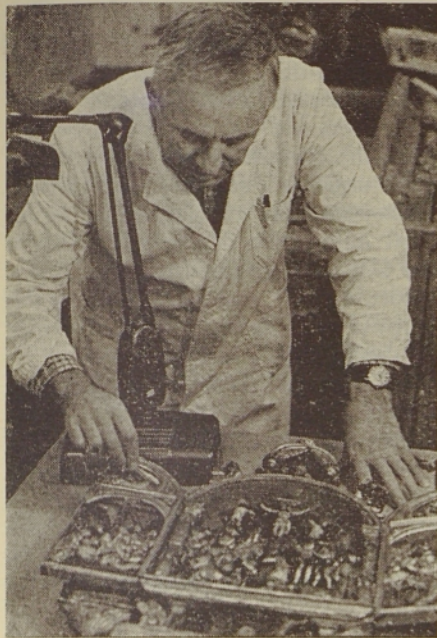
rules was adopted, which had and still has great importance for both the producers and consumers of wine. It was then that it was decided by the "Styria" Business Association of Celje that a special trade-mark be used for marking Slovene wines. This set of rules was agreed upon by the Executive Committee for vineyards and viniculture of the previously-mentioned business association. All those concerned in the production of wine have to abide by it.

Within a fairly short period this trade-mark acquired great importance on the market. People got used to it and trusted bottles marked with it. Trade-marks for individual Slovene wines are issued by the Styria Business Association. The latter's criteria are very strict, and only as many labels are issued as there are bottles of an individual type of wine (this is determined by special boards of commissioners). The fines for contravening the rules are heavy.

The trade-mark consists of a disc four centimetres in diameter, on which appears the figure of the God of the Vine, Bacchus. He is dressed in fur. In his left hand he holds a "thyrsos", around which a Vine is entwined, and in his right hand he holds a chalice, full of wine. At his feet, a panther lies. Along the top border of the disc are written the words "Zaščitna znamka slovenskih vin", and, along the bottom, the smaller inscription "Marque déposée". The label also has its own number.

The "STYRIA" Business Association wishes to increase the quality of good, natural, Slovene wine, which is produced from grapes grown under the Slovene sky and on the Slovene earth, for the satisfaction of its friends and lovers of pure Slovene wine. The ever-increasing number of consumers of wine with an official trade-mark proves that this method of control and production is a good one, and that the future is a promising one. Already today the wine-produces of Slovenia united with in the "STYRIA" Business Association, export wine to many countries of Europe and also overseas. They also respond immediately to every new invitation and order.

Jagoda Vigele

In the Restoration Centre in Ljubljana

restored in 1983, including Marija's Pillar, the Fountain on Novi trg, Valvazor's monument and Trubar's monument. It will be the turn of other monuments to be restored in 1984 or 1985.

The restoration of houses in the old part of Ljubljana has been successful, too. Several frescoes have been found on the facades of houses, as well as covered-over paintings on the walls of the former "Filipov dvorec", next to the famous Tromostovje. Some of these discoveries will need a lot of careful restoration work before they can be presented to the public.

Other interesting restoration projects

Outside Ljubljana, the team of the Restoration Centre of Ljubljana has been working on the restoration of the "Franja" Partisan Hospital (protection of the wooden structures, the replacement of worn-out elements, the preparation of technical documentation with all details, etc.). In the vicinity of Cerknjo, in the area hit by the earthquakes of 1976, they have been working on the saving of the old Idrija farmhouse frescoes on the houses which are to be demolished or repaired and strengthened. In this way these frescoes are to be rescued and put on exhibition in museums. This work started three ago and has resulted in the saving of a lot of valuable material. It is not yet finished.

In Hrastovlje the experts of the Restoration Centre of Slovenia face an difficult task. Several decades ago the fresco showing the dance of death

at the church in Hrastovlje was restored. However, in recent years some damage has reappeared on this fresco. Experts are now trying to determine the reasons for this damage.

At the parish church in Komenda, about half the work needed to complete the restoration of the main Baroque altar has been carried out. Work is also going on at the Stična Monastery and at Pleterje, as well as in certain other churches and on other monuments.

Work in our Studios

"Quite a lot of material has built up in our studios," explained Dinko Gregorin, and mentioned that the Restoration Centre of Slovenia has a Studio for Sculptures, a Studio for Paintings and a Studio for Architecture. A chemical laboratory is also needed, as well as all the necessary files for documentation. "At the moment we have got 11 Gothic sculptures from the Gorica Museum, which are to be restored by the end of 1983, if all

goes according to plan. For the regional museum in Koper, which has been completely renewed, several ethnological exhibits and some furniture have been restored. The reconstruction of two painted ceilings has also been carried out, and the old stone elements have been restored. In the Spring of 1984, the restoration of the Podbrje pod Nanosom altar is to be completed, too. The restoration of the small side altar for the Dolenjsko Museum is going on, too."

A lot more could be written about the work of the Restoration Centre of Slovenia. It should be particularly mentioned that this centre is the only one of its kind in Slovenia, and that all work is carried out in cooperation with the responsible local authorities for the protection of monuments. In recent years, more and more attention has been focussed in Slovenia on the preservation of our national heritage. In this way we can prove how much we value it and how important it is.

Darinka Kladnik

Skiing Footwear: the World's Top

The foot-wear producing factory ALPINA Žiri has been gaining a good reputation for some years abroad. Last year the producer exported 630,000 pairs of footwear to the convertible markets which represents 40 per cent of its total production, whereas for this year the plans foresee the sale of 900,000 pairs.

In spite of the fact this producer from Žiri has been selling all sorts of footwear in the foreign countries, Alpina is gaining its name and reputation on the foreign markets mainly with ski-boots. In this year the greatest rise will be realized in ski-boots for alpine skiing. In 1982 Alpina exported 75,000 pairs of these ski-boots and in this year even 160,000 pairs. The majority has been sold to U. S. A., namely with 55,000 pairs this producer won the fourth place among all the world's firms selling their skiing foot-wear on the American market.

The secret of this success is in the considerable improvements of the quality. Alpina has been striving for many years to develop its own know-how and now it again keeps pace with the world's top producers as it did in the year 1970. At present Alpina is

able to offer the buyers the whole assortment from the simplest and cheapest ski-boots to the upper-class competitor's ski-boots.

The model SR 84 designed for competitors is already well-known on the market. For the next winter the factory from Žiri has placed on the market two entirely new series of models, namely "Esprit-Orbis" and "Elite". The shoes from the first series which are light and simple rank among the most suitable by their design and are meant mainly for recreational skiing. "Elite" on the other hand is a ski-boot of new generation; by its functionality and appearance it represents a step forward in the world's choice and is intended for skilled skiers and for competitors.

In the last skiing season Alpina won good reputation by its ski-boots for alpine skiing also on the competition field. Two members of the Yugoslav ski-team. Grega Benedik and Rok Petrovič have been appearing in Alpina ski-boots. Grega Benedik won 5 places among the first 15 competitors in the world cup championship and Rok Petrovič became the world's junior champion in slalom.

Taking Care of Our Cultural Heritage

The cultural heritage of every nation represents an immense wealth. It must be constantly renewed and preserved with the greatest care. The experts of the Restoration Centre in Ljubljana play an important role in these endeavours for the preservation of our cultural heritage. The centre was officially established only in January 1983. Until then a much smaller team of experts in the restoration of cultural monuments had worked within the framework of the Institute for the Protection of the Natural and Cultural Monuments of S. R. Slovenia. Although the Centre has been established only recently, there is no lack of orders and the 24 experts in various fields (the total number of people employed being 30) are kept very busy all the time. Among the major projects undertaken by the Centre mention must be made of the making of a copy of the famous Robba's Fountain in Ljubljana, as well as of several other important projects. The following members of the Restoration Centre spoke to us about how this work is going: Dinko Gregorin, the Director of the Restoration Centre of Slovenia, Jure Bernik, a professional conservator, Momo Vukovič, a sculptor and conservator, and Beta Mächtig, a professional chemical engineer.

The famous stone fountain, which stands in front of Ljubljana City Hall, was made by Francesco Robba and ceremonially unveiled in 1751. However the fountain, which has also been called the "Fountain of the Rivers of Kranjsko", has been badly damaged by atmospheric processes. The idea of replacing the original figures on the statue with copies is more than 10 years old. In the end it was decided that the whole statue be replaced by a copy. The original statue would then be put on exhibition indoors. There have been several proposals as to where the original statue should be put on exhibition, but this hasn't been decided yet.

The construction of a copy of Robba's Fountain was entrusted to the Restoration Centre of Slovenia. Work was started at the beginning of November, 1983. According to the contractual conditions, the work is to be finished within a period of eighteen months after signing of the contract. A special team of stone-masons and sculptors will take part in this work. They will include Drago Bajc, Peter Mali, Momo Vukovič and Marjan Keršič-Belač. The figures will be carved

by hand, out of marble from Carera, where the original stone came from. For this reason, the experts of the Restoration Centre of Slovenia first made a careful study of all of Robba's works which are similar to the figures on the fountain. This was so that they would be able to make an accurate reproduction of the parts of the figures which are missing (e. g. fingers). An investigation has also been made of the foundations of the fountain and of the method of fixing of the superstructure. The sculpture was also carefully cleaned and strengthened, using modern materials and methods. Work in connection with the conservation of the original Robba's Fountain was finished in September 1983. It was then that work was started on the restoration of the famous "Dragon Bridge" ("Zmajski most") over the River Ljubljanica in Ljubljana.

The Restoration of the Dragon Bridge

The condition of the Dragon Bridge in Ljubljana has become very bad in recent years. It was built in the period 1900—01, in honour of Franz Joseph. The original markings on the bridge, showing the date of its construction, were removed, as were all other markings concerned with the Austro-Hungarian Empire. The only plate remaining was that on the inside of the bridge's parapet. On the latter was written the year in which the construction of the bridge was completed, and the name of the Mayor of Ljubljana at that time, dr. Ivan Hribar. This plate is to be restored, as well as the rest of the bridge. The Dragon Bridge, or Jubilee Bridge as it was called at the time of its erection, was one of the first reinforced-concrete bridges in Europe, and is thus interesting not only for its architecture but also for its structural design. Many people consider that the bridge represents one of the best examples of Secessionist architecture in Slovenia. It is interesting to note that the bridge was designed for very heavy traffic, which did not exist at the time of its construction. However, for this reason, the bridge has been able to withstand today's traffic, which rolls along Kopitarjeva ulica and Resljeva ulica.

The first idea about the protection of the structure of the Dragon Bridge

appeared already fifteen years ago, but no work was begun at that time. For this reason the condition of the bridge steadily decayed, which became clearly visible on the facade of the bridge. Thus the reconstruction of the bridge was urgently needed, and finally agreement was reached. The municipal authorities of the Assembly of the City of Ljubljana put on one side a considerable sum of money for this purpose and the work was undertaken by the following enterprises: the "Trnovo" construction enterprise, the Restoration Centre of Slovenia, the Institute for Research and Testing in Materials and Structures (ZRMK of Ljubljana) and the Regional Institute for the Protection of Cultural and Historic Monuments, which drew up the outline plans for the restoration of the bridge.

All necessary testing of materials and of the loading capacity of the bridge itself were carried out by ZRMK Ljubljana. The latter also carried out grouting of the structure and anti-corrosion protection of the reinforcement. After that, everything was ready for the reconstruction of the facades of the bridge. Here the experts of the Restoration Centre of Slovenia stepped into action. A lot of the facade had to be reconstructed from scratch. This included the four pillars on which the dragons sat. Experts were also able to restore the four dragons, which did not appear to be badly damaged on the outside. Inside, however, their supports were badly corroded. For this reason all the pillars on which the dragons sat are to be replaced by new ones, with suitably worked surfaces. All the decoration on the bridge will be restored, too, so that it should last the next eighty years without great difficulty.

Discovery of Frescoes

One of the items of work undertaken by the Restoration Centre of Slovenia in Ljubljana is the renovation of the Roman Wall. Parts of the Roman Wall can still be seen. They are proof of the existence of the former Roman town of Emona. This work was begun several years ago, and is to be finished by 1985 or 1986.

Two years ago the experts of the Restoration Centre of Slovenia began the restoration of Jelovšek's frescoes in the Codelli chapel in the Commune of Moste-Polje in Ljubljana. Here there was a lot of work awaiting them, which is to be finished probably in 1986. A number of important monuments in the centre of Ljubljana are to be restored, too. Nine of them were

The workers of Alpina are also quite satisfied with the sale of their shoes for cross-country skiing, as they managed to keep one of the first places among the best world producers. To the convertible markets they exported 270,000 pairs of cross-country skiing shoes, this is 10 per cent more than in the previous year.

The majority of these shoes too was sold to the American market where they kept the first place with 120,000 sold pairs and a 30 per cent share.

The promoted export to the U. S. A. is also the result of planned investment in the sale on this market in the last ten years. This sort of footwear has been sold through the firm

Alpina Sports where the factory from Žiri has its share. This firm is doing business very successfully and is expanding its sales network organization. By its help Alpina has become reputed on the American market and the name of Alpina has become a good trade mark well known to the American buyers.

Alpina has added the novelty to its export of skiing footwear — these are the shoes for surfing. In the last year 20,000 pairs of this sort of footwear were sold to the foreign customers and in 1983 this sale will amount to 50,000 pairs. The prospects are even better as the possibilities of sale abroad are increasing.

tourist regions of southern Italy and Greece.

Present and future marinas

Apart from classic ports in 40 big bays and several hundred smaller ports for the needs of local population and tourists, there are also 16 marinas with 3,500 moorings for the medium and high tonnage vessels. Under a development project to be carried out in two phases (the first until 1985, the second until 1990), 23 thousand new moorings for the medium and high class vessels and for other, smaller vessels will be built in 80 inlets, 35 existing ports and 20 new marinas. Also numerous new facilities for docking the vessels in offseason are being built, and the customs and other administrative procedures required for this have been reduced to a minimum.

From among the major yachting tourism centres on the Yugoslav Adriatic coast which provide complete modern services for all categories of vessels we single out here only a few marinas on the coast and the islands from the north to the south. They include Izola, Portorož, Červar-Poreč, Varuda — Pula (all on the Istrian peninsula where the International motor-tourism club — ADAC — has based its nautical centre for the Mediterranean), Punat, Mali Lošinj, Zadar, Betina, Dubrovnik — Komolac and Dubrovnik — Marina.

Last year, when the overall tourist inflow somewhat decreased, the Yugoslav marinas registered an increased number of foreign vessels and an increase in bookings for moorings. This year the trend continues.

(From the "Yugoslavia Echo")

The Adriatic-Destination for Boating Enthusiasts

The well-indented Yugoslav Adriatic coast (715 islands, 40 big bays, 700 coves and ports and numerous inlets) is increasingly appealing to boating fans

There are over 5,300,000 registered tourist boats in Europe and many more smaller vessels of all kinds which motorized tourists usually carry on top of their cars or on trailers. Part of this fleet each summer sets out for the warm European seas — the Mediterranean.

According to the International nautical federation, Yugoslavia is the favourite destination of this perennial southbound migration. The natural conditions of its coast, the favourable geographic position and traffic connections account, above all, for the constant increase in tourist trade on the Yugoslav Adriatic, which over the past two decades grew at an annual rate of 20 percent.

"A paradise for boating fans"

The enthusiasm of even the most cautious experts and the growing inflow of boating fans and aquatics devotees in general is primarily a credit to the natural appeal of the Yugoslav Adriatic sea and its coast. It is the only nautical zone in the Mediterranean where with each hour of slow swift sailing and nearly each minute of swift sailing the scene offered to the eye changes. The distance between the northernmost and southernmost points of the Yugoslav coast is only

628 kilometers and the length of the coast 6,615 kilometres, which means that the degree of indentedness is 9,71 percent. On this coast there are 715 islands, 40 big bays, 700 coves, ports, inlets, lagoons and a number of other natural shelters. The coast and the islands both abound in the lush Mediterranean vegetation.

These natural facilities provide ideal conditions for mass amateur aquatic activities and also for all kinds of professional water sports activities off the coast and on high seas, especially in view of the very favourable winds. It is only natural, then, that Yugoslavia is taking the lead in the so called family tourism on the Mediterranean as sailing, swimming, diving, rowing and other aquatic activities can be pursued in the most favourable natural conditions and with maximum safety for the youngest.

Another reason why the Yugoslav Adriatic appeals to aquatics fans is its perfect accessibility for tourists from Central and Western Europe, the vicinity of the Italian coast and good traffic connections. Close to 65 percent of yachtsmen coming to Yugoslavia are motorized tourists. They carry their boats on their cars along northern and western motorways—from Austria, West Germany, Switzerland and the Benelux countries. The northern Yugoslav Adriatic, i. e. the coast of Slovenia and the Istrian peninsula, is for them the nearest access to the sea. Also, the Adriatic highway yachtsmen who arrive with smaller vessels on their cars to come close to the

página en español

Reforma económica mas profunda despues de la guerra

Los yugoslavos han elaborado un programa de estabilización a través del cual deben cambiar su situación económica hasta fines de este siglo y efectuar cambios profundos en las existencias relaciones sociales. Se trata de una reforma que abarcará casi todas las esferas de la vida económica y social del país. El programa se realizará por etapas. En la primera fase, hasta 1985, habrá que poner fin a los actuales movimientos negativos y recuperar la economía. Durante los cinco siguientes años (hasta 1990) se tratará de efectuar cambios estructurales de la economía, para que en la tercera etapa (hasta fines de este siglo) Yugoslavia pueda obtener una nueva economía moderna que hará posible un mejor lugar de la economía yugoslava en la división internacional de trabajo.

Politica del dinero mas caro

El programa adoptado de la estabilización económica a largo plazo, que es en realidad la reforma económica más radical después de la segunda guerra mundial, requiere una disminución considerable del consumo y un control más riguroso de los precios y un cambio de la política crediticia y monetaria. Los yugoslavos esperan en estos días, por la segunda vez en el curso de este año, un aumento de tipos de interés. Los textos definitivos todavía no han salido a luz, pero se sabe que la economía yugoslava tendrá que aceptar un considerable aumento de tipos de interés. Los intereses sobre los créditos otorgados a la economía deben subir al 38 por ciento y los intereses sobre los ahorros de los ciudadanos subirán al 40 por ciento.

Equipos energeticos

Enfrentada con las demandas de la producción modernizada y de la conquista de los conocimientos tecnológicos más modernos, la industria yugoslava ha hecho un importante progreso en el apoyo en sus propias fuerzas en el desarrollo energético futuro. Los productores se han fijado como objetivo el suministro de equipo a las nuevas minas y centrales eléctricas en

el país y la exportación de tales equipos a los mercados extranjeros. Varios fabricantes destacados han conquistado la producción de calderas industriales que tienen muchas aplicaciones en las centrales eléctricas, en los sistemas de calefacción, la climatización, en las industrias de metal, química, del papel, del textil, de la madera, petroquímica y en todas las industrias de procesamiento. Además de la producción de transformadores de las potencias más grandes, se producen también generadores ("Litostroj" — Ljubljana, "Rade Končar" — Zagreb). "Jugoturbina" de Karlovac fabrica turbinas y el equipo para centrales nucleares es producido por los productores más importantes yugoslavos de maquinaria y de equipos eléctricos ("Rade Končar", "Minel", "Energoinvest", "Jugoturbina", "Litostroj", "Metalna" y "Djuro Djaković").

Exportacion a los paises en vias de desarrollo

Según los datos suministrados por la Cámara de Comercio de Yugoslavia, durante siete meses de este año se ha exportado a los países en vías de desarrollo los productos por valor de 1.136 millones de dólares, mientras que la importación de estos países ascendió a 1.052 millones de dólares, un poco menos que el año pasado.

El mayor aumento de la exportación se ha registrado en los países de Asia y del Pacífico y en los de América latina, mientras que disminuyó la exportación a los países árabes y a los países de África tropical. Según las ramas de la economía, el mayor aumento de la exportación lo registran la industria metalmeccánica (aumento de un 23,3 por ciento), la industria de máquinas (75 por ciento) y la industria de aparatos y máquinas eléctricas (22 por ciento).

Nueva fabrica de maquinas — herramientas

La fundería de hierro y de fundiciones templadas de Kikinda ha construido y puesto en funcionamiento una nueva fábrica de máquinas — herramientas. Para esta fábrica se ha importado equipo por valor de 35 millones de marcos alemanes y de seis millones de dólares. La mayor parte de los equipos y maquinaria fue suministrada por las empresas yugoslavas "Prvomajska", "Ivo Lola Ribar", "Potisje" y "Dalmastroj". Con la cooperación de algunas empresas de Rumania, en la nueva fábrica de Kikinda se fabricarán dos tipos de

rectificadoras: para el esmerilado exterior de cilindros y para el esmerilado de cigüeñales. Según un contrato estos productos se colocarán en los mercados yugoslavo y rumano y en los mercados de los demás países.

"Gaming" — nueva, poderosa corporacion de construccion

Mediante la fusión de varias empresas ("Vranica", "Bosna", "Igman", "Unimont", "Mepros", "Finalogradnja", "Gaming" y "Dijamant"), ha sido creada una nueva corporación con el nombre de "Gaming". Esta corporación está especializada en el proceso completo tecnológico de construcción en la ingeniería civil, la construcción de instalaciones hidráulicas, en la proyección de toda clase de obras de capital, en los trabajos finales de instalación en la industria constructiva, en la metalmeccánica, así como en la producción y la instalación de productos acabados de madera y de otros materiales de construcción. Con 15.000 empleados y con la tecnología más moderna de construcción, la corporación "Gaming" está en condiciones de ofrecer los servicios completos en los mercados nacional e internacional.

Tras instalaciones deportivas — nuevos hoteles

Como ya se sabe, todas las instalaciones necesarias a las competiciones de los Juegos Olímpicos de Invierno en Sarajevo han sido construidas un año antes de lo previsto y han sido verificadas por una serie de competiciones internacionales. Entretanto, antes de la inauguración de los Juegos Olímpicos de Invierno en Sarajevo, a comienzos de 1984, se acaban las obras en la construcción de nuevos hoteles con la capacidad de 2.500 camas. Además, se renovan y mejoran los hoteles existentes. Se espera que se construirán instalaciones para los deportes de invierno en cerca de veinte montañas, por ejemplo Plješevica, Oštrej, Borovača cerca de Bosansko Grahovo, Balkan cerca de Mrkonjić grad, Grmeč, Vranica, Čemerno, Treskavica, Ravna Romanija, Igriste cerca de Vlasenica, Čajniče, Ubla cerca de Trebinje, etc. En estos momentos en la república de Bosnia y Herzegovina se están construyendo unos veinte hoteles con la capacidad de 6.000 camas. Se espera que la construcción de estos hoteles se concluirá hasta fines de este año.

4

5

sprehod po slovenskih galerijah

Dolenjske Benetke

Pa nadaljujmo sprehod po slovenskih galerijah še v Kostanjevici. Kostanjevica je v zadnjih desetletjih prerasla v kulturno središče s številnimi likovnimi prireditvami, poseben pečat pa ji daje tudi grad in okrog njega skulpture poletne »Forme vive«.

Kostanjevica na Krki je znano srednjeveško naselje pod bajeslovnimi Gorjanci, na robu valujočih žit prostranega Krškega polja, pod vinogradi, ki dajejo vinsko »specialiteto« cviček. Prvič je Kostanjevica omenjena že 1091. leta. Prvi njeni znani lastniki so bili grofi Breže-Seniški, ki so jih 1143 nasledili koroški vojvode Spanheimi. Kostanjevica je bila središče njihovih posestev ob spodnji Krki ter zato tedaj najvažnejši kraj slovenske marke. Sredi 13. stoletja je Kostanjevica postala že pomembno trgovsko središče, imela pa je tudi lastno kovnico denarja. Kot trg se omenja 1249. leta, tri leta zatem pa tudi že kot mesto. Mestne pravice pa je Kostanjevici potrdil koroški vojvoda in odstavljeni češki kralj Henrik.

Mesto je uživalo običajne privilegije in nekatere važnejše trgovske privilegije, ki so mu jih naklonili Spanheimi, celjski grofje in Habsburžani. Ti so bili po letu 1456 poleg gradu tudi lastniki mesta, ki je s tem postalo deželno-knežje. Doba mestnega bogastva in blagostanja je prenehala s prihodi Turkov. Kostanjevica je doživela turške napade nekajkrat. Veliko škodo je utrpela tudi od uskokov, nekajkrat pa so jo zdelali še požari.

V zgodovini Kostanjevice sta ničkolikokrat omenjena kostanjeviški grad in samostan. Prvemu so po domače rekli »farovž«, samostanu pa »klošter«, za samostan pa se je v zadnjem času udomačilo ime »kostanjeviški grad«. Po zgledu velikih fevdalcev, ki so ustanavljali svoje pobožne ustanove in jih bogato obdarovali z namenom, da si povzdignejo ugled in veljavo ter s tem posredno okrepe tudi politično in gospodarsko moč, so tudi Spanheimi ustanavljali samostane. Grof Engelbert Spanheimski je ustanovil leta 1091 benediktinski samostan Št. Pavla v Labotni dolini, grof Bernard Spanheimski pa leta 1142 ci-

sterjanski samostan v Vetrinju na Koroškem, vojvoda Bernard Spanheimski leta 1243 cisterjanski samostan v Kostanjevici ter leta 1255 kartuzijo Bistro pri Ljubljani.

To, kar se nam danes kaže od močnega kostanjeviškega samostana, je baročna stavba z ogromnim arkadnim dvoriščem, enim največjih v Sloveniji in bržčas tudi v vsej srednji Evropi. Večji del tega je že obnovljen in daje enkratni pogled znotraj samostanskega kompleksa. Dvorišče je s treh strani omejeno z arkadnimi hodniki v dveh nadstropjih, na četrti pa ga zapira cerkev. Tudi ta gotska samostanska cerkev je doživela že več prezidav in dozidav; v 15. stoletju so ji skrajšali ladjo, kasneje pa v celoti barokizirali. V tej cerkvi, ki je lepo urejena, se v zadnjih letih vrste v poletnih mesecih razni koncerti. V samostanskih prostorih pa je »Galerija Božidar Jakac«.

Kako je prišlo do ustanovitve le-te, pojasnjuje Andrej Smrekar. »Jakčeva odločitev, da Kostanjevici, rojstnemu kraju svoje matere, podari popoln pregled svoje grafične dejavnosti, je sprožilo veliko zanimanje vseh v Kostanjevici in širšem okolju. Imenovan je bil odbor za postavitve zbirke »Božidar Jakac«. Ob tem pa se je ponujala tudi priložnost, da kot zaključeni galerijski celoti pridamo še in predstavimo delo prezgodaj umrlega umetnika, domačina Jožeta Gorjupa, hkrati pa dela Toneta Kralja, ki je tedaj že peto leto ustvarjal bolj ali manj predvsem v Kostanjevici«.

PLETERSKA ZBIRKA

Po dveh letih pripravljalnega dela se je izkazalo, da je treba galerijo inštitucionalizirati. Tako je prišla Kostanjevica in z njo vsa Dolenjska ter Slovenija do nove kulturne ustanove, ki si je zastavila za nalogo: zbirati in preučevati gradivo poimpresionistične smeri v slovenski umetnosti. Galerija je dobila prostore v vzhodnem krilu nekdanjega cisterjanskega samostana oziroma kostanjeviškem gradu, ki je v veliki meri že prenovljen in skupaj z galerijo vsekakor vreden ogleda. V galeriji

so, kot rečeno, razstavljeni dela Jožeta Gorjupa, Toneta Kralja in Božidarja Jakca. Pred nekaj leti pa je dobila prostor tod še Pleterska zbirka starih mojstrov.

Priprave za predstavitev te zbirke javnosti so potekale skoraj tri leta, saj je bilo treba zanje prostore najprej usposobiti. Oprema prostorov v gradu je delo arhitekta, prof. Toneta Bitenca, žal zadnje v njegovem bogatem opusu. Sila težavna pa je bila tudi restavracija slik, ki jo je prevzel restavrator prof. Viktor Povše.

»S tem, ko se je samostanski prior Janez Drolc odločil zbirko predstaviti javnosti zunaj samostana, je znova dokazal, da patriotizem in globoka kulturna osveščenost pleterske kartuzije nista le plod velikega zgodovinskega trenutka, ko se je slovenski narod znašel v eni najtežjih zgodovinskih preizkušanj, temveč, da si kartuzija prizadeva prispevati k njenemu kulturnemu razmahu tudi v naši socialistični družbi.

»Ni zgolj naključje,« je še omenil Andrej Smrekar v zajetni knjigi, ki je izšla ob 500-letnici Krškega, »da se je samostan odločil prepustiti dragocene slike v varstvo galeriji »Božidar Jakac«. Kostanjevica je namreč v neposredni bližini pleterskega samostana, s podobnim samostanskim ambientom, z desetisoči obiskovalcev na leto. S temeljitimi predstavitvami pa je dokazala trdno navzočnost v slovenskem kulturnem prostoru. Prav to pa zagotavlja široko seznanjanje s Pletersko zbirko starih mojstrov ne le v strokovnih krogih, temveč tudi med širokimi ljudskimi množicami, katerim je v prvi vrsti namenjena.«

V prvem prostoru Pleterske zbirke starih mojstrov je zavzela najodličnejše mesto slika »Sv. Bruno v ekstazi«. Strokovnjaki o njej sodijo, da je nastala v »bližini« francoskega slikarja Jeana Restouta, ki je v prvi polovici 17. stoletja deloval v Parizu. Tu sta še dve konjeniški bitki izpod čopiča istega mojstra ter dve majhni sliki – osnutek za »mučeništvo sv. Barbare« in »mučeništvo Sv. Katerine«, deli nemškega slikarja Dollhamerja iz leta 1771.

V naslednjem prostoru je dvanajst apostolov. »Iz Nancyja je pred 75 leti prispela v Pletersko kartuzijo vrsta voz, otovorjenih z dragocenostmi, med katerimi je bilo tudi ducat oljnatih podob. Dolga leta so bile pozabljene, dokler ni pred nedavnim prof. Viktor Povše med restavriranjem odkril njihovo osupljivo umetniško vrednost. Videti je bilo, da je pleterska serija apostolov delo Rubensovega učenca, flamskega slikarja Antonisca van Dycka; njihov nastanek torej sega v prvo četrtino 17. stoletja. Pleterska serija šteje 10 originalnih slik na lesenih ta-

blah, dve manjkajoči sv. Petra in sv. Luko pa so nadomestili s platnoma, ki sta umetniško enakovredni, le motivno se razlikujeta od drugih, ker svetnika nimata atributov. Umetnine so po enoletnem trudu zaščitili pred nadaljnjim propadanjem, strokovnjakom pa ostane še, da potrdijo ali ovržejo vez med njimi in Van Dyckom... » piše na prvi stran publikacije v obliki koledarja z naslovom »Apostoli«, ki je naprodaj v galeriji »Božidar Jakac«.

Poleg apostolov, »Pietà«, kopije po Petru Paulu Rubensu, »Zaroke sv. Katarine Sienske«, replike po Correggiu, je v Pleterski zbirki starih mojstrov še vrsta drugih del, ki zaslužijo pozornost. Nemara največja slika, ki je nastala v prvi polovici 17. stoletja verjetno v Franciji, »Jeremija skriva tempeljski ogenj«. Tej je sorodno platno »Izgon prekupčevalcev iz Templja«. Razstavljenih je tudi več portretov, portret kardinala Ludvika du Plesisa, papeža Benedikta XIV. in Klemena XIV. ...

POD MEŠTROVIČEVO ROKO

V enem od razstavnih prostorov v kostanjeviškem gradu pa so dela Jožeta Gorjupa. Le-ta se je rodil 1907. leta v Kostanjevici. Prve umetniške pobude je dobil v Novem mestu na gimnaziji, na katero je hodil do 1925. leta. V tem času je bilo v Novem mestu kar precej kulturnih prireditev, zasnovanih v umetniško-revolucionarnem duhu pod vodstvom slikarja Božidarja Jakca, pesnika Antona Podbevška in pod vplivom Riharda Jokopiča. Novomeščani so si lahko ogledali prvo umetniško razstavo, 1920. leta. Kulturno razgibano življenje je vplivalo

tudi na mladega Jožeta Gorjupa. Začel je pesnikovati in risati, poskusil pa se je pod Jakčevim vodstvom tudi v grafiki. Sodeloval je pri glasilu dijaške organizacije »Prosveta« in bil urednik nadstrankarsko usmerjenega dijaškega lista »Mlada misel«. Pesmi, ki jih je pisal v mladih letih, je Gorjup tudi sam ilustriral. Ni pa mikala Gorjupa le poezija, grafika in risba, tudi za kiparstvo je kazal navdušenje in se v Zagrebu 1925. leta vpisal na kiparski oddelek akademije. Tu mu je bil v drugem letniku nekaj časa profesor sam Meštrović. Ta je na Gorjupa kot kiparja močno vplival. Slikarstvo in grafiko je začel Gorjup študirati šele na akademiji v Firencah, kjer je nekaj časa študiral tudi slikar Venio Pilon. V Firencah se je Gorjup ukvarjal tudi s scenografijo in celo igral, doma v Kostanjevici pa je organiziral amaterski oder. Nekatere njegove scenske osnutke so pred leti slučajno odkrili v njegovi zapuščini.

SLUTNJA SMRTI

V Kostanjevico se je vrnil po opravljenem diplomskem izpitu 1930. leta in se odločil za samostojen umetniški poklic. Iz tujine je pripeljal s seboj tudi slikarko Marjetico Dufour, s katero se je oženil. Kaj hitro se je začel uveljavljati v našem umetniškem življenju, pa ne za dolgo. Leta 1931 je poslikal prezbiterij cerkve sv. Nikolaja v Kostanjevici, že leto zatem pa ga je bolezen nagnala v bolnišnico, kjer je za posledicami operacije umrl 30. aprila 1932. Malo pred smrtjo so mu prinesli pokazat v tistih dneh rojeno hčerkico. Le nekoliko prej pa je verjetno nastal tudi zapis Jožeta Gorjupa, v katerega se je prikradla misel na smrt.

»Zadnji spomini življenja, onega sončnega poletnega veselja trkajo na okno. Temni oblaki in ledene sape so po šle izza gora, da nam prinesejo prve pozdrave jeseni. Slutnja smrti je segla s svojimi prsti iz daljave v naše polje in gozdove. Jesen je poljubila polja in travnike. Razgaljena leži zemlja pred teboj, kot bi hotela reči: Vse sem ti dala, sedaj pa bom legla k počitku. Ko me bo pa pomladansko sonce spet poklicalo, bom planila zopet v pomladansko življenje. O travniki in vrtovi, kje so vaši pestri cvetovi? Kje si ti, rdeči mak, ki si se pripogibal med zlatim žitom? Zastonj te išče oko na teh pustih pogoriščih. Krizanteme se stiskajo po vrtovih kot da bi slutile, da tudi zanje pride smrtni dan. In ti, Ravgov log, tudi nate je prišla jesen in list za listom pada s tvojega drevja. Ne bo dolgo in le gole veje se bodo iztezale v mraz. In kaj je vam, temni borovci, kaj tako s ponosom zrete na svoje umirajoče sosede? Mar ste pili iz čaše nesprenemljivosti? In tudi ti, temni drevored, tudi ti umiraš.

Najraje bi zato potočil solzo, ko vidim, kako list za listom pada v prah. O, jesen, kako si nemila, komaj si pogledala izza gore, že so se zbrale prve lastovke v jate. Hrepenenje po soncu jih je dvignilo in odneslo čez gore, čez morje. In tudi pesem slavčka je utihnila in šla za soncem. Preko livad pa so zakrakali črni pogrebci, vrani, svojo pogrebno pesem. Kako težka se mi zdi ta slika jeseni. Zdi se mi, kot da bi bila zaznamovana s pečatom smrti. Globoke misli ti v tem trenutku oklepajo srce. Življenje – to večno presnavljanje, to pretakanje iz jeseni v zimo, iz pomladi v poletje, to padanje in vstajenje, ali ni ravno to življenje?«

Darinka Kladnik

Arkadno dvorišče kostanjeviškega gradu, kjer je v zadnjih letih nastala cela vrsta umetniških galerij (foto: J. P.)

Vihra barbarskih ljudstev

Po zlomu Zahodnorimskega cesarstva si današnje slovensko etnično ozemlje prilastijo germanski Vzhodni Goti in Langobardi.

Položaj je bil videti za antičnega človeka res brezupen. Sadovi tisočletne mediteranske civilizacije so mu kar kopneli pred očmi, z vsakim dnem se je tudi sam bolj in bolj barbariziral. Omika je postajala le še privilegij maloštevilnih, pisana beseda je vedno bolj izginjala, denar se je dejansko izgubil iz obtoka in uveljavilo se je naturalno gospodarstvo. Centralna upravna moč se je izničila ali omejila zgolj na simbolični formalizem, dejansko so cele majhne regije in kraji zaživi veli svoje življenje pod vodstvom lokalnih veljakov, prepuščeni samemu sebi in – barbarom. Edino krščanska cerkev je bila sila, ki je združevala izginjajoči stari rimski (bolje romanški) svet in njegovega duha, vse do njegovega zloma v Vzhodnih Alpah, pri nas.

Vendar prihod barbarskih, zlasti germanskih ljudstev na rimska državna tla ni bil tragičen. Zlasti Franki so na Zahodu ubrali taktično pot nenasilja, postali so rimski zavezniki (foederati), postopoma proniknili v vojaško in civilno upravo in si koncem 5. stoletja dejansko izborili vso politično oblast, čeprav še dolga leta kot formalni podložniki konstantinopelskega vzhodnorimskega cesarja. Seveda so drugi Germani ukrepali manj taktično. Znan je primer skirskega (ali herulskega) najemniškega poveljnika **Odoakra** (ali Odowakra), ki si je v svesti lastne moči privoščil veliko in za Rim usodno potezo: leta 476 je odstavil zahodnega cesarja **Romula Avgustula**, katerega mati je bila doma v Poetovionu, v našem Ptujju. Detronizacija zadnjega zahodnega cesarja je formalno zapečatila duha antike na Zahodu in odprla vrata novemu obdobju, zgodnjemu srednjemu veku, čeprav je bila rimska tradicija zaradi močnih impulzov Bizanca prisotna tudi še vse 6. stoletje, zlasti v času vladanja Justinijana. V Italiji je Odoaker ustanovil gremansko kraljestvo, ki je bilo formalno podložno vzhodnorimskemu vladarju. Vendar so razhajanja napravila svoje, Odoakrovo željo po neodvisnosti so skušali na Vzhodu obrzdati s pomočjo Gotov. Na pobudo konstantinopelskega imperatorja se je v Italijo odpravil vzhodnogotski vladar **Teodorik** (ali Teoderih), kasneje imenovan Veliki. Z vsem ljudstvom **Ostrogotov** je v zimi 488/489 prešel

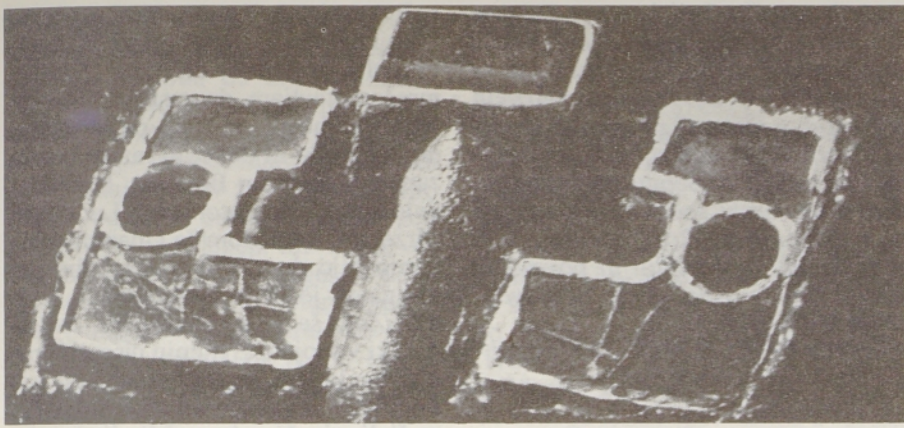
naše kraje, vzdolž stare antične magistrale med Balkanom, Panonijo in Italijo, in se pri kraju **Pons Sontii** (ob spodnji Soči, pri sedANJI Gradiški) spopadel z Odoakrovimi četami. Goti so zmagali, v naslednjih letih so osvo-

Vzhodnogotska fibula (zaponka) z rogljičastimi izrastki na glavi, izkopana na grobišču v Dravljah pri Ljubljani. Gotinje so tako kot druge Germanke običajno spenjale oblačila na ramenih s parom zaponk.

jili vso Odoakrovo državo. Nesrečnega Odoakra je leta 493 v zavzeti Paviji lastnoročno ubil Teodorik in s tem postal kralj **Vzhodnogotske države** v Italiji, južni Franciji, Vzhodnih Alpah, delu Panonije (Slavonija in Srem) in zahodnega balkana ter dalmatinske obale. Teodorik je bil kultiviran vladar, izobrazili so ga bili v Bizancu na samem dvoru. Iz prestolnice Ravenne je modro upravljal veliko kraljestvo in se trudil za mirno sožitje med Goti in Romani. Tudi naši kraji so občutili blagodet miru, po roparskih pohodih barbarov v 5. stoletju, ko je npr. hunski kralj **Atila** leta 452 na pohodu v Italijo upepelil Poetovionu, Celejo, Emono in celo mogočno Akvilejo (Oglej). Vzniknile so starokrščanske cerkve na utrjenih hribih, kot novi duhovni centri staroselskega prebivalstva in hkrati sedeži cerkveno-posvetne gospode (zelo verjetno so škofije v tem času združevale tudi posvetno oblast, saj bi bila sicer gradnja razkošnih rezidenc v utrjenih kastelih nesmiselna). Takšni **gradovi** v pravem pomenu besede so vzniknili na Ajdovskem Gradcu pri Vranju nad Sevnico, Rifniku pri Sentjurju, Kučerju pri Podzemlju, Ajdni nad Potoki nad Žirovnico, Ajdovskem Gradcu v Bohinjju, pri Velikem Korinju v Suhu Krajini, na Tinju pri Žusmu.

Nekatera utrjena naselja so očitno vodili škofje, ki so morda v miru le rezidirali v Emoni, Poetovionu, Celeji in Neviodunu (Drnovo pri Krškem); drugim kastelom so verjetno načelovali tudi nižji duhovniki in posvetni veljaki. Značilnost takšnih utrdb je, da imajo skoraj po pravilu starokrščanski kulturni objekt: po eno cerkev s polkrožno apsido, po eno dvoransko cerkev, lahko po dve cerkvi, nadalje krstilnico (baptisterij), celo škofovsko palačo (episkopij). Vsekakor je jasno, da je Teodorik dopustil lokalno samoupravo Romanov. Znamenit je njegov proglas »vsem Gotom in Romanom in tistim, ki zasedajo dohode in utrjene zapore« (gre za obrambno obzidje na vzhodni italjski meji, vendar je verjetneje, da se s tem misli na utrjene tabore, kastele, pribežališča ali refugije). Tu bi omenili veliko poznorimsko genialno delo 5. stoletja, mogočne **Clastra Alpium Iuliarum**, dolge zaporne zidove v več utrjenih linijah, ki zapirajo dohode v Italijo med Vrhniko, Logatcem, Hrušico, Bloško planoto in Reškimi zalivom. Ljudstvo pozna te še danes vidne razvaline obrambnih naprav pod imenom **Aj-**

Vzhodnogotska pasna spona iz grobišča v Dravljah. Na okvirju spona sta pritrjeni zlati ploščici s celičastimi polji, zapolnjenimi s poldragimi kamni (almandini).

dovski zid; z dolgimi zaporami naj bi rimski generalštab zlasti branil dohode v Italijo pred navalom barbarov. Očitno so dele teh naprav vojaško izrabili tudi Teodorikovi Ostrogoti, v strahu pred možnimi novimi barbarskimi posegi z vzhoda.

Kralj Teodorik je umrl v Ravenni leta 526, pokopali so ga v veličastnem mavzoleju. Njegovi nasledniki se niso mogli ubraniti vedno močnejšega pritiska genialnega mladega cesarja **Justinijana**, ki si je zadal nalogo, obnoviti vesoljno Rimsko cesarstvo. Najprej je padlo Vandalsko kraljestvo v severni Afriki (534), takoj nato je izbruhnila dolgotrajna bizantinsko-gotska vojna, pod pretvezo, da hočejo Bizantinci kaznovati morilce Teodorikove hčere Amalasuante (ali Amalasinthe), sicer prijazne Konstantinoplu. Bizantinska vojska je pod Narzesovim poveljstvom posegla v panonsko-balkansko-alpski prostor, Goti so z muko branili le še jadransko obalo. Končno so morali Ostrogoti najkasneje do leta 539 evakuirati vse svoje posesti na vzhodni strani Jadrana in tako je širno ozemlje spet prišlo pod rimsko jurisdikcijo. Medsebojno izčrpavanje Gotov in Bizantincev je jadrno izkoristil frankovski kralj Teodebert in z močno vojsko udaril v Benečijo; osvojil jo je z izjemo obalnih mest. Hkrati se je frankovski napadalni val usmeril v Vzhodne Alpe in grozil Panoniji. Ni izključeno, da so Franki iz strateško-taktičnih razlogov osvojili tudi sedanjo Gorenjsko in del Notranjske, deželo, ki ji pisani viri praviyo **Carneola** ali **patria Carnech**. Bizanc se je moral zdaj v strahu zamisliti, saj mu je frankovsko napredovanje ogrožalo ves severni in severovzhodni bok obrambe v srednji Evropi. Justinijan je razrešil nemogočo situacijo s spretnim diplomatskim manevrom: svojim zaveznikom germanskim **Langobardom**, ki so dotlej bivali v severni Panoniji ob južnem donavskem bregu, je prepustil »noriško okrožje (območje Ptuja)« in

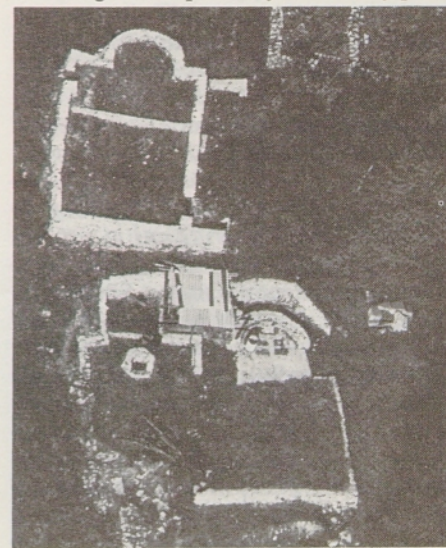
»utrjene tabore ob panonski meji«, torej kastele ob vzhodni in jugovzhodni meji sedanjega slovenskega ozemlja. Langobardi so logično osvojili tudi druge dele Panonije, razen Srema, kjer se je zasedlo drugo germansko ljudstvo, Gepidi. Vendar je rodovitni Sirmium (Srem) vabil nove osvajalce: leta 567 so Langobardi sklenili vojaško zvezo z nomadskim mongolskim ljudstvom **Avarov** (pri Slovanih bolj znanih kot Obrov), zavzeli gepidski Sirmium in s tem tudi uničili Gepidsko državo. Veliko pozornost so vojaško dobro izurjeni Langobardi posvetili prav Vzhodnim Alpam. Na slovenskih tleh so zrastle znatna germanska naselitvena jedra, tako v Gorjancih, vzdolž dolenjske magistrale, na Rifniku, Sv. Gori nad Roviščem v Zasavju, zlasti pa v Kranju, takratni **civitas Carnium**.

Langobardski **Kranj** je moral biti pomembno oporišče, o čemer pričata tudi veliko grobišče v vrstah v **Lajhu**, ob sotočju Save in Kokre, na vznožju konglomeratnega terasastega pomola Pungert. Na veliki nekropoli, ki je verjetno imela okrog 600–800 grobov in je bila odkrita koncem 19. stoletja, so pokopavali tako Romani kot Germani, in sicer od začetka 6. stoletja naprej: Vzhodni Goti (ali Ostrogoti), Alamani, morda Franki in seveda Langobardi, kot najštevilnejši. Mesto **Carnium** je bilo po vsem sodeč upravnno in vojaško središče dežele Carneole v sredini 6. stoletja, tik pred langobardsko zasedbo. Ko so Langobardi kot bizantinski zavezniki dobili **Carnium** (morda so ga morali celo na silo iztrgati Frankom, ki so verjetno imeli v Vzhodnih Alpah deželo Carneolo, nekako vojno krajino), so ga očitno utrdili in spremenili v skoraj nezavzeto oporišče v Vzhodnih Alpah, eno najpomembnejših. Tudi po italijanski kampanji kralja Alboina je Kranj še ostal langobardski, najmanj do konca 6. stoletja, po nekaterih najnovejših spoznanjih pa celo do druge polovice

7. stoletja (kot germansko-romanska enklava, predstraža **Langobardskega kraljestva** v Italiji). Najbolj zgovorne ostaline romansko-germanskega Carnia so arheološke najdbe. Sicer žal nimamo mnogo podatkov o civilno-vojaškem naselju na konglomeratnem pomolu, na tleh sedanjega starega Kranja, zato pa je toliko bolj zgovorno grobišče samo. Poleg kulture alpskih **Romanov** (tudi Ladinov), ki je žal znana le delno, ker so mrličje zaradi krščanskih navad le izjemoma pokopavali s pridevki, so pred nami zlasti enkratne najdbe obdobja Velikega preseljevanja ljudstev. Tako poleg staroselskih uhanov s kocko, preprostih pasnih spon, ogrlic in koščeni glavnikov občudujemo germanske ptiče fibule in lokaste zaponke (fibule), bronaste, posrebrene in s pozlato ter z vloženi poldragimi kamni almandini, z vdolbenimi geometričnimi in antropomorfni okrasji, dalje večbarvne pisane ogrlice iz steklene paste, tudi koščene glavnike z geometričnimi vzorci in figuralnimi upodobitvami, pa orožje vojščakov: železne dolge dvorezne meče (spathe), železne bojne nože (saxe) in železne ščitne grbe. Evropsko pomembno gradivo, ki nemo dokumentira nemir velike evropske selitve v 6. stoletju, je shra-

Starokrščanski sakralni kompleks na Ajdovskem Gradcu nad Vranjem pri Sevnici. V ospredju je spodnja bazilika s škofovskim sedežem in klopjo za klerike v presbiteriju, s krstilnico na severni strani. Zadaj sta zgornja cerkev s polkrožno apsidno in hiša, morda domovanje duhovnika. Arhitekturo iz 6. stoletja, ki je del utrjenega poznorimskega pribežališča, je raziskovala arheološka ekipa Narodnega muzeja pod vodstvom danes pokojnega preučevalca zatona antične omike pri nas, profesorja Petra Petruja.

Vse fotografske reprodukcije: Jože Gorjup

njeno večinoma v ljubljanskem **Narodnem muzeju**, nekaj izkopropanin pa hranijo na Dunaju, v Prirodoslovnem muzeju (**Naturhistorisches Museum**).

Po uničenju gepidske države in osvojitvi Sirmija je Langobardom začela predsedati soseščina Obrov. Tako se je že naslednje leto, **568**, na veliko-nočni ponedeljek, vzdignil kralj **Alboin** z vsem ljudstvom Langobardov in nekaterimi drugimi plemeni ter napadel bizantinsko Italijo; svoje dotodanje posesti v panonskih širjavah je bil namreč prepustil zaveznikom Obrom, in sicer za vedno, če se v dvajsetih letih ne bi vrnil. Dolge kolone Langobardov so preplavile staro rimsko cesto proti Italiji, morda se je večina vojaštva s pratežem in družinami pomikala prav čez Hrušico. Dejstvo je, da se je Alboin pred vrati Italije povzpел na visoko goro in gledal daleč v Italijo: pred očmi mu je lahko ležala le Vipavska dolina.

Odhod Langobardov iz Panonije in Vzhodnih Alp je ustvaril prazen prostor na strateški prelomnici med srednjo Evropo in Sredozemljem. Po eni strani so ga zdaj skušali zapolniti nomadski Obri, vendar so z njimi korakali tudi v plemenski zvezi združeni **Slovani**. Leto 568 je usodnega značaja za Slovence: z njim se je odprla zelena luč za naseljevanje naših neposrednih prednikov v novi domovini.

Davorin Vuga

umetniška beseda

Eden najvidnejših sodobnih slovenskih pisateljev MARJAN ROŽANČ je pri Slovenski matici v Ljubljani izdal svoje najnovejše delo z naslovom ROMAN O KNJIGAH.

Gre za svojevrstno avtobiografsko pričevanje avtorja, ki pripoveduje o svojih srečanjih s knjigami in avtorji, tako s Francetom Bevkom, Ludvikom Mrzelom, Dominikom Smoletom, Edvardom Kocbekom in nekaterimi tujimi književniki. Ne gre za roman v pravem pomenu besede, temveč za vrsto bolj ali manj samostojnih spisov, esejev, avtobiografskih pričevanj, spominov in razmišljanj. Pisatelj se dotika pomembnih in celo bistvenih vprašanj človekovega obstoja, bodisi v etičnem, socialnem ali erotičnem smislu, kot je

zapisala založba knjigi na pot. Pri tem je izrazita odkrita izpovednost značilna za celotno pisanje, pa naj gre za pripoved o lastnem življenju in trpkih doživetjih v njem ali za izpoved svoje-ga umetniškega ali življenjskega nazora. Po značaju in vsebini gre za izvirno delo v slovenski sodobni literaturi in bo nedvomno po Rožančevih najbolj znanih delih – Metulju in povesti Iz krvi in mesa – zelo iskano na slovenskem knjižnem trgu.

Iz ROMANA O KNJIGAH ponati-skujemo uvodno poglavje.

Roman o knjigah

Redko kaj lahko človeka zgrabi in prekvasi tako kot knjiga. Vse druge dogodivščine in celo neposredni in intenzivni odnosi z ljudmi največkrat nimajo niti pol toliko moči; vsaj moja in še marsikatera skušnja je taka. Nedolžno in prikupno dekle sem lahko vzljubil na prvi pogled, naivnega prijatelja sem lahko pomiloval, naduteža preziral ali celo sovražil, vendar je bilo vse to nazadnje le ljubezen, pomilovanje in prezir, ki mojega življenja niso trajneje prekvasili. Naprotno pa je lahko kaj takega storila že povprečna knjiga, najmanj tako, kot da je v njej povzeta globlja in trajnejša človeška skušnja. Ne film ne gledališče nimata te moči. Najbrž zato, ker se filmskih in gledaliških predstav vedno udeležujemo le v čredi, ker jih nikdar ne moremo samo gledati, temveč smo vedno tudi gledani, se pravi deloma odsotni in na površini, daleč od pripravljenosti na samouničenje, s katerim se predajamo knjigam. Pri branju knjig smo največkrat neobrtni in v pižami, vedno le sami s seboj in pri sebi, zaupno predani pisatelju, da z njim v dvoje použijemo svet.

Vendar je res tudi to, da so vse knjige napisane že pred tem našim razpoloženjem, napisane tako rekoč vnaprej in da nas čakajo. In da je bolje, da jih sploh ne jemljemo v roke, če nismo tudi mi sami Lucien Leuweg, Lucien de Rubempré in celo knez Miškin, Nastasja Filipovna, Ragožin, Mersault... Skratka: zreli moramo biti za knjige, da jih sploh lahko odkrijemo, in dvakrat zreli in notranje silno bogati, da jih sploh zares beremo; brati je namreč vživljati se in istovetiti... Za to zrelost in bogastvo pa nam je potrebno veliko ljubezni, pomilovanja in prezira, veliko trpljenja in muk, skratka knjigi ustrežna življenjska skušnja, sicer nam knjiga ostane zaprta za vedno.

Res pa je, da čisto vse le ni popisano v knjigah in da je treba tudi do knjig ohraniti primerno distanco. Če namreč ugotavljam, da so skoraj vsi moji globlji duhovni pretresi, da ne rečem moj človeški in duhovni razvoj, povezani s Francetom Bevkom, Ernestom Setonom Thompsonom, Ludvikom Mrzelom, Miguelom de Unamunom in kompanijo drugih piscev in njihovimi knjigami, je to le moja osebna skušnja. Zato še ne morem trditi, da ljudje, ki v svojem življenju niso prebrali niti ene knjige, in teh ni malo, nimajo duhovnih pretresov ali celo duhovnega življenja. Narobe: vsi ljudje imamo v bistvu enako usodo in enake name-ne, tako tisti, ki beremo, kot tisti, ki ne berejo, in vsi smo zapisani enaki duhovni avanturi. Razlike med nami so le navidezne. Saj navsezadnje obstajajo knjižni molji, ki se vsvojem življenju dokopljejo do slehernega duhovnega odtenka, ki je bil kdaj doživet in zapisan, a ostanejo vsi ti duhovni tresljaji zakopani v njih samih; obstajajo pa tudi ljudje, ki ne berejo in ne tuhtajo veliko, a se njihovo življenje izrazi v prešuštvu, v ropu ali umoru, skratka v dejanjih, spričo katerih se knjižnim moljem dvigajo lasje in katerih metafizične razsežnosti se bogaboječ prenašajo iz roda v rod. Vendar to ni bistveno za tisto, o čemer pripovedujem... Bistveno za to je dejstvo; da sem svoja poglavitna doživetja – denimo sramoto in ponižanje, ljubezen in zavezanost skrivnosti sveta – doživel, še preden sem svoja čustva in spoznanja povezal z besedami, kaj šelebral.

Ni mi bilo niti tri leta, ko se je vročega poletnega dne v tedanji cerkvi Device Marije v Polju pripravljala procesija Svetega Rešnjega telesa, ki naj bi s svojimi pisanimi banderi prišla tudi mimo zgornjega pročelja naše hiše v Slapah. Tam zgoraj za zidom je bil že postavljen priložnostni oltarček in so že gorele sveče, ljudje v hiši pa so mašno opravljeni samo še čakali, da pokleknejo v prašno travo pred hišo. To je bil trenutek v mojem življenju, ko naj bi si slednjič izvil iz svoje lastne brezimnosti, izvil materi, očetu, bratu in mojemu vrstniku, Blaževemu Andreju, edinim pričam mojega življenja, in stopil pred oči sveta. Toda prav tedaj je vdrlo vame nekaj nepričakovanega, razburjenje ali kaj – zgodilo se je, da sem se podelal, in to podelal tako silovito, da sem bil podrekan celo po hrbtu in vse do temena. In to kot zanalašč prav v trenutku, ko so se v Polju oglasili zvonovi in se je procesija napotila iz cerkve. Mati me je na hitro opljuskala z mokro cunjjo in me na hitro oblekla v tisto, kar je imela pri roki in kar je bilo še čistega v skrinji – v srajčico, ki sem jo nosil še kot dojenček. Preden sem se zavedel, je bilo že vse opravljeno in določeno – v tej

srajčici naj bi z drugimi ljudmi vred stopil pred obličje sveta. Ne, to je bila tolikšna sramota, da sem bruhal v neutolažljiv jok in stegnil roke proti materi, da bi spet – kot že nič kolikokrat doslej – izprosil milost. Toda mati se je tedaj prvič v življenju odločno obrnila od mene in me ni hotela vzeti k sebi. Na vsem lepem nisva bila več eno. Iz protesta sem se vrgel na tla in zacepetal z nogami. In potem sem cepetal z nogami in protestiral brez konca in kraja, ne da bi vedel, kaj je pravzaprav sramotnejše in bolj ponižujoče – ta srajčica ali to, da sem tako nepreklicno prepuščen samemu sebi, da sem pravzaprav le jaz sam in nihče drugi. In to jaz sam kot nebogljen otrok, ki je bil še maloprej posvinjan z drekom do vrh glave, zdaj pa v srajčici in na tleh nemočno cepetam z nogami. To je bilo namreč vse. Ljudje, ki so se čez čas pobožno zvrstili za banderom mimo hiše, niso mogli temu nič dodati in nič odvzeti, nič spremeniti. Svet niso bili več oni, svet sem bil jaz sam. In ko sem klečal v travi in jokal, nisem več jokal iz sramu, temveč iz čiste osamljenosti in bridkosti.

Kmalu za tem je zvečer prišla k nam družina očetovega kolega iz umobolnice na Studencu, ki je še nikoli nisem videl, oče, mati in mala Renata. Odrasli so se spravili za mizo v kuhinji, midva z Renato pa na sveže poribane podnice v predsobi, k lesenim igračam: jaz nekoliko okoren, počasen in molčeč, Renata pa zgovorna in gibčna kot žuželka. Nenavaden je bil že ta številni obisk, še bolj nenavadne pa so bile pozne nočne ure, kakršnih doslej še nisem dočakal: imel sem vse težjo in vse bolj vročo glavo, ki mi je gorela nekje pod čelom in v uhljih. In ko sva z Renato kobacala po tleh in se je nočni čas odpiral pred nama kot nekaj neskončnega, me je na vsem lepem prešinilo, da je Renata najbrž tako gibčna in zgovorna samo zato, ker je ženska, jaz pa tako neroden in zateleban samo zato, ker sem moški. In da sva pravzaprav šele takole skupaj, na podnicah, cel in nepomanjkljiv človek. Poleg tega sem v Renatinih živahnih očeh prebral, da je nekaj podobnega najbrž prešinilo tudi njo, sicer bi se že zdavnaj dvignila in odšla. Naj sva potem počenjala karkoli in čebljala o čemer koli, ves čas sva mislila samo na to odkritje, in vse najine igre so se zapletale in razpletale tako, da sem vedno končal z glavo globoko pod njenim krilom. In to je trajalo vse dotlej, dokler nisva omagala in pocepala od utrujenosti.

Zjutraj sem se zbudil v postelji in hotel to najino igro kar nadaljevati.

»Ali bo Renata prišla tudi nočno?« sem vprašal mater.

»Danes ne, morda spet kdaj drugič.«

»Zakaj pa midva ne greva k njej?«

»Zato, ker je daleč...«

Torej ni bilo nobenega upanja. Pokril sem se z odejo čez glavo in hotel z bednimi ostanki svojega življenja kar umreti: nič nisem bil, če nisem bil tudi Renata, zgovoren in gibčen kot žuželka.

K sreči je bila prav tedaj nekje v Ljubljani nekakšna hiša, v katero naj bi se zdaj zdaj preselili, se pravi nape-to pričakovanje in velika skrivnost. Treba mi je bilo počakati samo do poldneva, ko je oče prišel na kosilo, in že sem ga lahko spet navijal z vprašanji, kaj je spalnica, kaj pločnik, kaj pralnica in kaj dvorišče... Tokrat sem ga vprašal:

»Ima hiša v Ljubljani tudi balkon?«

»Ne, balkona nima,« mi je odvrnil oče, »ima pa nadstrešek nad zunanjim stopniščem.«

»Kaj pa je nadstrešek? In kaj stopnišče?«

Oče mi je pojasnil, vendar ni mogel potešiti moje radovednosti. Pravzaprav: kolikor bolj je bil nazoren in kolikor bolj slikovit, toliko bolj sem bil razočaran, zakaj hiša v Ljubljani je bila skrivnost in samo dokler je bila skrivnost, sem se lahko hranil z njo, hranil od jutra do večera.

Na dan selitve sem razburjeno pobegnil na ulico in tam od daleč opazoval, kako nalagajo pohištvo na vprežne vozove: moje pričakovanje se je izpolnjevalo in naj bi se zdaj izpolnilo, vsekakor še danes... In res: ko so furmani na tretji voz naložili še kurjavo, na mero razžagana polena, me je oče pograbil in posadil na vrh polen, vozovi pa so se premaknili in krenili; sprenevedanja in odlaganja je bilo konec.

Pot je bila zanimiva in razburljiva, že zaradi konj, ki so peketali pred mano z globoko sklonjenimi glavami, že zaradi otrok, ki so se vsipali z vseh dvorišč in se obešali na moj voz, da se popeljejo z nami kot s cigani. Toda moja pozornost je veljala samo hišam. Bolj kot smo se bližali Ljubljani, več jih je bilo in čedalje bolj so bile podobne druga drugi in – vse globlja sta bila moje razočaranje in moj strah. In kot zanalasč je bila tudi hiša, pred katero smo se slednjič ustavili, na las podobna vsem drugim: najprej vrtna ograja s številnimi letvami, nekaj metrov za njo pa hiša sama in dvorišče, stevalnik za preproge, kolci za razpenjanje vrvi in sušenje perila, v globini dvorišča pa drvarnica in pralnica, v kateri so bila vrata odprta in je bilo nekaj teme.

Ko so furmani znosili pohištvo v klet, me je oče poklical za seboj. Vendar tudi tam spodaj ni bilo nič nenavadnega: nenavadno je bilo samo to, da so bila okenca v kuhinji majhna in tako visoko pod stropom, da je vodila

k njim premična lestev, ki je bila prislonjena k zidu. In tu, med lestvijo in zidom je bil nedostopen in temačen kotiček, ploščati klini na lestvi pa kot police, na katerih bi lahko razstavil svoje trgovsko blago, če bom kdaj v tem temačnem prostoru odprl trgovino. Toda to je bilo tudi vse. Nič pretresljivega in skrivnostnega in – kar je bilo še najbolj porazno – mojega velikega pričakovanja, ki me je zaposlovalo mesece in mesece, je bilo konec.

Spravil sem se spat kot pokraden, ko me je na vsem lepem prešinilo:

»Bogve, kako in kaj je zadaj za hišo? Tja še nisem pogledal in tam je morda le kaj zanimivega.«

Zjutraj sem se že navsezgodaj podal okrog hiše. Toda kot zanalasč je bilo tudi za hišo približno tako, kot povsod drugod, nekako običajno in vsakdanje: ob zidu je vodila betonska ploščad, morda kak meter na široko, ob njej pa je tekla kamnita stopnica, ki je zamenjavala gredice, na katere je bilo najbrž prepovedano stopiti. Celo okna so bila taka, kot na pročeljih ob ulici in na dvorišču, samo da so bila zamrežena, za njimi pa je bila globoka tema, tista tema, iz katere se vedno, če imaš to srečo, da prideš vanjo, vidi samo ven, noter pa nikoli nič.

Zvečer sem se zavalil v posteljo do kraja potrt, brez najmanjšega upanja. Bolj kot kdaj mi je bil potreben občutek, da življenje ni samo to, kar živim, in svet ne samo to, kar je videti, temveč še nekaj povsem drugega; brez tega se mi ni zdelo vredno živeti. Nenadoma pa me je obšla srečna, razveljiva misel:

»Bogve, kako in kaj je zadaj za hišo?« sem se vprašal skoraj na glas, se pomirjeno zakopal v blazino in se predal blaženemu spancu.

Tako je namreč s temi rečmi. Zato tudi pisatelj in knjig, ki jih naštevam in popisujem v tej knjigi, ni mogoče jemati brez vsakršnega zadržka. Zato mi še na misel ne pride, da bi komu od mlajših svetoval, naj prebere Bevkove povesti ali Thompsonove romane o živalih, ali odraslim, da se jim splača prebrati Mrzelove Luči ob cesti, Engelsov Anti-Dühring, Flaubertovo Vzgojo srca, Dostojevskega Idiota ali Bese, Kocbekovo Tovarišijo, Chardinov Pojav človeka, Unamunov Tragični občutek življenja ali Whitmanove Travne bilke. To so odlične knjige in najbrž res ni veliko boljših. Toda to so pisatelji in knjige, ki so napravile močan vtis name, in še to vsaka knjiga ob svojem času, ko sem bil nanjo po čudnem spletu življenjskih okoliščin naravnat z vsem svojim bitjem, nanjo tako rekoč pripravljem. In kolikor pripovedujem o teh pisateljih in teh knjigah, pripovedujem pravzaprav tudi o sebi.

mladim po srcu

Jože Snoj

Srečni ščurek

Na steni v zaprašeni in opusteli sobi je visela slika. Za sliko je bila v zidu luknja. V luknji je prebival ščurek.

Na platnu slike je bila naslikana miza, pregrnjena z belim prtičem. Na mizi so stali: steklenica, do polovice polna svetlo rdečega vina, krožnik z načetim črnim hlebcom kruha, nalit kozarec in dolg, oster nožič.

Ob večerih, ko se je v sobi stemnilo, je ščurek prilezel iz luknje, spódzlezel okvir slike, se povzpел čezenj in pridrobnejcljal na sliko. Pritekel je, ker je bil lačen, do mize na sliki, stopil na krožnik in odgrudil s hlebca grudico ali dve.

Tako malo je zmeraj pojedel naslikanega črnega kruha, da se hlebцу sploh ni poznalo. In na ta način se je sitil z njim večer za večerom, leto za letom. Tudi z vinom v kozarcu si je po jedi zmeraj omočil tipalki in tudi vinu v kozarcu se ni poznalo, da bi ga kdo pil.

Tako se je ščurek sitil in pojil večer za večerom, leto za letom, in ni imel

skrbi za svoje vsakdanje preživljanje. In ker je bil brez skrbi za hrano in pijačo, je lahko razmišljal o marsičem.

Pa ni razmišljal o ničemer drugem kot o tem, kako lepa je slika, s katero živi. Toplo sit in prijetno odžejano omotičen se je po večerji zmeraj spravil v vogal pozlačenega okvira, opazoval podobo na platnu in se čudil in čudil lepim in dobrim stvarim na njej: steklenici s svetlo rdečim vinom, polnemu kozarcu, slastnemu hlebцу črnega kruha in ostremu, priročnemu nožiču. Nikoli se ni naveličal čuditi se vsemu temu, kar mu je na sliki dajalo živeti tako brezskrbno in po dobri židani volji – ne od večera do jutra ne leto in dan. Tudi mesečinil se je v svojem priljubljenem in udobnem voglu, če je pozlačeni okvir kdaj pa kdaj skozi razbito okno obsijal mesec.

Proti jutru pa je zmeraj spet poln potišanega veselja in utrujenega zadovoljstva zlezal pod sliko in v svojo luknjo za njo in pri prič zaspal, pač pa da samo čudovito oponaša svoj nočni mir in pokoj.

Tako je srečni ščurek preživel toliko dnevov in noči, kolikor lepih in nepozabnih spominov je imel nanje. Grdih in neprijetnih pa tako in tako sploh ni imel – do nekega dopoldneva.

Takrat so se odprla vrata in v sobo sta stopila stavec v ponošeni jutranji halji in možak s klobukom na glavi in aktovko v roki. Postala sta pred sliko in možak je čez čas kimnil z glavo in s s klobukom na njej. Tudi stavec je poki-mal in zavzdihnil zraven. Nato jo je snel z žeblja in šel z roko čeznjo, kot da briše z nje prah ali kot da jo boža. Nato jo je podal možaku. Ta jo je v nemarno stisnil pod pazduho, da je lahko izvlekel iz suknjiča listnico, iz katere je starcu odštél snopič denarja. Potem se je obrnil in odšel iz sobe: s klobukom na glavi, z aktovko v eni roki in s sliko v drugi.

Stavec je počakal, da so zunaj na stopnicah potihnil možakovi koraki, nato je oddrsal tudi sam. Vrat pa ni

zaprl za seboj in čez čas se je spet, glasno sopeč, vrnil v sobo. V rokah je imel star koledar in tega je, še trudneje zdihujoč, obesil na izpraznjeni žebelj. Tja, kjer je še malo prej visela slika. Potem je odšel iz sobe za zmeraj.

Koledar je bil s črto razdeljen čez polovico. Na spodnji polovici so se v stolpcih vrstila imena dnevov v tednu in pod imeni mesecev v letu številke dni – od ena do enaintrideset. Zgornjo polovico pa je izpolnjevala fotografija. Ta je prikazovala velikansko črno peč. Iz njenega preluknjane trebuha je sikal in se kačasto vil žareč curek staljenega železa in trije delavci, goli do pasu, so ga lovili in krotili z dolgimi, pri čeljustih tudi že žarečimi kleščami. Z delavcev je curkoma tekел pot, od peči pa je žehlta strašanska mavričasta vročina.

Na večer tistega žalostnega dopoldneva se je ščurek, kot po navadi, prebudil z vse gostejšimi sencami po koteh sobe. Odrzel je po svoji stari poti, lačen in žejen kruha, vina in lepote. A kako je ostrmel, ko ni več našel pozlačenega okvira, da bi ga prelezel, ampak je kar na vrat na nos padel v topilnico železa na fotografiji, tik pred paleče sikajočo kačo iz pravkar predrtega oboda orjaške peči.

Možje so v stiski. Ne bodo s kleščami prav uravnali plamenečega curka, če jim ne priskočim na pomoč, je pomislil in sklenil poprijeti še sam s svojimi nežnimi čeljustmi, s katerimi je doslej tako drobno grudil mrvice kruha.

Odslej je ščurek vsak večer hodil na delo v topilnico železa pomagat železarjem. Bili so mu hvaležni in previdno so stopali čezenj ter pazili, da bi ga kdo ne pohodil. Tudi od svoje malice so mu dajali, tako da ni bil ne lačen ne žejen.

Toda nikoli več ni bil ne toplo sit ne prijetno odžejano omotičen, in ko se je zjutraj polmrtev od garanja zavlkel v svojo luknjo pod koledarjem, dolgo ni mogel zaspati. Razmišljal in razmišljal je o sliki in tistih dobrih in lepih stvarih na njej, in ko je končno vendarle padel v nemiren sen, se mu je sanjalo, da bo tisti možak s klobukom na glavi in aktovko v rokah zdaj zdaj stopil nanj.

Spet so minevala leta in v teh letih je ščurek z zmeraj večjo grozo opazal, da se slike spominja vedno bolj medlo. Z vedno večjo težavo si jo je klical pred oči, vedno bolj siva in meglena mu je stopala prednje. Nekaj časa je v nespečnih dnevih še ugibal, ali je bilo vino v steklenici res svetlo rdeče in kruh črn ali pa ni bilo nemara samo vroče žareče in kruh trd ko železo. Nazadnje je sploh pozabil, kaj je bilo naslikano na sliki.

Nekega jutra, ko se je spet vračal z

nočnega šihta v topilnici, pa je sploh čisto pozabil, da je slika kdaj visela na steni pred njegovo luknjo. Tega jutra ni več zavil vanjo spat, ker ga je popadel neznan strah. Stekel je prestrašeno prek sobe, splezal ko v hudih sanjah navpično na okensko polico, oslepel od sončne svetlobe in strmoglavil z okna v travo pred hišo.

Pravijo, da od vsega hudega ni umrl, ampak da je postal iz ščurka čriček in da je v noči, ki je sledila tistemu strašnemu dnevu, ko je čisto pozabil sliko, prvič zagodel čričkovo pesmico pod zvezde. Dotlej je bil nem ko luknja v steni za sliko, ki jo je v svojih srečnih dneh občudoval brez glasu in besed.

Boris A. Novak

Kako rastejo stvari

ko čevelj zraste
postane – škorenj

ko pručka zraste
postane – miza

ko zobotrebec zraste
postane – kopje

ko violina zraste
postane – kontrabas

ko šotor zraste
postane – cirkus

Barva vode

»No, Janezek, kakšne barve je voda?« vpraša učiteljica.
Janezek: »Pred umivanjem nog ali po njem?«

Kmečka abeceda

Preslice

Nit, ki jo danes spredejo stroji na številnih vretenih, so pred leti predle predice iz lanene in volnene preje. Spretnejši ko so bili prsti, tanjša in enakomernjša je bila nit. Pesem pravi:

Le predi, dekle, predi,
prav tanko nit naredi!

Predle so ženske na dva načina: na kolovratu ali s preslico. Predivo so nataknilo na preslico, potem pa so ga enakomerno sukale med prsti in nastajala je nit. Da se je enakomerno sukala, so uporabljale še vreteno. Vreteno je okrogel, v sredini odebeljen kos lesa. Nanj so tudi navijale spredeno nit. Vreteno je viselo na niti, preslico pa so držale predice pod pazduho, zato so lahko predle tudi med hojo ali na paši, ko so vardevale živino.

Hitreje je šlo od rok, če je predla predica na kolovratu. Kodeljo prediva je prav tako nataknila na preslico, ki pa je bila manjša od tiste, ki jo je držala pod pazduho. Nit je sukala s pomočjo kolesa, ki ga je poganjala z nogo. Presti so pričela že mlada dekleta. Fantje so jim pokazali svojo naklonjenost tako, da so jim rezljali preslice. Rezljanje preslic sodi med likovno najbolj domiselne izdelke ljudske umetnosti. Tudi dve si nista povsem enaki, pa naj bodo to dolge preslice za predenje na vreteno ali pa manjše za na kolovrat. Lepša ko je bila preslica, bolj se je fant z njo prikupil dekletu in bolj se je predica postavljala z njo pred vrstnicami.

Marija Makarović

vaše zgodbe

Dnevnik neke žene

Počasi naletava sneg. Vse je kot prenovljeno, snežno belo. Zdi se, kot da bo zaradi te beline postal ves svet lepši in boljši.

V takih trenutkih se je njeno malo-dušje spreverglo v neko veselost, njena nevživetost se je počasi umikala sprjaznjenju z novim svetom. Še vedno pa je imela pred seboj enolične, brez-ciljne dneve, ki so se odvijali sami od sebe, brez posebnega cilja. Njeno življenje se je tako nenadoma spremenilo, vse ji je bilo novo in tuje in drugačno, kot si je predstavljala in načrtovala nekoč.

Nemirno je hodila po stanovanju in premišljevala, kaj bi šla delat. Včasih jo je neprijeten občutek neurejenosti prisilil, da je začela znova pospravljati stanovanje, čeprav ji je bilo skoraj vseeno, če je urejeno ali ne. Nihče ne bo prišel, da bi videl nered, ne bo njene mame, da bi popestovala njene otroke; ne bo njenih sester, da bi ji svetovale in ji dale občutek, da ni sama na svetu. Ne bo njenih znancev, ki jih je poznala vse življenje in ki niso več ocenjevali vsakega njenega dejanja, ker so jo poznali in jo sprejemali takšno, kot je. Tujka pa je tujka brez preteklosti. Znova si mora pridobiti mesto med njimi in to jo utruja. Odrezana od tiste celote, kamor je nekoč pripadala in ta odrezani delček mora zrasti na novo.

Spomnila se je verzov, ki jih je nekoč slišala v nekem filmu:

»Ne žalujmo za tistim, kar nekoč je minilo, temveč poiščimo moč v tem, kar nam ostane...»

Vedno so se ji ti verzi zdeli tako resnični, zdaj pa so ji odveč. Ni se hotela sprjazniti z mislijo, da bo zdaj to njeno življenje.

Nenehno je pogledovala v poštni nabiralnik. Včasih se ji je zdelo, da samo pismo od doma pomaga k temu, da ji dan pred njo spet zaživi.

Bere novice o ljudeh, ki jih je poznala nekoč. Včasih se tudi ne spomni takoj, koga omenjajo. Nekatere stvari so se počasi, a nezadržno umikale in

postajale meglene v njenem spominu. Vseeno pa je podoživljala vse, o čemer so ji pisali, bilo ji je tako blizu in domače. Vse tu pa se ji je zdelo neresnično, kot sanje, ki jih pozabiš, ko se zjutraj zbudiš in vrneš v resničnost.

Telefonirala je prijateljici. Skupaj sta večkrat odšli in knjižnico, na razgovor o knjigah. Pa so se po navadi pogovarjali o vsem drugem. Skupina žena, ki so, tako kot ona, poskušale ubežati enoličnosti dneva. Zanj so pomenile te ure tudi vključitev v novo družbo. Poskušala se je uživati v novi svet, ker ji drugega ni preostalo, in vsaj za nekaj časa je prenehala žalovati za izgubljenim, čeprav je še vedno vse sprejemala kot prehodnost in je ostala neprizadeta. In videla je, da ni edina v svojem domotožju. Tudi drugi so primerjali življenje tukaj s prejšnjim življenjem in verjeli, da so bili enako srečni, pa četudi z manj navideznega blišča, z majhno, tiho srečo, ko si še zadovoljen s tem, kar imaš in se zavedaš, da dosti več ne moreš zahtevati od življenja, dokler so okoli tebe ljudje, ki imajo še veliko manj.

Vsakdo pa je imel svoje izkušnje in svoja spoznanja. Imeli so različne spomine na dom in različna pričakovanja. Nekateri so pustili doma več, drugi manj stvari, ki bi jih vezale na dom.

Sin jo nadleguje, naj se igra z njim. Ne ljubi se ji. Dopoveduje si, da ima pravico biti nerazpoložena, saj tudi ona nima drugega kot puščobne dne-

ve, brez pomembnejšega namena, brez zadoščenja, ki ga v življenju potrebuje vsakdo, da opraviči svoj obstanek. Noben izgovor ne pomaga. Počuti se krivo, zato se prisili in vozi avtomobilčke po tleh. To je vse, kar pričakujejo od nje. »Bodi srečna,« ji pravi jo, »lahko bi ti bilo dosti slabše.« Ona pa ne more pozabiti, da je življenje še veliko več kot pospravljeno stanovanje in gledanje osladnih zgodb na televiziji. Priklenjena je med štiri stene in ne najde izhoda.

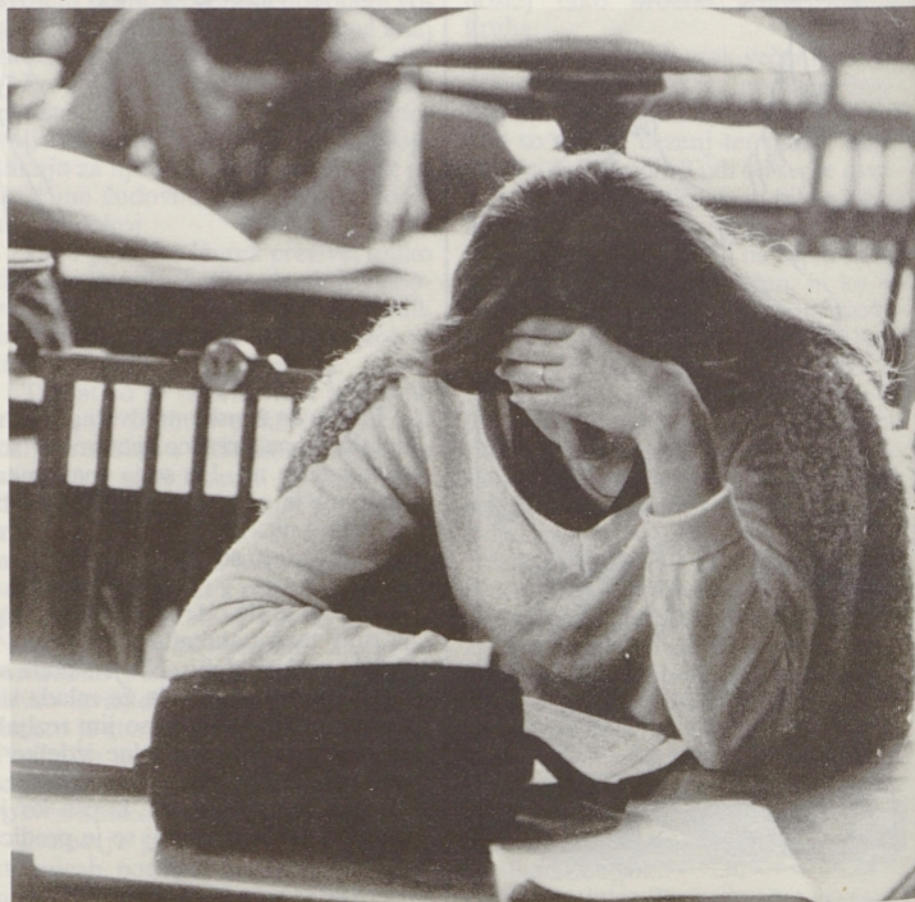
Vse bolj se ji je dozdevalo, da sama postaja nekdo drug, druga oseba, svoje nasprotje. Kar je bilo prej samoumevno, se ji je zdaj zdelo nepotrebno. In kar jo je včasih veselilo, jo je zdaj pustilo ravnodušno.

»Počakaj še nekaj let, tudi tebe bo minilo domotožje,« so ji zatrjevali znanci. Pa je ne morejo prepričati. Vedno bo nosila v sebi del tistega, kar je imela nekoč, pa se ni zavedala, da ima. Iskala je nekaj drugega. Samo za kratek čas si je hotela sposoditi del nečesa, kar ni bilo njeno, del bleščečega, neznanega in privlačnega sveta, se ga dotakniti in vrniti. Pa je ostal njen za zmeraj.

In ko se je z leti občutek domotožja potajil, je mislila, da ne pripada več staremu, ampak novemu svetu. Takrat pridejo občutki praznine, ki jih lahko ublaži samo nekaj, kar ti je bilo nekoč drago in je zdaj izgubljeno za vedno.

Nataša Kolman, Toronto, Ont., Kanada

V knjižnici (foto: Janez Zrnc)

Pol stoletja v delavskih vrstah

Dež je vztrajno lil. Streha barake je puščala. V notranjosti je mlad slovenski delavec držal dežnik nad ognjem, medtem ko je njegov prijatelj kahal polento. To je bilo v času množičnega rudarskega štrajka. Pisalo se je leto 1922.

Mož, ki je držal dežnik, je bil Joseph Kosich. Vse njegovo življenje je tesno povezano z življenjem največje ameriške-slovenske organizacije – Slovenske narodne podporne jednote. Še zlasti je njegovo ime že skoraj sinonim za krožek št. 8 Delavec v južnem Chicagu.

Joseph Kosich je prišel v Ameriko v septembru leta 1920. Že v oktobru je bil član krožka 85 SNPJ, prav tako pa krožka št. 23 SSPZ (Slovenske svobodomiselnne podporne zveze, ki se je pozneje pridružila SNPJ, p. ur.). Oba krožka sta delovala blizu mesta Republic, Pa., v srcu rudarskega okoliša. Stanoval je v rudniškem stanovanju skupaj še z osmimi samci, ki so bili razen treh vsi iz njegovega rojstnega kraja. Bil je edini, ki je prišel v Ameriko po 1. svetovni vojni. Vendar pa ga tudi tu ni čakalo lagodno življenje.

Že kmalu po prihodu je kar dvakrat sodeloval pri rudarskem štrajku – najprej leta 1921 in v splošni stavki leta 1922, ko je bilo vseh osem sostanovalec izgnanih iz družbenega stanovanja in takrat se je tudi zgodil prizor, s katerim smo začeli to zgodbo. Seveda pa ni bilo vse tako črno: doživel je že tudi lepe trenutke in Kosich se še zdaj rad spominja plesa leta 1921 v Republicu. Za pultom, kjer je pomagal, so imeli ogromno skledo solate. Na dnu te sklede je nekdo, ki je bil posebno žejen, lahko našel steklenico žlahtne pijače. To je bilo pač obdobje prohibicije.

Kazalo je, da štrajka ne bo kmalu konec, zato se je po stričevem nasvetu Jože skupaj s prijateljem Johnom Ivanchichem odpravil v Illinois. Vpisal se je v krožek št. 8 SNPJ in krožek št. 19 SSPZ. Tajnik krožka št. 8 je bil takrat Frank Kosich, ki pa z Jožetom ni bil v sorodu.

Leta 1923, ko se je štrajk pomiril, se je Kosich skupaj s prijateljem Jakom Brljavcem vrnil v Republic, Pa., kjer je dobil delo v Thompsonovem rudniku. V marcu pa je že prišlo do napetih trenutkov z delodajalci: nadzorniki so od rudarjev zahtevali, da morajo vagončke napolniti s »kopiico«. Delavci so se temu uprli. Kosich in še nekaj drugih delavcev se je prito-

žilo pri glavnem nadzorniku, končno pa so se vrnil na delo. Toda v aprilu 1924 je družba znižala ceno, ki jo je plačevala za izkopani vagonček premoaga, od 1,50 dolarja na 1,25. To je prizadelo Kosicha in njegove tovariše in spet so bili brez dela.

V bližnjem rudniku je delal komaj dva dneva, ko je bil že odpuščen. Bil je na črnem seznamu. Delo je iskal v zahodni Virginiji, v novem Cassvillskem rudniku v Rendall Creeku. Tudi tam je štrajkalo deset rudarjev in rudniška uprava je najela bližnje farmarje, da bi nadomestili izgubo. Kosich se je ponovno vrnil v Republic.

Leta 1924 se je poročil z Ello Stermoch in rudniški delovodja mu je rekel: »Zdaj si poročen, Joe. Konec štrajkov...« Kosich pa je bil načelen: v Pennsylvaniji je bil vpleten še v en štrajk. To pa je bil res zadnji v Pennsylvaniji.

Kmalu zatem sta Jake Brljavac in Kosich z ženama naložila svoje imetje na vlak in se odpeljala v Chicagu.

V letih 1924 do 1927 je delal v neki železarni, aktivno pa se je vključil v krožek št. 8 Delavec. Leta 1926 je bil izvoljen za predsednika krožka št. 19 SSPZ. Leta 1930, ob izbruhu velike gospodarske krize je izgubil delo in iskal novo zaposlitev polnih 18 mesecev. V decembru leta 1933 je našel za nekaj časa delo z nepolnim delovnim časom, le teden na mesec, po treh mesecih pa tudi tega ni bilo več. Ko je bilo konec »prohibicije«, je Kosich dobil delo pri družbi Schwill, ki je varila slad za čičaške pivovarne. Tam je delal 33 let, leta 1965 pa je bil upokojen.

Konec dvajsetih let je bil čedalje bolj aktiven tako pri SNPJ kot pri SSPZ, vendar pa se je srečeval tudi z nenehnimi težavami pri krožku št. 8. Na sejah je pogosto prihajalo do ostrih besed in razgretih razprav. Končno je 3. januarja 1933 glavni odbor SNPJ odpustil tajnika krožka št. 8. Takratni glavni predsednik SNPJ Vincent Cainkar je ponudil to mesto Kosichu. Izvoljen je bil soglasno.

Leta 1934, ko so se še nadaljevala nesoglasja v krožku, je Kosich prosil za posredovanje glavni odbor SNPJ. Na posebnem sestanku, kateremu so prisostvovali izvršniki Vider, Vogrich, Godina in Cainkar, je prišlo do pomiritve med člani.

Ko je bil organiziran krožek št. 610 Sentinel, to je bilo leta 1926, je Joe prvokrat srečal Dona Lotricha, enega izmed voditeljev angleško poslujočih sekcij.

Začelo se je Kosichevo najaktivnejše obdobje v SNPJ. Srečaval se je s številnimi uglednimi organizatorji slovenskega društvenega življenja, predsednikom Vincentom Cainkarjem in dr. Zavernikom, sodeloval pri pridol-

bivanju slovenskega dela pokopališča na Woodlawn Cemetery Memorial services, pridobival mlade člane, da so se vključevali v SNPJ.

Kot delegat na konvenciji SNPJ je prvokrat sodeloval leta 1937, leta 1941 pa je dal skupaj s pomožnim tajnikom SSPZ Antonom Zaitzem pobudo za združitev SSPZ in SNPJ. Združitev je seveda odobrila konvencija, na kateri je bil delegat tudi on.

V času druge svetovne vojne je Joe Kosich deloval skupaj s Sinovi Jugoslavije (The Sons of Yugoslavia), krožkom, ki je vključeval zlasti rojake iz severne Istre. Zbirali so pomoč za rojake, ki so trpeli zaradi okupacije, ob koncu vojne, leta 1946, pa so v Istro poslali dragoceno pomoč – rešilni avtomobil, zobozdravniški stol in drugo opremo.

Prva poveljna konvencija SNPJ je bila leta 1946 v Evelethu, Minn. Tudi tam je sodeloval Joe Kosich. Istega leta je Jednota priredila veličasten sprejem za vojake, ki so se vrnil iz vojne. 35 mož so lepo obdarili, glavna govornika na tem banketu pa sta bila Oscar Godina in Vincent Cainkar. Leta 1949 je krožek Delavec proslavljal 45-letnico obstoja. Ob tej priložnosti je prvokrat gostoval v Chicagu Frank Yankovic. Prireditve je prinesla rekordna izkupiček.

Na naslednji konvenciji, leta 1950, je imel krožek Delavec že dva delegata, saj je število članov precej naraslo. To čast sta imela Michael Chandick in Joe Kosich. Leta 1954 je bil Joe Kosich z ženo Ello prvokrat na obisku v domovini. Ostala sta tri mesece. Leta 1958 je bil izvoljen v nadzorni odbor, kjer je deloval do leta 1970.

Krožek št. 8 je še vedno napredoval. Leta 1962 so za 15.000 dolarjev odkupili staro pošto poslopje in si tam uredili lasten dom. Pridno so delali, pritegnili vrsto prizadevnih članov in obnavljali, čistili, preurejali. Odtlej so lahko prirejali ples, družabne prireditve in seje v lastnih društvenih prostorih. Na žalost pa so leta 1977 morali ta svoj dom prodati, saj mlajše generacije zanj niso pokazale dovolj zanimanja. To pa je poglavje iz zgodovine tega krožka, o katerem Joe Kosich ne spregovori rad.

Koliko je bilo vsega! Konvencije, plesi, sprejemi, športna tekmovanja in številni drugi zanimivi dogodki. Joseph Kosich se je šele v letu 1983 umaknil od aktivnejšega delovanja, mesto tajnika je odstopil drugemu. V SNPJ je kar najbolj aktivno deloval polnih 46 let! Omeniti moramo tudi to, da je bil v vsem tem obdobju tudi vnet dopisnik Prosvete, prek katere je za aktivnosti, kot jih je spodbujal sam, navduševal tudi druge ameriške rojake.

naši po svetu

Matica na obisku pri rojakih v rudarskih krajih Francije, Belgije in Nizozemske

Kakor druga leta, tako je SIM tudi letos organizirala obisk svojih predstavnikov pri društvih slovenskih izseljencev v zahodni Evropi.

Turneja, ki jo je vodil član izvršnega odobra SIM Štefan Cigoj in na kateri je nastopal znani škofjeloški narodnozabavni ansambel »Oglarji« s povezovalko kulturnega programa Alenko Bole Vrabec, je letos imela še poseben pomen, saj je bila posvečena praznovanju 40-letnice nastanka nove Jugoslavije.

Prvi postanek na poti med naše rojake je bil namenjen rudarskemu Merlebachu v Franciji in tamkajšnjemu društvu »JADRAN«, ki je v poča-

stitev dneva republike organiziral množično družabno prireditev. V Franciji so se predstavniki SIM udeležili še proslave v Sallauminesu.

Na tej prireditvi je predstavnik IO SIM izročil najzaslužnejšim članom Združenja Jugoslovancev v severni Franciji diplome in priznanja SIM. Slovensko društvo v Aumetzu letos ni moglo organizirati sicer tradicionalne prireditve ob dnevu republike. Kljub temu so predstavniki SIM obiskali to društvo in mu izročili v dar umetno kovan napis, ki bo doslej krasil vhod v obnovljene društvene prostore.

Udeležence turneje je pot vodila dalje v Belgijo, kjer so se udeležili tradicionalnih množičnih prireditev v Genku in Eisdnu. V prijetnem spominu bo ostala posebno letošnja prireditev v Genku, ki so jo prvič organizirali mladi – člani folklorne skupine »Vesela mladina«, ki je letos praznovala 10. obletnico delovanja. Prav tako nepozabna bo ostala prireditev v Eisdnu, ki je po množičnosti prekašala vse ostale. Tej prireditvi pa je dala poseben pečat prisotnost Majde Gaspari, članice Predsedstva SRS in našega veleposlanika v Belgiji Esada Cerića s sodelavci.

Tudi prireditev v Heerlenu na Nizozemskem je, tako kot je to že običaj, privabila večino naših rojakov, ki tam žive, istočasno pa tudi veliko Nizozemcev, ki so že dolga leta zvesti prijatelji naših izseljencev in aktivni udeleženci njihovih kulturnih prireditev. Društvo Sv. Barbare, Pevski zbor »Zvon« in folklorna skupina so v Heerlenu pripravili še posebej prijeten društveni večer, na katerem je bila

prikazana vsa pestrost kulturnega življenja tamkajšnjih izseljencev in njihovih potomcev. Na tej prireditvi so bila podeljena tudi priznanja SIM tistim rojakom, ki so s svojim dolgoletnim neumornim delom prispevali h kvalitetni in množični rasti tako pevskega zbora »Zvon«, ki bo drugo leto praznoval 55-letnico svojega obstoja, kot tudi folklorne skupine, ki je letos praznovala 30-letnico delovanja.

Na poti med naše izseljence so predstavniki SIM obiskali tudi nekatere posameznike, ki zaradi bolezni ali starosti niso mogli na prireditve. Lahko rečemo, da so bila ta srečanja nadvse prisrčna. Koliko prijetnih spominov je prišlo na dan. Toda veliko je bilo tudi grenkih in žalostnih. Vse to razpoloženje slikovito ponazorujejo verzi naše rojakinje – ljudske pesnice Antonije Trkaj iz Eisdna, ki je v svoji pesmi, posvečeni Jugoslaviji, zapisala:

»Kjer živimo, naš krušni je dom,
ne dela nam se krivica.

Vendar, da tujci smo, nikakor ni dvom,
naša drugačna je govorica.«

Letošnjo turnejo SIM v zahodni Evropi lahko ocenimo kot uspešno. Še enkrat se je izkazalo, da so taki obiski med našimi rojaki na tujem nadvse potrebni in zaželeni. Kljub gospodarskim težavam in s tem povezanim pomanjkanjem sredstev, bi morali v bodoče zadržati tradicijo živih stikov Matice in s tem Slovenije in Jugoslavije z našimi izseljenci in njihovimi potomci in tako prispevati ohranjanju domoljubnih čustev naših rojakov do domovine.

Le 20 novembre : fête nationale yougoslave

Les membres du bureau.

- 11-11-1971
IPH. "La Voix du f

Les membres du bureau de l'association yougoslave se sont réunis en leur siège parisien.

yougoslave, sous le signe de l'amitié franco-yougoslave qui se déroulera le dimanche 20 no-

Cette fête sera animée par l'ensemble "Oglarji" et sera rhaussée par la présence de

de la ville de Trbovlje, vill mélée avec Sallaumines. Nul doute que cette man

Člani odbora Združenja Jugoslovancev v severni Franciji na sestanku, ko so razpravljali o proslavi dneva jugoslovanske republike v Sallauminesu. Posnetek je iz lokalnega časnika.

ŠVICA

Deset let »Pro culture«

V Švici slavi desetletnico slovensko društvo »Pro cultura Slovenica«, katerega cilj je moralna in gmotna podpora slovenskim dijakinjam in dijakom v zamejstvu, zlasti v Italiji in v Avstriji.

Vprašali boste: »Čemu ta podpora?« Vsi vemo, da zunaj meja SR Slovenije živijo slovenske manjšine v Avstriji, Italiji in na Madžarskem. Kljub nekaterim mednarodnim pogodbam se morajo še vedno boriti za osnovne narodnostne pravice, zato je treba veliko strpnosti na obeh straneh. Avstrijska državna pogodba, ki jo je (leta 1955) podpisala tudi Jugoslavija, je med drugim omogočila ustanovitev državne gimnazije za Slovence v Celovcu. Gimnazija je pred kratkim praznovala 25-letnico obstoja. Gimnazijo redno obiskuje okrog 500 dijakov, katerih večina izhaja iz zave-

FRANCIJA

Umrli je Mithat Begić

V nedeljo, 20. novembra 1983, je bil v Parizu komemorativni večer, posvečen Mithatu Begiću, ki je umrl 16. novembra 1983 v svojem 73. letu v Franciji, v sanatoriju Praz-Courtant, kjer je bil na zdravljenju. V knjigarni »Yougofranc« v Parizu so se zbrali člani društva »Franco-Yugoslave« in pisateljevi prijatelji. Poslušali so odlomke iz njegovih del v francoskem, makedonskem in srbohrvatskem jeziku.

Akademik Mithat Begić je bil skoraj vse življenje povezan s Francijo, kjer je prebival po končanem študiju v letu 1938/39. Bil je lektor srbohrvatskega jezika v Lyonu v letih 1951/53, na tej univerzi pa je leta 1957 tudi doktoriral. V letih 1966–69 je bil na univerzi Sorbonna v Parizu profesor srbske in hrvatske književnosti in jugoslovanske civilizacije. V Franciji je Mithat Begić objavil vrsto del, ki so vzbudila precejšnjo pozornost.

Knjigarna »Yougofranc« je bila Begićeva simbolična povezava s Parizom in Francijo, saj se je tu oglasil, kadarkoli se je mudil v Parizu, tu pa se je tudi sestajal s svojimi jugoslovanskimi in francoskimi prijatelji.

ZR NEMČIJA

Novoletne želje rojakom doma in po svetu

Leto svetovnih pretresov je za nami. Naši vse pogostejši spremljevalci so malodušje in skrb. Kljub temu pa ugotavljamo, da nam je leto vseeno pustilo kar precej sončnih žarkov.

Naša domovina se bori z ogromnimi težavami in jih tudi premaguje, ves pošten svet pa občuduje njeno enotnost in voljo pri premagovanju težav. Lahko si štejemo v čast, da smo sinovi in hčere tega ponosnega naroda. Tudi mi, ki živimo na tujem, smo dolžni prispevati majhen delež tem prizadevanjem. Mnogi elementi komaj čakajo, da se jim ponudi priložnost za blatenje naše domovine. Zato pomagajmo, povečajmo našo aktivnost in to ne le pri društvenem delovanju temveč tudi navzven, tako da bomo tudi tujcem lahko dokazali neopravičenost vsakršnih klevet. Z vse večjo aktivnostjo se trudimo, da pridobimo v naše vrste tudi tiste omahljivce, ki so sicer zavedni, pa vseeno stojijo ob strani.

Za leto 1984 ne bodimo črnogledi, zato izražamo člani našega društva vsem rojakinjam in rojakom vse najboljše želje. Bodimo narodnjaki še naprej, četudi v težjih okoliščinah. Naše delovanje naj bo v čast in ponos tudi domovini.

Torej veselo praznovanje ter srečno in uspehov polno novo leto 1984!

Slovensko društvo »Celje«, Grevenbroich, ZR Nemčija
Tone Vivod, tajnik

ŠVEDSKA

Kratek pregled slovenskega društvenega delovanja

TRIGLAV je bilo ime prvemu slovenskemu kulturnemu društvu v Landskroni in tudi na Švedskem. Ustanovljeno je bilo v novembru leta 1968. V začetku je imelo društvo za cilj ustanoviti dramsko in pevsko skupino, oz., sekcijo. Člani društva so v obojem tudi uspeli, vendar se je obdržala le pevska sekcija: mešani komorni zbor pod tem imenom vse do leta 1977. Predsedniki društva so bili: Janez Budja, Vinko Slanič, Katja Ušaj – Svensson in zadnji Alojz Ogrinc.

SLOVENIJA je bilo ime drugemu slovenskemu društvu v Landskroni, ki je bilo ustanovljeno v letu 1973 s podobnimi motivi kot TRIGLAV. Otroško kulturno skupino, ki je bila najbolj aktivna, sta vodili Milena Pukmajster in Marjeta Kragelj, sedaj že obe povratnici, živeči v okolici Celja. Društvo SLOVENIJA je pod tem imenom delovalo vse do leta 1977. Predsednika društva sta bila Franc Budin in Alojz Turk. V prvih letih društva sta nastala tudi ansambla slov. narodno-zabavne glasbe; orkester Tomija Vitanca in Viktorja Semprimožnika s pevkami Štefanijo Lešnik-Bergh, Cirilo Lazukič in Ano Borko. V okviru društva TRIGLAV pa se je istočasno ustanovil ansambel Lastovke s pevkama (sestrama) Olgo Kostanjevec in Avguštinu Budja, vokalni tercet »sestre Budja« in otroški pevski zbor »Valovi«. (Popravek: Vokalni tercet »sestre B.« je bil ustanovljen skupno s komornim zborom Triglav, leta 1968.)

LIPA je ime društva, ki je nastalo po združenju obeh dotedanjih slov. društev v Landskroni, TRIGLAV in SLOVENIJA, v novembru leta 1977. Do združitve je prišlo predvsem zaradi upadanja števila članov v obeh društvih. Najprimernejša rešitev je bila po sklepu tedanjih upravnih odborov v združitvi obeh društev v eno samo s

dnih slovenskih družin z vse Koroške. Velik je tudi seznan maturantov in tudi že diplomiranih slovenskih izobražencev – inženirjev, zdravnikov, veterinarjev, filozofov, fizikov, teologov, ekonomistov in drugih. Tudi oni so jamstvo za neoviran vsestranski razvoj slovenske manjšine v Avstriji.

V skrbi za obstoj in razvoj naših manjšin v zgoraj omenjenih državah, je bil leta 1974 na pobudo ing. Janka Ručigaja ustanovljeno društvo »Pro cultura slovenica«. Z našimi prispevki želimo na tem področju živečim Slovincem omogočiti njihovo šolanje v gimnaziji. Povezali smo se z ravnateljstvom slovenske gimnazije v Celovcu, kakor tudi z Zvezo staršev. Letno podpiramo 4–5 dijakov na Koroškem ter dostikrat po enega v Kanalski dolini. Vemo, da je 800 Sfr-letno na dijaka le skromen prispevek za njihove življenjske potrebe. Podpora je namenjena predvsem socialno šibkim in od šole zelo oddaljenim družinam. Prepričani smo, da s tem marsikatere mu nadarjenemu otroku, ki želi sestiti v slovenske šolske klopi, odpremo »vrata učenosti«.

Z veseljem gledamo v preteklost, saj je tudi z našo pomočjo maturiralo že okoli 40 dijakin in dijakov. Veseli smo njihovih zahvalnih pisem, katera so naslovljena: »Spoštovani dobrotniki!« ali »Spoštovani prijatelji mladine!« in podobno. Stiki z dijaki, ravnateljstvom gimnazije, starši ter društvom so razveseljivi.

Vprašali boste: »Od kod nam denarna sredstva?« Povsod v Švici se najdejo Slovenci, ki s svojimi prispevki, čeprav skromnimi, polnijo našo blagajno. Tudi nekateri Švicarji, ki imajo zelo tenak posluh za ohranitev manjših v Evropi, so spoznali pomembnost naše ideje in se nam pridružujejo. Odbor se vsakemu, ne samo v svojem, marveč tudi v imenu staršev in dijakov, za pomoč prav pristrčno zahvaljuje in vas prosi za nadaljnje sodelovanje.

Na koncu pa še: »Kaj želimo v prihodnosti?« Naši načrti so: poglobiti zvezo z italijansko manjšino in nadaljevati pričeto delo na Koroškem. Zavedamo se, da je naše delo v očeh mnogih samo »zbiranje« denarja, vendar pisma staršev in dijakov pričajo drugače in nas spodbujajo pri nadaljnjem delu.

Le na tak način bo lahko še dolgo odmevala po koroških gričih in dolinah pesem: »Tam kjer teče bistra Zila...«

Odbor društva »Pro cultura slovenica« sestavljajo: dr. Ludvik Smrekar, dr. ing. Dušan Florjančič, ing. Janez Kušar, ing. Lojze Šmid, ing. Damjan Jazbec, dr. Ivan Novak in ing. Janko Ručigaj.

Barbara Turk-Smrekar

Na slovesni otvoritvi novih prostorov SKD Lipa v Landskroni, na sliki: Hannu, Rolf, Jelka, Katja in Polde.

tretjim imenom LIPA. Ta ukrep se je kaj hitro izkazal kot povsem umesten. Aktivnosti v društvu so zaživele z novim elanom, iz dveh šibkih je nastala močna športna sekcija (biljard, namizni tenis, šah). Tudi kulturna sekcija je neprecenljivo pridobila ob združitvi. Ob vseh naštetih aktivnostih je bil ustanovljen še moški pevski zbor pod vodstvom Tomija Vitanca, ki je posnel tudi singl ploščo »V spomin Lipi« leta

1979. Komorni zbor Triglav se je preimenoval v k. z. Lipa, zaradi odsotnosti Avgusta Budja v poletnih mesecih je vodstvo zbora najprej delno, pozneje pa v celoti prevzela Olga Kostonjevec.

LIPA ima enako kot predhodni slov. društvi v Landskroni, občni zbor enkrat letno, kjer se med drugim izbere upravni odbor društva za eno delovno leto v naprej. Društvo je član Jugoslovanske zveze na Švedskem,

Delavske univerze v Landskroni ter Univerze v Lundu, član Interesne skupnosti slovenskih društev na Švedskem in član Kulturnih organizacij mesta Landskrone, od katerih dobiva znatno ekonomsko podporo v obliki letne dotacije na podlagi števila članov in obširnosti aktivnosti.

Dosedanji predsedniki LIPE so bili: Zvonko Bencek, Vinko Slanič, Franc Novak in sedanja, Štefanija Lešnik-Bergh.

Bliža se konec tega delovnega leta, v januarju 1984 bo društvo imelo svoj redni občni zbor, izvolili bomo nov upravni odbor, vendar se zategadelj v okviru aktivnosti društva ne bo nič bistvenega spremenilo.

SKD Lipa v Landskroni ima v tem letu na novo tudi otroški literarni in lutkovni krožek, ki ga vodi Silva Gobic, in šivalni krožek, kjer šivajo predvsem slovenske narodne noše in katerega vodi Zdenka Novak.

Avgušтина Budja

Seminar v Lipi, Landskrona

Med 8. in 16. oktobrom letos je članom mešanega pevskega komornega zbora LIPA posredoval del svojega bogatega znanja o petju in glasbi strokovni izvedenec, prof. glasbe Miro Kokol iz Ljubljane. Seminarja se je udeležilo okrog 20 članov. Za pičlih osem dni bi bilo odveč pričakovati ne vem kakšnih konkretnih rezultatov od seminarja, vendar smo zadovoljni.

Letos je bil Miro Kokol že tretjič med nami, zato je razumljivo, da se sled njegovih obiskov odraža pri nadaljnjem razvoju zbora. Način Kokolovega poučevanja je teoretičnega ter praktičnega značaja. Zaradi kratko odmerjenega časa je bilo treba strniti obširno snov o glasbi in petju v nam dostopno in čvrsto jedro. Zraven na tehtnost ogrevanja pevskih organov pred vajo in nastopom nas je Miro opozoril še na sto, posledj tudi za nas neizogibnih reči pri petju: pravilno izgovorjavo, mimiko obraza, držo telesa, pozornost do ostalih članov zbora pri petju i. dr. S pomočjo Mira smo tudi uvideli, kako malo pravzaprav smo vedeli doslej o umetnosti petja. Z vsakim njegovim obiskom med nami pa se stanje v zboru znatno popravlja.

Pevski zbori slov. društev na Švedskem poleg našega nastopajo tudi pred švedskim občinstvom. Vsekakor je zategadelj važno, da naša matična domovina skrbi za primerno kvaliteto teh svojih »ambadorskih podružnic« na Švedskem v obliki strokovne pomoči pevcem in pevovodjem, način, ki ga je že začela uveljavljati z obiski tov. Kokola mec nami.

Avgušтина Budja

Ivanka Turk in Štefan Ivič, ki sta se udeležila seminarja, ki ga je pri Lipi vodil Miro Kokol.

Gostovanje Ljubljanskega okteta pri Jadranu

Teško smo pričakovali dan, ko bo pri nas gostoval znani Ljubljanski oktet. Zadnje čase, posebno zadnje dni pred gostovanjem, je bilo pri nas vse praznično. Bilo je treba pripraviti marsikaj. Končno je prišel 22. oktober 1983, ko so pevci prišli na Jadran. Goste je pričakalo veliko mladink in mladincev ter tudi starejših ljudi v narodnih nošah. Nekaj pred prihodom pevcev je prispel tudi predsednik Slovenske izseljenske matice Matjaž Jančar. Njegova enostavnost in prijaznost sta mu približala mnogo ljudi. Ob vходу v dvorano je mladina, oblečena v narodne noše, vsem gostom pripela pušeljce in klubske značke.

Po pozdravnem govoru predsednika kluba Jadran Ivana Valenčiča in Marije Iskra v slovenščini ter Vesne Iskra v angleščini sta naša mlada napovedovalca Sandra in Boris Iskra v slovenščini in angleščini predstavila goste iz domovine in tudi uradne goste. Uradni gostje so bili: predsednik SIM, generalni konzul SFRJ Luka Novak z ženo, predstavnika Slovenian Teachers Ass. of Victoria ga. in g. Ceferin, direktor Eurofurniture Matjaž Vodušek z ženo. V pozdrav in dobrodošlico sta zapela otroški in mešani zbor Jadran.

Ljubljanski oktet je začel koncert s pesmijo »Slovenec sem«. S svojim uglajenim in ubranim petjem so pritegnili pozornost nas vseh. Ne le za tiste, ki se na glasbo in petje še posebej spoznajo, za vse prisotne je bil koncert enkratno doživetje. Ko je bilo konec koncerta, navdušenju ni bilo konec, zlasti še ko so zapeli tudi avstralsko narodno pesem »Waltzing Matilda«. Pozno v noč smo se vrteli ob zvokih instrumentalistov v samem ansamblu. Ljubljanski oktet je izpolnil vsa naša pričakovanja.

Marija Iskra

Obletnica ustanovitve Jadrana

Kljub slabemu vremenu smo na Jadranu 15. oktobra 1983 proslavili 12. obletnico ustanovitve kluba. Tudi tokrat so nastopili šolski otroci in mešani pevski zbor Jadran.

Posebnosti tega večera so bile:

- podelitev priznanja predsedniku kluba v letih 1982/1983 Rudiju Iskra za njegov trud in požrtvovalnost pri vodenju kluba,

Pogled na dom kluba Jadran v Melbournu

Učenci slovenske šole »Jadran« z učiteljico Vesno Iskra, ki so zapeli v pozdrav Ljubljanskemu oktetu.

- podelitev pokala zmagovalcu v biljardu Valterju Jeleniču,
- žrebanje srečk naše loterije,
- zaradi slabega vremena je odpalo načrtovano tekmovanje v balinanju, referent za šport Franc Iskra pa je vseeno dobil od igralcev darilo za njegovo nesebično delo pri organizaciji teh aktivnosti.

Za ples je poskrbel ansambel Imaginations.

Marija Iskra

»Šopek« Jadranovega naraščaja...

od porabja do čedada

Nujen je preporod Benečije

31-letni Walter Drescig, sin beneških izseljencev in predstavnik druge generacije emigrantov, rodil se je namreč v Belgiji in vrnil v Beneško Slovenijo pred tremi leti, je novi predsednik Zveze beneških izseljencev.

To ni edina zamenjava v vodstvu Zveze, kjer bodo sedaj bolj neposredno zastopani tudi izseljenci iz prekomorskih držav. Kongres Zveze beneških izseljencev, ki je bil v Seraingu v Belgiji, je v ožje vodstvo izvolil več mladih. Med njimi sta poleg predsednika še dva izseljenca povratnika. Tak je bil sklep 5. občnega zbora Zveze beneških izseljencev, ki ga je slavnostno odprl predsednik sekcije iz Liegeja Eligio Floram. Prisotni so bili predstavniki tamkajšnjih krajevnih oblasti, italijanskega konzulata v Liegeju, videmski pokrajinski svetovalec Petricig, župan občine Špeter Slovenov Marinig ter delegati iz ZR Nemčije, Švice, Belgije, Kanade in Argentine.

V svojem poročilu je tajnik Zveze Ado Conta orisal delovanje organizacije v zadnjih treh letih, naštel njene pobude na različnih področjih in predlagal v luči novega deželnega zakona o izseljencih in vse večjih njihovih potreb krepitev organizacijske strukture Zveze.

»Naša naloga je poglobiti problematiko našega naroda in izdati politične smernice Zveze,« je uvodoma dejal predsednik Ferruccio Clavora. »Toda občni zbor bo moral posvetiti kar največ pozornosti vprašanju večje organiziranosti in racionalizacije dela. Še vedno namreč velja politična linija, ki smo jo pred tremi leti izoblikovali v Špetru Slovenov za vsa osemdeseta leta. Le-ta so zasnovana na jasnih moralnih kulturnih in političnih načelih in odražajo resnične interese ljudi. Slovensko gibanje se mora širše zavzeti ne le za priznanje statusa manjšine in globalnega zaščitnega zakona, temveč tudi za vsa področja življenja naše

skupnosti in se tako uveljaviti kot pravi nosilec njenih dejanskih interesov. Torej je nujna enotnost slovenskega gibanja in splošnega položaja.«

Nato je Clavora govoril o vlogi in delovanju zadruge Emigrant, ki si je zastavila kot glavni cilj delovanje za razvoj slovenske skupnosti v videmski pokrajini s posebnim ozirom na ponovno socialno, gospodarsko, kulturno in stanovanjsko vključevanje izseljencev in njihovih družin v beneško-slovensko skupnost.

Naslednji dan so delegati na kongresu razpravljali o vseh omenjenih vprašanih, veliko pozornosti pa so namenili organizacijski krepitvi Zveze, ki bo letos morala upravljati sedem projektov deželnega sklada za izseljence na področju šolstva, izobraževanja, kulture, študijskih in delovnih srečanj ter na socialnem področju.

Na koncu je kongres sprejel pet resolucij in sicer potrditev članstva v SKGZ (Slovenska kulturno-gospodarska zveza), potrditev vloge časnika Emigrant in istoimenske zadruge, nujnost »lastne kulturne in znanstvene proizvodnje« in ustanovitev posebnega urada za uresničevanje in upravljanje deželnih načrtov na področju izseljenstva.

Slovenska kultura zunaj Slovenije

Kulturna dejavnost Slovencev zunaj Slovenije (tj. zamejcev, izseljencev in njihovih potomcev) je v programu Kulturne skupnosti Slovenije uvrščena med prednostne naloge, a je kljub temu – zaradi »zaostrenih gospodarskih razmer« – tako kot vse druge bolj ali manj prednostne naloge podvržena kriteriju »večje selektivnosti«. Tako

izhaja iz delovnega osnutka programa Kulturne skupnosti Slovenije na področju kulturnih stikov s Slovenci zunaj Slovenije v letošnjem letu, programa, ki ga je na zadnji seji obravnaval odbor za kulturni razvoj narodnosti in kulturno sodelovanje.

Tako so v okviru programov slovenskih kulturnih ustanov v Italiji v celoti podprli predlog Glasbene matice Trst, predlagali rezervacijo sredstev za Stalno slovensko gledališče v Trstu, za Narodno in študijsko knjižnico Trstu, za kulturni dom v Gorici in še nekatere druge dejavnosti, glede založništva tržaškega tiska pa so menili, da bi morali vse njegove programe obravnavati enakopravno z vsemi drugimi slovenskimi knjigami in da bi se potemtakem morali financirati v okviru programa knjižničarstva in založništva, ne pa v okviru »zamejskih sredstev«.

Za Slovence v Avstriji so podprli program Slovenske prosvetne zveze in Krščanske kulturne zveze v Celovcu ter program celovške založbe Drava. Nadalje je v programu predvidena pomoč slovenskim kulturnim skupinam na Madžarskem, z manjšimi pripombami pa so odborniki potrdili tudi program Slovenske izseljenske matice. Ena izmed pripomb se je nanašala tudi na globalno razdelitev sredstev – za Slovence v Italiji 7,5 milijona dinarjev, za Slovence v Avstriji 6,8 milijona, za Slovence na Madžarskem 534.000 dinarjev, za Slovence na Hrvaškem 207.000 dinarjev, za Slovence na začasnem delu v tujini 662.000 dinarjev in za izseljence 8,5 milijona dinarjev.

Izstopala naj bi torej višina sredstev za izseljence, kar so na odboru pojasnili s tem, da je bila dejavnost izseljencev z matične strani dolgo časa zapostavljena, medtem ko skuša zdaj Slovenska izseljenska matica okrepiti stike zlasti s četrto generacijo izseljencev oziroma njihovih potomcev.

Volarje (foto: Ančka Tomšič)

nove knjige

Krista Alba

Pri Državni založbi Slovenije je kot 138. knjiga zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev izšla peta knjiga zbranega dela slovenskega pisatelja LOJZA KRAIGHERJA, v kateri je natisnjena daljša povest z naslovom KRISTA ALBA, ob njej pa še noveli Kolega Ropotec in Dana Glavanova.

S Kristo Albo je imel danes že pokojni pisatelj precej težav. Napisal jo je po resničnem dogodku, ki mu ga je zaupal zdravniški in literarni kolega Danilo Lokar. Prikazal je razvoj in propad junakinje od let njenega brezskrbnega otroštva prek dozorevajoče mladenke do nesrečne smrti zrele ženske v tržaški javni hiši. Bolj kot zgodba pa je pisatelja vznemirjalo licemerstvo tedanje družbe, v kateri je bilo možno tako zavoženo življenje. Zato tudi za časa svojega življenja ni dočkal objave. Leta 1933 je pri Slovenski matici doživel odločno zavrnitev in to se je ponavljalo domala štirideset let.

Zdaj je usoda Kriste Albe razgrnjena pred slovenskimi bralci, ki bodo zlahka ugotovili, da se je nekdanja družba bala kritičnih odzivov na pisateljevo, za tisti čas izjemno neizprosno obsodbo družbe, ki je bila vir vsega zla, storjenega junakinji, torej zavoženega življenja, nesrečne smrti in sramotnega pokopa.

Kot vse dosedanje knjige Kraigherjevega zbranega dela je tudi slednjo uredil in z izčrpnimi literarnozgodovinskimi opombami dopolnil Dušan Moravec.

Album Prežihovega Voranca

Prva pobuda za nastanek knjige sega v leto 1953, izšla pa je po dolgih letih priprav v času Prežihovih spominskih dni na Ravnah na Koroškem.

Album je razdeljen v dva dela: prvi zajema življenjepisne podatke, Prežihovo pisateljsko in politično delo ter svet in ljudi, med katerimi je rasel in živel, drugi del pa tvorijo odmevi na Prežihovo delo, prevodi, ilustracije ter odrske in filmske adaptacije.

Skozi fotografije in dokumente stomaupo vse globlje v Vorančevu življenju; to ni le knjiga o umetniku in revolucionarju, pač pa je hkrati pričevanje o času, o trdnosti značaja, o poletu in delavnosti.

Slikovno gradivo za album je zbral in uredil prof. Tone Sušnik, za tisk sta knjigo pripravila dr. Jože Koruza in Jože Stabej, opremila pa jo je Cveta Štepančič. Pri založbi Borec v Ljubljani so knjigo natisnili v tri tisoč izvodih.

AVNOJ 1943 – tja in nazaj

Državna založba Slovenije je v počastitev 40-letnice zgodovinskega zasedanja v Jajcu izdala grafično mapo BOŽIDARJA JAKCA z naslovom AVNOJ 1943 – tja in nazaj.

Grafična mapa, ki vsebuje šest originalnih litografij, je nastala zaradi različnih želja in hotenj. Državna založba Slovenije je želela z njo počastiti zgodovinsko zasedanje v Jajcu, hkrati pa ponuditi svojemu občinstvu po razmeroma nizki ceni šest kvalitetnih likovnih del z zgodovinsko vsebino, kakršnih pri nas skoraj ni na tržišču. Želela je še več: čim večjemu številu ljudi je hotela omogočiti dostop do umetnin, ki so bile doslej – ker so to unikatne risbe – na ogled le tu in tam ob redkih priložnostnih razstavah, sicer pa so ostajale skrite v avtorjevem arhivu. Zdaj bodo, prenesene v tehnično umetniške litografije in ročno odtisnjene v tristo izvodih, ki jih je avtor lastnoročno oštevilčil in podpisal, lahko opravljale svoje poslanstvo med mnogimi ljubitelji, pa če jih bodo imele zbrane v mapi ali pa če jih bodo uokvirili in z njimi opremili stene svojih stanovanj oziroma javnih prostorov.

Eden izmed šestih motivov AVNOJ 1943 Božidarja Jakca

Olive in sol

Pri založbi Lipa v Kopru je izšla nova knjiga slovenskega pisatelja MARJANA TOMŠIČA z naslovom OLIVE IN SOL. Pisatelj nam razkriva svojevrsten svet izvirne, svojemiselne, starožitne Slovenske Istre. To je svet z dvema obrazoma; z enim na obali in z drugim v notranjosti polotoka. Obrazi ribičev in pomorcev na eni strani in liki kmetov ter težakov na drugi nas opozarjajo na večplastnost istrskega življa. Istra je od vekomaj vzbujala pozornost in občudovanje s svojo posebno lepoto, ki se odraža v skladu podnebja, pejzaža, arhitekture, folklore, ljudi in kulturno-gospodarske dediščine.

Danes se istrske vasi vedno bolj prazniijo. Le redki stari ljudje se še drže zemlje, mladina pa je odšla obalna mesta. V tem Tomšičevem pripovedovanju se odkriva svet, ki z vsakim dnem bolj odмира, kajti stehnzirana civilizacija vdira na podeželje in ga ruši.

Osnovni pisatelj namen je, da ohrani prastare zgodbe in da osvetli dušo istrskega človeka, avtohtonega prebivalca istrskih gričev in obale.

Gospodinjski koledar 1984

Spet je leto naokoli in v Založbi Centralnega zavoda za napredek gospodinjstva v Ljubljani je izšel Gospodinjski koledar za leto 1984.

Koledar obsega 312 strani, velja 400 dinarjev in je zelo koristen pripomoček za vsako gospodinjstvo. Strani, ki so namenjene družinskemu gospodinjstvu, imajo pregledne razpredelnice za zapisovanje prejemkov in izdatkov v gospodinjstvu za vsak dan v letu. Koledarski del pa je tudi letos dopolnjen z več kot 120 preizkušenimi recepti za pripravo okusnih in zdravih jedi.

Posebna barvna priloga prinaša izvirne modele za pletenje s popisi in kroji za izdelavo. V koledarju ne manjka domačih receptov za lepoto, zanimivi pa so tudi sestavki, kot so življenjska moč žitaric, ljudske jedi in praznovanja, nasveti za preganjanje utrujenosti ter strokovna navodila za etažno ogrevanje s plinom in trdim gorivom. Posebna poglavja govore še o varčnem ravnanju z gospodinjskimi stroji in aparati, o urejanju vrta ter vzgoji otrok. Koledar je skrbno uredila Edvina Novak.

Knjige, o katerih poročamo na tej strani, kakor tudi druge slovenske knjige, gramofonske plošče in kasete, vam na vašo željo lahko posreduje tudi naše uredništvo.

Nestalnost

Ena od značilnosti človeške narave je gotovo ustaljenost, zvestoba sebi in svojim navadam, svojim ljudem, svojemu okolju. To je človeku gotovo prirojeno, saj s tem kot razumno bitje svobodne volje v bistvu ponavlja vedenje drugih bitij, ki se v marsičem ravna po svojih nagonih.

Vendar nobena živa stvar na svetu ni in ne more biti povsem enostranska, bodisi samo razumska ali samo nagon-ska; vsako bitje ima glede svojih odločitev in ravnanj vsaj nekaj svobodne volje, pri drugih pa je ta del narave celo močnejši od onega, tako da prav posebej opazimo izrecno nemirne ali celo neustaljene narave.

Kakor pa je ta poteza pri ljudeh lahko vredna graje, tudi vemo, kako je nujna in dragocena: brez nemira in neustaljenosti bi ne bilo napredka, razvoja, izboljšav, sprememb. Vse v življenju vseh bi potekalo enolično, vnaprej predvidljivo; še danes bi bili tako rekoč na svoji prvotni stopnji.

Nemir, posebno močan v mladem človeku je torej nujno potreben in neprecenljiv. Nemir je tista sol, ki nam napravi življenje znosno in užitno, saj imamo tako rekoč vsak trenutek možnost svobodne izbire, prostih odločitev, prostih rok.

Kako se ustaljenost in neustaljenost, ti bistveni in v sebi nasprotujoči si lastnosti, kažeta v življenju jezika?

Jezik je in mora biti kar najbolj ustaljen. Le tako more služiti človeku ne le pri vsakdanjem sporazumevanju, temveč tudi kot posrednik umetniških in znanstvenih dognanj. Vsak človek, vsaka družina, vsak rod, vsak narod si tako ustvari »svoj« jezika, se pravi svoj način izražanja in ga zavestno in obnem nagonsko kar najbolj ohranja, da s tem olajšuje sporazumevanje.

In vendar je jezik tudi glede ustaljenosti in neustaljenosti v marsičem popoln odsev in odmev človekove narave: kljub ustaljenosti je in mora biti gibljiv, spremenljiv, prilagodljiv. Nastajajo zmeraj novi izrazi, nove oblike izrazov, novi načini oblikovanja stavkov. Pri tem pa bistvo jezika še naprej ostaja tako rekoč stalno, traja po času

in se seli po kraju. Z drugimi besedami: tudi današnji Slovenec, naj bo že doma ali v Ameriki, razume besedila, napisana pred štiristo leti, pred poldrugim stoletjem. Trubarjev in Prešernov jezik, nadaljevan v Cankarjevem, se je sicer razvil, sprostil in poglobil, in vendar je še zmeraj jasno razločljiv kot naš, slovenski, in ga ni mogoče zamenjati z nobenim drugim.

Pri tem pa je treba upoštevati še nekaj: jezik je nepodedljiv. Ko se človek rodi, je v marsičem dedič in nadaljevalec svojih staršev: po telesnih in značajskih lastnostih ga je mogoče že na oko prisoditi prav tej in tej družini, prav temu in temu rodu: isti obraz, ista ali podobna hoja, ista bistrina, ista vzkipljivost. Tu je človek vezanih rok: ne polti ne krvi si ne more svobodno izbrati in ju tudi pozneje ne sproti po svoji volji menjavati. Tako imenovani geni, rodovne značilnosti, so v njem od začetka do konca in se po njem in z njim dedujejo tudi v njegove potomce.

Z jezikom pa je bistveno drugače: jezik je samo naš, enkrat, z nami nastane, z nami se razvija, z nami tudi izgine (kakor vse drugo, česar se v življenju naučimo). Glas in njegove značilnosti (višino, šesljavost) sicer lahko podedujemo od staršev in rodu, jezik za sporazumevanje pa si moramo izoblikovati sami, in sicer od popolne ničle do stanja, do kakršnega ga moremo in hočemo sami pripeljati.

Vendar tudi pri jeziku svoboda ni

tako skrajno popolna, kakor je iz tega slišati; je pač delna, kakor je, to smo že v začetku rekli, vse na svetu odno-sno, relativno: ob koncu svobode tudi kaplja nesvobode, ob ribniku ustaljenosti tudi curek neustaljenosti.

Prva značilnost človekove »svobode« pri izbiri jezika je že v tem, da si vsak bolj ali manj »mora« izbrati jezik svojega okolja, se pravi svojih staršev, svojih rejnikov, svojih sosedov. S tem v bistvu odrasli povsem naravno ali tudi načrtno odločamo namesto otroka in vplivamo na njegovo odločitev glede jezika.

Če živimo v jezikovno nesorodnem okolju, je materin jezik lahko zelo kratkotrajen in začasen, saj je jasno, da se otrok, kakor hitro ima možnost ali pa nujnost, da pride v stik z jezikom zunaj družinskega kroga, znajde tudi sredi drugega jezika in se želi ali mora seznaniti z njim. Vprašanje pa je, koliko taka menjava vpliva tudi na človekov značaj in notranji razvoj: ali je to voda na mlin človeške siceršnje težnje po neustaljenosti, nezvestobi, površnosti, begotnosti? Tako je jezik kot zlahkoma privzemljiva in priučljiva človekova zmožnost po svoje vendarle tudi globlje povezan z njegovo duševnostjo in značajem in s tem bistvena prvina človeka kot celote.

Jezika matere torej ni mogoče brez posledic zamenjati kakor srajco ali plašč. In če še o obleki rečemo, da naredi človeka, kaj moramo reči šele o jeziku!

Janko Moder

Francè Prešeren

3. december 1800 – 8. februar 1849

*Očetov naših imenitna dela,
kar jih nekdanjih časov zgodba hrani:
kako Metúlum se Avgústu brani,
kaj je do zdaj Ljubljana doživela,*

*kak' vere bramba je bila dežela,
kakó pri Sisku Kolpe so pijani
omagali pred Kranjci Otománi,
vam bo Homêrov naših pesem pela.*

*Preslabe peti boje vam sloveče,
pojo Kranjic lepoto moje strune
in tvojo čast, nevsmiljena devica!*

*Pojo ljubezni moje vam nesreče,
kakóvi revež je, ki ga presune
'z oči nebeških vržena puščica.*

(Iz Sonetov nesreče)

Ob zlatem letu Progresivnih Slovenk Amerike

Za slovenski delež v priseljenskem muzeju

V letošnjem Slovenskem koledarju smo objavili daljši zapis o delu Progresivnih Slovenk skozi petdeset let obstoja te organizacije. Gradivo smo povzeli po zapisnikih sej, konferenc in konvencij. V zapisnikih iz leta 1956 so podrobna poročila o delu za Ameriški priseljski muzej, ki so ga Progresivne Slovence prevzele v imenu ameriških Slovencev in zelo uspešno izvedle. Namenili smo se o tem pisati posebej, zato smo to akcijo v koledarju le na kratko omenili. A žal je prav tu posegel vmes tiskarski škrt, ki je vsoto, zbrano v ta namen in napisano v številkah iz šest tisoč dolarjev ponaredil v šeststo dolarjev. Iz srca se oprostamo za to neljubo pomoto in objavljamo obširnejše poročilo o tej pomembni akciji Progresivnih Slovenk.

Delo organizacije Progresivnih Slovenk Amerike, ki ima svoj glavni sedež v Clevelandu, je bilo predvsem v letu 1956 v znamenju široke akcije zbiranja prispevkov med ameriški Slovenci za Ameriški priseljski muzej (American Museum of Immigration). Na seji glavnega odbora, ki je bila 13. februarja 1956, je predsednica Anna Grill poročala, da je bila pismo obveščena o pripravah za ustanovitev Ameriškega priseljskega muzeja, ki bo stal v New Yorku ob vznožju znanega kipa Svobode na Ellis Islandu. K sodelovanju so povabljeni tudi Progresivne Slovence kot predstavnice ameriških Slovencev. Urednica časopisne priloge PS Mary Ivanusch je nato naglasila, da bi bilo lepo, če bi Progresivne Slovence sodelovale pri tako pomembni ustanovi in tudi ostale navzoče odbornice so soglašale, želele pa so o tem podrobnejših obvestil.

Te so zvedele na naslednji seji, ki je bila 12. marca. Medtem se je predsednica A. Grillova s tajnico J. Zakrajškovo in urednico M. Ivanuschevo udeležila sestanka pripravljalnega od-

bora za muzej, kjer so jih podrobno informirali.

V širšem odboru za ustanovitev muzeja so bile številne vidne osebnosti. Med njimi je bil tudi znani hrvaški kipar Ivan Meštrovič, ki je takrat predaval na univerzi Siracuse v državi New York, pisateljica Pearl Buck in drugi. Odbor je do takrat že navezal stike s številnimi podpornimi, prosvetnimi in drugimi organizacijami raznih priseljskih narodnosti. Muzej bo obsežna stavba z dvoranami, razstavnimi prostori, knjižnico, upravnimi uradi itd. Vsaka narodnost bo imela v

Ustanoviteljica in častna predsednica Progresivnih Slovenk Amerike Anna Grill

njem nekaj stalnih razstavnih objektov, ki so zanjo značilni. Predvidevali so, da bo gradnja veljala okrog pet milijonov dolarjev. Ko bo muzej dograjen, bo za njegovo upravo in vzdrževanje skrbela zvezna vlada ZDA. Sredstva za gradnjo muzeja bi lahko dobili od kakšnih ustanov, podjetij ali denarnih zavodov, vendar odbor meni, da je primernejši način širokega zbiranja prispevkov po samih narodnostih, katerim je muzej namenjen. Naj se ameriški priseljenci, ko darujejo, zavedajo, da so dali nekaj za skupnost, saj bo muzej skupna last. Ta zavest naj ostane tudi bodočim rodovom. Skupine ali organizacije, ki bodo prispevale ali zbrale za muzej najmanj pet tisoč dolarjev, bodo postale ustanovne članice. Posamezniki, ki bodo prispevali po deset in več dolarjev dobe potrdila, njihova imena pa bodo vpisana v muzejski arhiv.

Akcija za priseljski muzej je zbudila med članicami veliko zanimanja. Po daljši razpravi so sprejele predlog

Mary Ivanuscheve, da zberejo za muzej pet tisoč dolarjev in M. Bashlove, da pošljejo krožki svoje predstavnice na skupno sejo z glavnim odborom, da bodo skupaj načrtovali, kako izpeljati akcijo.

Izredne seje 16. aprila so se poleg članic glavnega odbora udeležile tudi predstavnice krožkov. Navzoč je bil tudi John Andrews, član pripravljalnega odbora za muzej. Poudaril je, da je zares vesel, da so se Progresivne Slovence kot mala organizacija vključile v kampanjo, da zbero vsoto pet tisoč dolarjev za muzej. Priseljski muzej bo predstavljal ameriško zgodovino in zgodovino tujerodnih priseljencev. Do tedaj se je za akcijo zavzelo šest ameriških mest New York, Chicago, Detroit, Philadelphia, Pittsburgh in Cleveland, ki prednjači pri nabirkih, saj je vpisal že 30.000 dol. Dne 28. oktobra 1956 je minilo sedemdeset let, odkar je bil postavljen kip Svobode. Ko bomo proslavljali ta jubilej, upam, da bo akcija za Priseljski muzej že v polnem razmahu, je dejal John Andrews.

Od navzočih odbornic je kot prva vpisala v kampanjski sklad za muzej 10 dol. Cecilia Šubel. Z enako vsoto so ji sledile: M. Ivanush, I. Šifrer, Jos. Zakrajšek, A. Grill, E. Žele, M. Basel, T. Gorjanc, A. Lazar, M. Shaver, M. Zakrajšek, K. Bradáč, Jos. Gerlica, H. Mikush in Fr. Legat.

Na letni konferenci, ki je bila 6. maja v Euclidu, je predsednica Anna Grill seznanila zbrane članice s sklepom glavnega odbora, da bodo zbrale za Priseljski muzej pet tisoč dolarjev.

»Naj poudarim,« je rekla med drugim, »da je to prva priložnost v zgodovini ameriških Slovencev, da sodelujemo pri stvari, ki bo za nas zgodovinskega pomena, še večjega pomena in vrednosti pa bo za naše potomce. Prvič v zgodovini se bo storilo nekaj stvarnega in to v taki obliki, da bomo lahko pokazali celi Ameriki, kaj in koliko so naši slovenski ljudje prispevali k rasti, bogastvu in kulturi naše nove domovine. Nikar ne mislimo, da gre tu za kakšno dobrodelnost, temveč je to nekaj, kar takorekoč zidamo zase. Zato moramo čutiti, da tu ne gre za kakšno breme, temveč za prvo in v resnici sijajno priložnost, da se skupaj z vsemi narodi sveta, ki so prišli semkaj kot izseljenci, predstavimo v polnem pomenu besede Ameriki v resnični luči našega poštenega dela.«

27. junija 1956 je bila v New Yorku na otoku Ellis Island pod kipom Svobode slavnost v zvezi z gibanjem za ustanovitev Priseljskega muzeja. Na njej so se zbrali predstavniki sedemindesetih narodnosti v narodnih nošah. Bil je lep program. Glavni govor-

nik je bil David Sanroff. Predstavljene so bile vse narodnosti. Ameriške Slovence je zastopala Anna Grill, predsednica Progresivnih Slovenk Amerike, organizacije, ki se je v imenu ameriških Slovencev pridružila akciji za ta muzej. Skupaj so vsadili drevo kot simbol njihove skupnosti. K njegovim koreninam je vsak vrgel lopato zemlje. To je bila zemlja, prinešena iz vseh ameriških držav in iz njihovih starih domovin onkraj Oceana – med njimi tudi iz Jugoslavije.

Akcija Progresivnih Slovenk za Priseljenski muzej je izredno uspela. V soboto in nedeljo 25. in 26. avgusta so priredile v Društvenem domu na Recerjevci cesti velik Slovenski sejem, ki je bil zelo dobro obiskan. Prodajale so tudi srečke za avtomobil, ki je bil potem izžreban na bazarju krožka št. 3 v Euclidu 28. oktobra na dan, ko so v New Yorku proslavljali 70-letnico kipa Svobode.

Skupno so zbrale 14.951,70 dol. Zato so že prej odposlani pet tisoč dolarjem kasneje priložili še tisočak za Priseljenski muzej. Na izrecno željo predsednice so drug tisočak namenile za Adamičevo ustanovo. Ostalo pa so v manjših zneskih razdelile: časopisoma Enakopravnost in Prosveta, Mladinskemu pevskeemu zboru na Waterloo rd., farmi SNPJ in trem krožkom SNPJ ter raznim ameriškim humanitarnim ustanovam, med temi 600 dol. za bolniško sobo v novem prizidku mestne bolnišnice imenovanem po znani organizatoriki dobrodelnih ustanov Bell Greeve.

Vse članice so bile mnenja, da je imela pri tako lepem uspehu te akcije veliko zaslug glavna predsednica Anne Grill, ki je bila ves čas zelo požrtvovalna in dejavna.

Ameriški priseljenski muzej je danes stvarnost. Je izredno pomemben dokument o ljudeh, ki so prišli z vseh koncev sveta, da bi gradili in izgradili današnjo Ameriko. Delež o delu slovenskih priseljencev pa so v njegove temelje vgradile Progresivne Slovenke.

Ina Slokan

Kadar je hruška zrela, ni ji treba vetra.

Kdaj je še vrba grozdje rodila?

Koprivi ne škoduje ne toča ne slana.

Lan je lan, z njim je posla leto in dan.

Lan raste še devet dni, ko odcvete.

mislimo na glas

Zob za zob!

To je star pregovor, ki pomeni, da boš ti nekemu izbil zob, če ga bo on tebi. Nič kaj ljubeznivo, kajne? Tako je pač. Saj smo ljudje, ne pa cunje s katerimi bi si ta ali oni včasih rad obrisal čevlje. Res marsikaj se zgodi pod parolo – zob za zob. Tudi veliko takšnega kar bi kasneje radi zatajili sami pred seboj.

Zelo mlada sta se srečala. Kje? Morda na plesu, morda v kinu, morda v disku. Mislila sta, da se imata rada, pa sta se vzela. Brez nič na nič. Stanovala sta pri tašči, ki je godrnjala, kar je razumljivo. Delala sta zdaj tu, zdaj tam, a povsod je bilo kaj narobe. Kdo bi se pustil izkoriščati? In spet doma. Tašča, njegova mati v najboljših letih je vse huje godrnjala. Pa sta jo po nasvetu nekega znanca pobrisala v Nemčijo. Tam sta se še kar znašla. Dobila sta zaposlitev v gostinstvu. Ona v bifeju, on v restavraciji. Čez čas sta dobila otroka, najprej dekletce, čez leto fantka. Ona je ostala doma. Sprva so ji bili domači opravki in delo z otrokoma všeč. Potem pa se je počasi začela dolgočasiti. Vse bolj je bila naveličana brisanja ritk, otroškega kričanja, kuhanja in pranja. Saj je bila vendar še tako mlada. V tistem bifeju, kjer je prej delala, je bilo tako prijetno. Prihajali so veseli ljudje. Moškim je bila všeč. Kaj vse lepega so ji nagovorili. Tukaj pa samo otroško cmeranje. Vse bolj odveč sta ji postajala otroka pa tudi on, njen mož se je spremenil. Vedno kasneje je prihajal domov in vse bolj zadirčen je postajal. Ali pa tako od sile razigran, da je začudena obstrmela.

Nekoč pa je očitno dišal po ženski. Ko mu je to oponesla, ni rekel nič. Le režal se ji je. To je izbilo sodu dno. Zakadila se je vanj, ga praskala in grizla, dokler je ni pošteno prebutal. Potem ga zvečer sploh ni bilo domov in naslednji večer tudi ne. V njej je kipelo od jeze in žalosti. Tretji dan se je odločila. Oblekla je otroka. Zbasala njune reči v kovček in odpeljali so se čez mejo k tašči.

– Tukaj ju imaš, ljuba mamica, – se je spačila, ko je otroka zrinila k tašči v

kuhinjo. Tvoj sin me je pustil, jaz bom pa zdaj njegova otroka pustila tebi. Kar lepo skrbi zanju, jaz moram spet na delo.

Otroka sta se cmerila, tašča je ugovarjala, v njej pa je prekipevalo samo maščevanje. Stekla je, sedla v taksi in se odpeljala na postajo še preden je tašča prav prišla do sape.

Otroka sta se vse huje cmerila in nekaj blebetala, pa ne po naše, po nemško. Tašča je bila ogorčena na nesramno smaho, to frkljo, na sina in navsezadnje tudi na ta dva cmerava otroka, ki ju ni razumela in sta z neba padla v njen dom prav danes, prav danes, da bi ji prikrižala načrte. Pa ne bo nič, ne.

Kuhala je polente, jo polila z mlekom in potresla s sladkorjem in ju nakrmila. Potem ju je plegla na otomano, ju pokrila in res sta zadremala, ker sta bila utrujena od poti in od žalosti. Ona pa se je preoblekla in šla »po opravkih«. Ti opravki so se tako zavlekli, da se je vrnila šele pozno v noč. Nič preveč se ni prestrašila, ko otrok ni našla doma. Najbrž se je snaha skesala in se vrnila ponju, je sama sebe potolažila, legla in omamljena od pijače trdno zaspala.

Precej ljudi je tisto popoldne v našem mestu ob severni meji srečalo dva otroka, majhna majcena, ki sta se držala za roke in šla kar naprej, kar naprej. Tudi cesto sta prečkala in čudo prečudno, noben pes ju ni ugriznil, noben avto ju ni povozil. Bilo je, kakor da ju varuje čudežna nevidna roka, da si se nehote spomnil tistih barvastih slik, ki so jih pred desetletji matere obešale nad posteljice svojih otrok. Na sliki je bil prelep angel, ki varno vodi dva majhna otročiča preko ozke brvi. Šla sta in šla, a nista srečala dobrega angela, pač pa ju je navsezadnje ustavil miličnik. Tudi ta je bil mlad in prijazen.

Vprašal ju je kdo sta in kam sta namenjena tako majhna in sama. Pa sta nekaj po nemško blebetala in ker ju ni razumel, je manjšega pobiča dvignil v naročje, dekletcu pa je dal roko in ju odpeljal na miličniško postajo. Tam so ju najprej pogostili s sokom in piškoti, zatem pa so ju spraševali in telefonirali, pa niso nič zvedeli, če kdo pogreša dva majhna nemška otroka. Ker ni bilo druge poti, so ju oddali v otroški dom. Bilo je že precej pozno, ko so ju tam položili v bele posteljice. In ko se je prijazna mlada sestra sklonila in ju pobožala, se je dekletce nasmehnilo, izprožilo rokici in zašepetalo: Mutti!

Naslednje jutro, ko se je babica, ki ni dobra babica kakršnih je večina, streznjena zbudila, je še enkrat premislila glede otrok in ni bila več tako prepričana, da ju je njuna mati, ki

sploh ni nobena mati, odpeljala. In šla je telefonirat milici.

Tako se je končno razvozlala zgodba o dveh majhnih »nemških« otročkah, o babici, ki niti malo ni babica, o materi, ki niti malo ni mati in o očetu, ki niti malo ni oče in o socialni delavki, ki pravi, da bo stvar izpeljala tako, da bosta otročka končno dobila pravo, dobro, skrbno »Mutti«.

Vam ta zgodba kaj pove? Morda nekemu vsaj nekaj!

INA

slovenski lonec

Po domače

ŠARA

Potrebujemo 1 kg svinjske glave ali ovčjega mesa, 1 repo, 1 rdeč koren, 1 debel krompir, sušeno zelenjavo in nekaj zrn popra. Meso operemo, ga damo kuhat v repo, ki je zrezana na kocke, dodamo še koren in jušno zelenjavo. Ko je glava kuhana, ločimo meso od kosti, ga narežemo na manjše koščke in damo nazaj v juho, obenem pa tudi na kocke narezan krompir. Kuhamo še 15 do 20 minut.

ČORBA

Za 4 osebe potrebujemo 1 kg fižola, 3/4 kg jabolka, 2 žlici sladkorja in sol. Fižol damo kuhati v loncu, osolimo, zalijemo z vodo in skuhamo do mehkega. Kuhanemu odlijemo vodo. Jabolka olupimo, jih zrežemo na koščke ter denemo kuhati posebej v primerno posodo. Ko so jabolka kuhana, jih osladkamo, pretlačimo kakor redko čežano in vse skupaj zlijemo v fižol. Nato premešamo in jed je gotova.

PETELINOVA GODLA

Očistimo 1/2 kg suhih hrušk, jih operemo in kuhamo do mehkega. Nato jim dodamo pet žlic moke in kuhamo še 15 minut. Potem sladkamo po okusu in dodamo še nekaj žlic kisle smetane.

»ČEŠNUC«

2 l rdečih drobnih češenj operemo in denemo kuhat. Zalijemo le toliko, da voda pokrije češnje. Kuhamo do mehkega, malo osolimo, dodamo precej sladkorja, na vrh pa kupček bele moke in kuhamo še 10 minut. Dobro stolčemo in zmečkamo.

»KRUHUC«

V liter vrele vode denemo kuhati dve pesti oprane kaše. Ko je napol kuhana, prilijemo 1/2 l mleka, dodamo dve večji rezini kruha, ki smo ga narezali na kose, in kuhamo tako dolgo, da se kruh čisto zmehča. Potem dodamo še kislo smetano ali surovo maslo ali pa oboje, malo premešamo in po okusu solimo.

DOMAČA PISANA ŽOLCA

Potrebujemo: 1/4 svinjske glave, 1 uho, 1 svinjsko nogo ali krempelj, 1 korenček in petersiljevo korenino.

Glavino in krempelj skuhamo, da meso odstopi od kosti. Ko je kuhano, oberemo, dodamo narezan v trdo kuhan jajček, korenček in kisle kumariče, poper in česen. Maso zalijemo z juho, ki je ostala od kuhanja, in pustimo čez noč, da se strdi. Jed ponudimo samo s kruhom ali pa z oljem in kisom kot solato.

DOMAČ SVINJSKI ŽELODEC

Zmeljemo sveže meso in malo sveže slanine, po potrebi solimo, dodamo malo česna, popra, 1/2 kg ajdove moke, po potrebi malo mlačne vode in vse dobro premešamo. Vse to denemo v svinjski želodec, ki ga zašijemo in kuhamo v loncu dve uri. Ko je kuhan, ga razrežemo na kose. Ponudimo ga s krompirjem ali kruhom.

Na en mah hrast ne pade.

Nagnito drevo samo pade.

Nobeno drevo ne zraste do neba.

Od mladega drevesa še lahko odčesneš vejico, od starega jo moraš odsekati.

Pšenico je treba požeti, kadar je zrela.

S starega drevja sadje samo pada.

vaš kotiček

Prodajam polovico hiše na lepem mirnem kraju v predmestju Ljubljane. Cena je 300 milijonov starih dinarjev. Ponudbe pošljite pod šifro »Novi dom« na uredništvo Rodne grude.

Prodajam hišo, zgrajeno do tretje faze, v središču Domžal. Informacije: Srečko Vojska, Kidričeva 22, 61230 Domžale ali Joe Vojska, 577 Horner Ave., Toronto M8W 2C3 Ont., Kanada, tel.: 255-3727

Prodajam Marlesovo (montažno) hišo v Zg. Kungoti pri Mariboru. Zgrajena je do 4. faze. Informacije na naslovu: Peter Jergovič, Regentova 6, 62000 Maribor ali po telefonu (062) 33-128

Rojakom-povratnikom! Ugodno prodajam zazidljivo parcelo v predmestju Kamnika. Na parceli že stoji dvorišni objekt, v katerem je dvosobno stanovanje v zadnji fazi gradnje. Za informacije se obrnite na naslov: Franc Petaci, Hauptstr. 330, 7640 Kehl-Sundheim, B. R. Deutschland

V Domžalah prodajam dobro vpeljavno gostilno z velikim vrtom in velikim parkirnim prostorom. Informacije lahko dobite po tel. 061/722 550 vsak dan razen nedelje.

Svinja bere želod, pa ne ve, odkod pada.

Veliko drevo ne more naenkrat zgoreti.

Vsaka roža ima dračje.

V visoka drevesa rado treska.

Zgodaj začne žgati, kar ima kopriva postati.

Ako bi koza rep imela, bi se muh branila.

Zgodba o Jugoslaviji

Pri Državni založbi Slovenije je izšla knjiga Johna Phillipsa z naslovom ZGODBA O JUGOSLAVIJI. Ker je bil avtor knjige doslej pri nas literarno neznan, vam ga uvodoma predstavimo.

Rodil se je v Alžiriji angleško-ameriški zakonski dvojici, živel in študiral v Parizu, potem pa se naselil v Londonu in se tamkaj, leta 1936, zaposlil pri Timu kot fotograf nove revije Life in nekaj njegovih fotografij je bilo objavljenih že v prvi številki. Z enainvajsetimi leti je začel svojo poklicno pot pisca-fotoreporterja in kmalu postal eden najbolj znanih poročevalcev.

Med vojno je poročal iz Italije za revijo Life in ker so ga zanimale skope novice, ki so prihajale s partizanskega bojišča pri nas, se je kljub mnogim težavam prebil v Slovenijo in z našimi enotami sodeloval v napadu na most pri Litiji.

Zdaj živi – sedemdesetletnik – v Združenih državah Amerike.

Pričujoča knjiga je zbir vseh vtisov, ki jih je avtor dobil na številnih obiskih pri nas. V njej se ne posveča le vojnim letom, saj je bil tudi pozneje dostikrat v naši državi, bodisi po naročilu svojega časopisa bodisi na Titovo osebno povabilo, ampak tudi povojnemu obdobju Jugoslavije. Zato je delo razdeljeno na tri večje sklope – narodnoosvobodilni boj, obdobje povojnega pomanjkanja (izgradnja, Informbiro, odpiranje v svet) in cvetoča sedemdeseta leta. Izšlo je v štirih jezikih – angleščini, slovenščini, srbohrvaščini in makeдонščini –, ima 256 strani velikega formata ter 154 barvnih in 233 črno-belih fotografij. Vežano v platno vežja 2.400 dinarjev.

Prav zavoljo promocije knjige, ki je izšla v sodelovanju Državne založbe Slovenije z Jugoslovansko revijo iz Beograda, je avtor ponovno prišel v Jugoslavijo, k svojim dolgoletnim prijateljem, v deželo, ki jo je vzljubil, pa na tiskovne konference, da s svojo prisotnostjo požlahtni knjižni izid in obudi spomine.

John Phillips je kronist najusodnejših dogodkov v zadnjih petdesetih letih. S fotoaparatom je zabeležil vdor nacistov na Dunaj in druge nemirne in vznemirljive dogodke, ki so pripeljali do druge svetovne vojne. Ob izbruhu vojne ga je revija Time-

Life kot vojnega dopisnika poslala na Bližnji vzhod. Po kairski konferenci je odletel v Teheran, kjer je fotografiral sestanek Churchill-Roosevelt-Stalin. Nato so ga poslali v Saudsko Arabijo slikat Ibn Sauda. V Italiji se je spoprijateljil s pisateljem slovite knjige Mali princ Saint-Exupéryjem. Potem je bil pri Titu na Visu in partizanih. Po vojni je spremljal naš prelom z Informbirojem, še prej pa je bil med grškimi gverilci. Poročal je o izraelski vojni leta 1948 in fotografiral operacije francoske tujske legije med alžirsko vojno.

Zgodba o Jugoslaviji ni prva Phillipsova knjiga. Pred njo je napisal že več del (Čudni svet, Italijani – obraz naroda, Volja do obstanka), vendar je v knjigi o naši deželi – lahko bi to trdili tudi zavoljo njegovih izjav – največ intimnega odnosa, ljubezni do naše dežele... Prav v tem je John Phillips za nas še posebno dragocen človek, mož, ki je za Jugoslavijo opravil v svetu velikansko delo. Našo deželo in njene ljudi je – seveda po svoje kot fotoreporter in pisec – vpel v svetovni okvir že v časih, ko je bila Jugoslavija izbrisana s svetovnega zemljevida in ko o našem boju, o Titu, svet še ni vedel kaj dosti, oziroma ko so o nas na Zahodu načrtno širili neresnice.

»Tito,« pravi Phillips, »je velikan tega stoletja, ki se utegne izkazati za

preroka 21. stoletja. Prav zavoljo njega se je komunistično gibanje bistveno spremenilo... Tito je zame kakor Martin Luther. Po Luthru krščanstvo nikoli ni bilo več tisto, kar je ta blok bil, tog, monolitski, trd, neprijazen. Tito je pokazal nove, srečnejše poti, odprl je nove perspektive komunističnemu gibanju. Predvsem pa je vnesel v to gibanje zelo humane metode...«

In Phillipsovo prvo srečanje s Titom? Takole pripoveduje:

»Bil je vroč julijski dan v letu 1944. S Stojanom Pribičevićem (ameriški novinar srbskega rodu) sva se vzpenjala po strmi skalnati stezi, ki je peljala do Titove votline blizu vrha gore Hum, najvišje točke na jadranskem otoku Visu. Pot nama je lil po obrazu, ko sva kobalila razjedene balvane in prašno grmje. Stražar, ki je pregledal najini poverilnici, je bil prvo znamenje življenja v tej divjini. Pred sabo sva videla kamuflirane šotore vrhovnega štaba narodnoosvobodilne vojske... Prvič sem Tita ujel s pogledom skozi napol odstrto ponjavo ob vhodu v votlino. Suhost njegovega obraza je še poudarjala široko čelo in krepki orlovski nos. Svetle lase mu je prepredala belina. Pri nogah mu je ležal volčjak...«

Posnetek iz knjige: Tito in sodelavec Edvard Kardelj preučujeta na Visu jutranja poročila.

Potem je bil gost za Titovo mizo, se z njim pogovarjal in ga – kar je bila njegova poglavitna naloga – fotografiral.

»Naredil sem veliko fotografij. Pred mano se je britanskim fotoreporterjem posrečilo narediti le šest Titovih fotografij... Bil je to nepozaben dan. Ko sva odhajala, sem se ozrl in videl Tita na skali, odkoder se je poslavljaj z nama. »Se se bomo srečali!« je dejal ob slovesu. Takrat nisem niti slutil, da se bo to uresničilo, često, v različnih okoliščinah – in da bo eno izmed srečanj tudi v rezidenčni ameriškega predsednika v Beli hiši...«

SREČANJA S TITOM IN JUGOSLAVIJO

Johna Phillipa je potem vedno bolj mikala naša dežela. Kot fotoreporter in vojni poročevalec za revijo Life je bil priča napadu Gubčeve brigade na litijski most. Pravi, da se je v njem porodila ljubezen do nas in naše dežele, ko je bil med partizani, sredi najhujšega. Ne more pozabiti, kako je pri litijem mostu videl, kako je omahnila v smrt partizanka. »Amazonka smo jo klicali. Bila je lepo in pogumno dekle, stojé sredi ceste je streljala na Nemce. Strel ji je šel skozi žlico v napsnem žepu naravnost v srce...«

In koliko je še takšnih podob, ki jih nosi s seboj vse življenje!

»Pa tisti mladi fant, kurir Palček smo ga klicali, sedel je na klopci pred hišo in si šival nogavico. Za šivalno gobo mu je služila ročna bomba...«

Potem je še nekajkrat bil v Jugoslaviji. Snemal je osvoboditev Beograda, čez dve leti se je spet znašel v njem, ker so njegovi uredniki hoteli objaviti fotografije s sojenja Draži Mihajloviću, bil pa je pri nas tudi v času informbirojevskih nesporazumov. S Titom se je srečal nadalje v Beogradu, na Bledu, v Modrem vrlaku po neki proslavi v Kragujevcu – in potem – v Beli hiši v Washingtonu leta 1978.

»Ko sva se srečala, je govoril o meni kot o starem prijatelju. Fotografiral sem ga za Time, potem pa sem ga spomnil njegovih preroških besed na Visu. Dejaj sem mu: »Ali se spomnite tistega trenutka na Visu, ko ste mi dejali, da se bova še srečala? Morda ste vi to vedeli, a jaz si nisem mislil, da utegne biti to tudi v Beli hiši.« Vsega tega sem se spomnil, ko sem prišel spet v Jugoslavijo – na Titov pogreb. Tu se je zbral ves svet; bil je to največji svetovni sum-

mit... Ko sem po pogrebu z ostalimi novinarji stopil v Hišo cvetja, sem se v hipu spomnil na Vis, ko sem naredil prvo Titovo fotografijo. V letu 1944 je bil Tito komajda poznan v svetu, ko je umrl, pa se je od njega poslovilo 99 odstotkov svetovnih voditeljev!«

Phillipsova ljubezen do Jugoslavije je avtorja ob njegovih obiskih pri nas vodila tudi v delovne kolektive, med ljudi na cesti, v trgovinah, gostiščih, gledališčih, skratka prisluhnil je našemu vsakdanjiku. Svoj odnos do nas je pričel s tem, da je predstavil svetu naš boj v okupirani Evropi. Takrat je svet s Phillipsom prek silno razširjene in mogočne revije Life prvič spoznal tisto resnično silo, resnično pomoč zaveznikom v tem delu sveta. Phillips je v tistih dneh tudi prvi predstavil Ameriki Josipa Broza-Tita. Iz kasnejših njegovih reportaž pa je Amerika spoznala neizčrpno moč naših narodov, »ko bi že vsi drugi zdavnaj obupali nad svojim položajem«. Avtor je pokazal našo neizmerno prizadevnost in polet v časih, ko je Jugoslaviji vsega primanjkovalo.

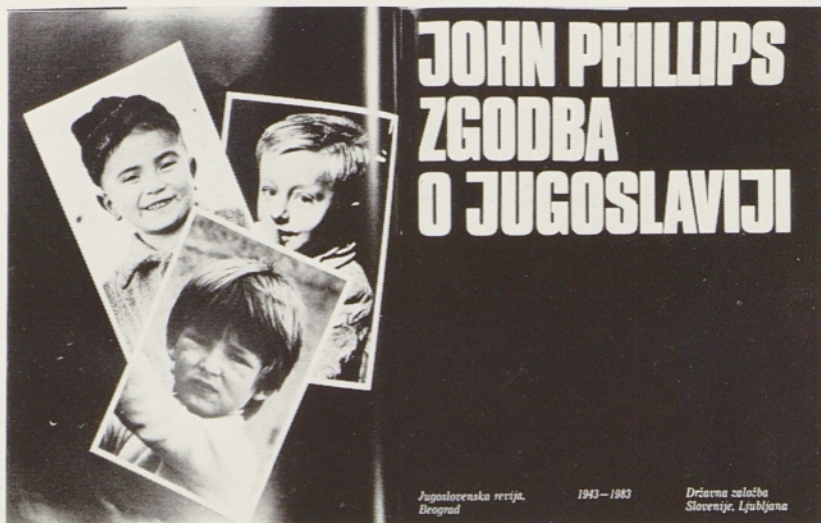
»V nekem rudniku sem fotografiral rudarje, ki so delali kakor sužnji,« pripoveduje o času po vojni, ko se je Jugoslavija znašla v popolni ekonomski blokadi po sporu z Informbirojem. »Ko pa sem se vrnil čez nekaj let v isti rudnik, nisem verjel svojim očem: vse kompjuterizirano, rudarji v sodobnih rudarskih oblekah, s čeladami, veliko del so zanje opravljali najsodobnejši stroji.

Ko sem se – na primer – leta 1978 spet vrnil v Jugoslavijo, sem bil dobesedno osupel nad tistim, kar sem videl. In videl sem čudovite spremembe. V lekarni, kjer nekoč še aspirina nisem mogel dobiti, so zdaj visele reklame za uvoženo olje za

sončenje. Vsega je bilo dovolj. Beograd ni bil več podoben Beogradu. Vse novo, veliko! In spominjam se, ko mi je nekdo, ko sem osuplo gledal vse to, rekel: »Kaj pa mislite, da boste našli po 25 letih!« No, moja velika prednost pred drugimi časnikarji je bila v tem, da sem videl partizansko vojevanje, ga doživljal. Ko vidiš ljudi v bazi in ko spoznaš, za kaj se bore, potlej lahko veliko bolje razumeš tudi vse drugo.

Resnično, imam to srečo, če temu lahko tako rečem, da sem videl vaše ljudi kot borce med vojno in kot domoljubne upornike, ki so zavrnili Stalinovo nadvlado. Spor z Informbirojem me niti ni presenetil, kajti bil je odraz tiste značajske uporniške kvalitete, ki sem jo spoznal pri Titu in partizanih. Mislim, da včasih in v nekaterih pogledih vaš sedanji življenjski standard res lahko primerjamo z zahodnim. Toda to nikakor ne pomeni, da ste izgubili tistega duha, ki ste ga imeli pred leti. Resnično mislim tako. Ljudem, ki tako pogosto pravijo »problema nema«, zares noben problem ne more predstavljati nepremostljive ovire.«

J. Vigele

RAZPIS ZA POLETNO ŠOLO SLOVENSKEGA JEZIKA V KRANJU ZA LETO 1984

Poletna šola slovenskega jezika, ki je bila za potomce naših izseljencev organizirana v letih 1982 in 1983, je doživela lep uspeh, zato nameravamo z njenim delom nadaljevati tudi v letu 1984.

V poletni šoli slovenskega jezika nudimo možnost mladim ljudem slovenskega rodu, potomcem izseljencev, pripadnikom slovenske narodne skupnosti v zamejstvu in tudi otrokom delavcev na začasnem delu v tujini, da se učijo slovenskega jezika, da spoznajo slovensko kulturo in zgodovino in da se seznanijo z življenjem v Sloveniji in Jugoslaviji. Šola je namenjena zlasti dijakom in študentom, ki so že dopolnili 16 let. V šolo bomo sprejeli 45 udeležencev.

Poletna šola slovenskega jezika bo trajala 26 dni, od 16. julija do 10. avgusta 1984. Izobraževalne oblike poletne šole slovenskega jezika so predavanja in lektorske vaje, posebej pripravljene in vodene ekskurzije po Sloveniji, obiski kulturnih prireditev in ustanov, obiski delovnih organizacij, diskusijski večeri, športna in družabna srečanja.

Program poletne šole obsega:

- 20 dni po 4 ure, skupaj 80 ur pouka in vaj slovenskega jezika;
- 3 enodnevne ekskurzije;
- 12 poldnevnih programov;
- 3 prosti dnevi in 8 prostih poldnevov.

Ves program poletne šole je namenjen spoznavanju in utrjevanju slovenskega jezika, obenem pa se bodo udeleženci seznanili s kulturnimi, zgodovinskimi, geografskimi, družbeno-ekonomskimi in drugimi značilnostmi Slovenije in Jugoslavije.

Poletna šola poteka v slovenskem jeziku. Glede na predznanje slovenskega jezika pri udeležencih bo pouk organiziran v več težavnostnih stopnjah. Podroben raspored predavanj, vaj, ekskurzij in drugih oblik izobraževanja bodo udeleženci prejeli ob začetku šole.

Poletna šola slovenskega jezika bo na Srednji šoli pedagoške, računalniške in naravoslovno-matematične usmeritve Kranj (prej Gimnazija Kranj), 64000 Kranj, Koroška cesta 13. Dan prihoda v Kranj bo nedelja, 15. julija, dan odhoda pa sobota, 11. avgusta 1984. Udeleženci šole imajo zagotovljeno oskrbo v Domu učencev Ivo Lola Ribar v Kranju, 64000 Kranj, Kidričeva cesta 53.

Potne stroške do Kranja in nazaj plačajo udeleženci sami. Udeleženci sami ali njihova društva pa plačajo tudi del stroškov v višini 100 ZDA dolarjev. Prispevek bodo udeleženci plačali, ko bodo prispeli v šolo. Vodstvo šole zagotavlja udeležencem oskrbo v domu učencev, didaktična sredstva, poravnava stroškov, povezanih z ekskurzijami in poukom ter predavanji.

Prijave zbira:

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1

61001 Ljubljana

Jugoslavija

tel. št. (061) 210-647

Na tem naslovu dobite tudi podrobnejše informacije. Rok za prijavo je 1. marec 1984. Kandidati bodo dobili odgovor do 15. aprila 1984.

PRIJAVNICA ZA UDELEŽENCE APPLICATION FORM FOR PARTICIPANTS

Ime/Given name

Priimek/Surname

Datum rojstva/Date of birth

Spol/Sex

Šola, letnik, naslov (za dijake in študente) / School or university, grade or year, address (applies to pupils and students)

Kje je zaposlen, ime podjetja, naslov (za zaposlene) / Employed by (state the name of the firm and its address) (applies to the employed applicants)

Poklic / Profession

Privatni naslov (kraj, ulica, država) / Full home address

Članstvo in sodelovanje v slovenskih društvih/Membership, or activity, in Slovene associations

Posebni interesi (hobi): folklor, glasba, gledališče, šport (ustrezno podčrtaj) / Special interests: folklore, music, theater, sports (underline the appropriate item). Znanje slovenskega jezika: 1. ne razumem, 2. razumem, 3. deloma govorim, 4. dobro govorim / Knowledge of Slovene: 1. do not understand, 2. understand, 3. speak a little, 4. speak well.

Datum/Date

Podpis/Signature